

JAAMACADDA GÖTEBORG
KULLIYADDA AFAKA IYO SUUGAANTA
P.O.B. 200 • 405 30 GÖTEBORG • ISWIIDHAN

University of Gothenburg offers
[net-based distance courses](#) in **Somali grammar & linguistics**
for mother tongue speakers of Somali.
Courses are free of charge for Norwegian and EU citizens.

CONTRASTIVE SOMALI GRAMMAR FOR MOTHER TONGUE SPEAKERS

KONTRASTIV SOMALISK GRAMMATIK FÖR MODERSMÅLSTALARE

Morgan Nilsson

Updated
19 November 2022

Valid for Autumn Term 2022

Will be updated for autumn term 2023. Don't print anything yet.

This is work in progress. Read it critically!

Feel free to contact me with comments.

morgan.nilsson@gu.se

Preface

This text has taken shape over several years and I have benefitted from many interesting discussions with well over a hundred participants on the introductory course in Somali Grammar over the years. I want to express my sincere gratitude to all of you. You have helped check the quality of the contents in this publication over and over again. It's impossible for me to thank you individually, since so many have contributed interesting and useful information, both by sending me written comments and by taking part in discussions during our meetings.

Cutubka 1aad – Naxwaha

The grammar of a language describes how sounds are combined into words, how words are formed and inflected, and then put together to sentences, which may give rise to a text. In our mother tongue we apply the grammar unconsciously, and we very seldom need to think about grammar when we talk. When we write this might be a little bit different. Then it sometimes happens that we don't feel completely confident about how to best formulate a specific sentence.

It is therefore good to explore one's own language and learn to understand the grammatical system that applies to your mother tongue, even if you speak it fluently. When we understand the structures of our language, it often becomes easier to choose the best way of expressing a certain message in order to say things clearly. Also, thanks to patterns that we discover in your own language, it may become easier to discover and learn corresponding patterns when we study other languages.

One could say that the important thing is to increase our *grammatical consciousness* about the ways languages function, rather than to simply learn grammatical rules by heart. In other words, it's more important to *understand grammatical structures* than to memorize grammatical rules.

Ett språks grammatik styr hur ljud sätts samman till ord, hur orden bildas och böjs, och hur de sedan sätts samman till meningar som i sin tur kan bygga upp en text. I sitt modersmål använder man dessa regler omedvetet och man behöver sällan tänka på grammatiken när man talar. När man skriver kan det vara lite annorlunda. Då kan det hända att man ibland känner sig lite osäker på hur en viss mening bäst borde formuleras.

Det är alltså bra att utforska och lära sig att förstå det grammatiska system som råder även i det språk som man har som sitt modersmål och kan tala flytande. När man förstår strukturerna i språket blir det ofta lättare att välja det bästa sättet att uttrycka sig på för att budskapet ska bli klart och tydligt. Med hjälp av de mönster som man upptäcker i sitt modersmål kan man sedan också lättare upptäcka och lära sig motsvarande mönster i andra språk som man studerar.

Man skulle kunna säga att det viktiga är att öka sin *grammatiska medvetenhet* om hur språk fungerar, snarare än att plugga in grammatiska regler som man kan hitta i olika grammatikböcker. Kort sagt är det viktigare att *förstå de grammatiska strukturerna* än att memorera grammatikregler.

Grammar – a set of conventions

Many grammatical descriptions contain instructions about how to express yourself in speech or writing in order for communication to work as well as possible. One could compare the grammar of a specific language to the user manual for a specific machine, or to the rules of a game, or maybe even to the laws of a country. An important difference, however, is that grammar is not as static as rules and laws usually are. Rather, grammar is made up of a set of conventions or norms, or even expectations on the speakers and their use of the language. Such conventions are formed collectively by all people who use a specific language.

In order for communication to flow without disturbing elements, one should use language in a way that does not make other speakers of the same language irritated or confused by "odd things". People of course use language in different individual ways, both in speech and writing, and it usually work very well, even if you use some uncommon expressions. But if you want to be completely sure that you will not be misunderstood when you communicate with others, you should be careful to stay within certain generally accepted and approved boundaries. You want the listener or reader to focus on the content of your message, without being distracted by the manner in which you express yourself.

Många grammatikbeskrivningar innehåller instruktioner för hur det vi säger eller skriver bör utformas för att kommunikationen ska fungera på bästa sätt. Man skulle kunna jämföra grammatiken med en användarhandbok eller en bruksanvisning, med reglerna i ett spel eller kanske rent av med lagarna i ett land. En skillnad är dock att grammatiken inte är lika statisk som regler och lagar brukar vara. Snarare utgörs grammatiken av normer och förväntningar på språket, och dessa normer formas egentligen gemensamt av alla de människor som använder ett visst språk.

För att kommunikationen skall flyta på utan störande moment bör man använda språket så att de andra som talar samma språk inte störs av att man uttrycker sig "konstigt". Naturligtvis kan man uttrycka sig på lite olika sätt, både när man talar och skriver, och det fungerar i de flesta fall ganska bra, även om man använder en del ovanliga uttryck. Men om man vill vara säker på att inte bli missförstådd när man kommunicerar bör man vanligtvis hålla sig inom vissa accepterade och beprövade ramar. Man vill ju att den som man kommunicerar med skall ägna all sin uppmärksamhet åt innehållet i det man säger eller skriver, och inte bli distraherad av hur man formulerar sig.

One could also compare language to different ways of dressing. It is important to adapt the way you use language and the way you dress to the expectations of people you meet in different situations so that they will keep their full focus on what you are saying. If the clothes or the language are too startling or odd, the listeners or readers will start thinking about that instead of the things you are telling them. The more important the message, the more it is also important that you are conscious about how to formulate your message in order to really reach the reader or listener.

Man skulle också kunna jämföra språket vid olika former av klädsel. Det gäller att anpassa både sitt språk och sin klädsel till medmänniskornas förväntningar i olika situationer, så att de kan ägna hela sin uppmärksamhet åt personens kompetens och det personen vill säga. Om kläderna eller språket är alltför uppseendeväckande kommer åhörarna att börja tänka på det i stället för på det som personen i fråga säger. Ju viktigare budskapet är som man vill framföra, desto viktigare är det också att man är mycket medveten om hur man ska formulera sig för att nå fram.

Using language is like building a house

A language has a distinct structure – a grammar – which means that the sentences you produce follow certain quite specific patterns. One might compare the construction of a text to the construction of a building. In order to build a house you need

MATERIAL: wood, stone, tiles, windows, doors, screws, nails, glue, paint, pipes, cables, valves...

DIRECTIONS: drawings, instructions...

Similarly, in order to build a sentence, you need

MATERIALS: words

DIRECTIONS: grammar

The words correspond to the building materials, and just like there are many

Ett språk har alltså en bestämd struktur – en grammatik – vilket betyder att de meningar man producerar följer vissa bestämda mönster. Man skulle kunna jämföra en text med ett hus. För att bygga ett hus behövs

MATERIAL: virke, mursten, taktegel, fönster, dörrar, skruvar, spikar, lim, färg, rör, lister, ledningar, ventiler...

ANVISNINGAR: ritning, instruktioner...

För att konstruera en mening behöver man på liknande sätt

MATERIAL: ord

ANVISNINGAR: grammatik

Orden motsvarar byggmaterialen, och precis som det finns många olika typer

different kinds of building materials for different purposes, there are different kinds of words for different purposes. The different kinds of words are known as **WORD CLASSES (JAADADKA ERAYADA)**, e.g. nouns (magacyo), adjectives (sifooyin), verbs (falal) and pronouns (magacuyaallo).

av byggmaterial för olika syften så finns det olika typer av ord för olika syften. Dessa olika typer av ord kallas för **ORDKLASSER (JAADADKA ERAYADA)**, bland annat substantiv (magacyo), adjektiv (sifooyin), verb (falal) och pronomen (magacuyaallo).

A sentence – similar to a scene in a film

The content that you express with a sentence can be compared to a scene in a film a theatre play. A sentence may describe

Det innehåll som man beskriver med hjälp av en mening kan man jämföra med en scen i en film eller en teaterpjäs. Man kan t.ex. beskriva

a situation, e.g. there is a quarrel going on,

en situation som råder, t.ex. ett pågående gräl,

something that happens, e.g. a thunder-storm starts,

en händelse som inträffar, t.ex. att det börjar åska,

a person in an active role, e.g. someone starts shooting,

en person som har en aktiv roll, t.ex. någon som börjar skjuta,

a person in a passive role, e.g. someone gets shot,

en person som blir utsatt för denna handling, t.ex. någon som blir skjuten,

an object that is used as props, e.g. a gun, a site where it all happens, e.g. in an open-air cafe,

föremål som används som rekvisita, t.ex. en pistol,

a time when it happens, e.g. in the afternoon.

en miljö där det hela inträffar, t.ex. en uteservering,

en tidpunkt då det inträffar, t.ex. på eftermiddagen.

A sentence that gives the above information might have the wording:
Just as a thunderstorm started this afternoon, there was a quarrel in an open-air cafe and a tourist started shooting with a gun at the other guests in his company.

En mening som återger en sådan scen skulle kunna lyda på följande sätt:
Just som det började åska i eftermiddags utspelade sig ett gräl på en uteservering och en turist började skjuta med en pistol mot de övriga gästerna i sällskapet.

Grammatikens delar

In order to be able to describe in a detailed manner how a sentence is constructed, we need quite a lot of different rules. Different types of rules are grouped together depending on what these rules are about.

Soomaali	English terminology
CODAYNTA	PHONETICS & PHONOLOGY
SARFAHA	MORPHOLOGY
WEERAYNTA	SYNTAX

Phonetics & phonology (codaynta) tells us about how sounds are produced or pronounced and how they are used or combined to words and phrases in a specific language.

Morphology (sarfaha) is about how the words are inflected, i.e. what endings they take on, and how more complex words can be formed from more simple simple or basic words through the use of different endings or by putting together two simple words so that they make up a new word.

Syntax (weeraynta) tells us about the way words are combined into larger units, such as phrases, clauses, sentences and texts.

In this presentation of Somali grammar we will begin by looking at the syntax (weeraynta) and have a look at how sentences are put together. Then we will move on to the smaller parts, first the words, and finally the sounds and letters.

För att på heltäckande sätt beskriva hur en mening konstrueras behövs många olika typer av regler, och de brukar föras samman till olika större grupper beroende på vad reglerna handlar om.

Svenska termer	Termer av grekiskt ursprung
LJUDLÄRA	FONETIK & FONOLOGI
FORMLÄRA	MORFOLOGI
SATSLÄRA	SYNTAX

Ljudläran (codaynta) eller **fonetiken** och **fotonologin** handlar om hur ljuden i ett visst språk uttalas (produceras) och används då de sätts samman till ord och fraser.

Formläran eller **morfologin (sarfaha)** handlar om hur orden böjs med olika ändelser och om hur man av enkla ord bildar mera komplexa ord med hjälp av olika ändelser eller genom att sätta samman två enkla ord till ett nytt ord.

Satsläran (weeraynta) eller **syntaxen** handlar till sist om hur man sätter samman orden till större enheter som fraser, satser, meningar och texter.

I den här genomgången av somaliskans grammatik ska vi börja med satsläran (syntaxen, weeraynta) och undersöka hur meningar konstrueras för att sedan fortsätta till de mindre delarna, först orden, och sist ljuden och bokstäverna.

Xubnaha weerta (*ama Qaybaha Weerta*)

A sentence or clause can be compared to a scene in a movie. There are some people and objects as well as an activity or a situation. The same is true for a clause. A clause also consists of a small number of typical constituents, so called SENTENCE CONSTITUENTS (XUBNAHA WEERTA), which function as building bricks when we put together clauses.

Man kan jämföra en mening eller sats med en scen i en film. Scenen består av ett antal personer och föremål samt en händelse eller situation. På samma sätt är det med en sats. Även satsen består av ett litet antal typiska beståndsdelar. De kallas SATSDELAR (XUBNAHA WEERTA). Satsdelarna fungerar som byggstenar i satsen.

Yeelaha iyo Khabarka

The two most common constituents are the SUBJECT (YEELE) and the PREDICATE (KHABAR). Practically every English, Swedish and Somali clause contains a subject and a predicate.

SUBJECT	PREDICATE
She	worked.
Stones	sink.
Sarah	fell.
We	waited.
Prices	vary.

Also in Somali, clauses usually contain a subject and a predicate, but in Somali a clause usually contains a third constituent, something called a SENTENCE PARTICLE (QURUB-WEEREED).

The most simple Somali clauses therefore contain three constituents:

QURUB-WEEREED	YEELE	KHABAR
Waa	uu	kacayaa.
Waa	aan	ordayaa.

SUBJEKT	PREDIKAT
Hon	arbetade.
Stenar	sjunker.
Sahra	ramlade.
Vi	väntade.
Priserna	varierar.

Även i somaliskan innehåller en sats vanligtvis ett subjekt och ett predikat. Men i somaliskan innehåller en vanlig sats även en tredje satsdel. Den kallas SATSPARTIKEL (QURUB-WEEREED).

Den enklaste typen av somalisk sats består alltså av tre satsdelar:

Often, the sentence particle and the subject are constracted into one word, but when we want to analyse the sentence constituents we always need to divide such contractions into the parts that they are made up of.

Wuu kacayaa = *Waa uu kacayaa*.

It's impossible to analyse the word **wuu** since it represents two sentence constituents at the same time.

Ofta drar man samman satspartikeln (qurub weereed) och subjektet till ett ord, men när man vill analysera satsdelarna i somaliska satser måste man alltid dela upp sådana sammandragna ord i de olika ingående delarna.

Ordet **wuu** kan man inte analysera eftersom det samtidigt hör till två olika satsdelar.

Laba eray oo yeele ah

In Engslih, the subject is expressed either by a noun or by a pronoun.

På svenska kan subjektet uttryckas antingen med ett substantiv eller med ett pronomen.

Ali laughs.

Han laughs.

Ali skrattar.

Han skrattar.

In Somali things are different. In ordinary statements the subject normally has to be expressed by a pronoun even if the subject at the same time is expressed by a noun. The pronoun still has to be there together with the noun.

Waa uu qoslayaa.

Cali waa uu qoslayaa.

This means that in simple Somali clasuse there are very often two subjects, on the one hand a noun (magac) and on the other hand a pronoun (magacuyaal).

Xasan waa uu kacayaa.

The pronouns that are used as subjects are the following:

På somaliska är det annorlunda. I vanliga påståenden måste subjektet som regel uttryckas med ett pronomen, även om subjektet också uttryckas med ett substantiv. Pronomenet ska i alla fall finnas med.

I enkla somaliska satser finns det alltså väldigt ofta två ord för subjektet, dels ett substantiv (magac), dels ett pronomen (magacuyaal).

De pronomen som används som subjekt i är följande:

aan	'I, we jag, vi'
aad	'you du, ni'
ay	'she, it, they hon, den, det, de'
uu	'he, it han, den, det'
la	'one man'
aannu	'we (but not you) vi (men inte du)'
aynu	'we (you included) vi (med dig inräknad)'
aydin	'you (all) ni'

Another important detail that should be noticed is that a noun in the definite form changes its final **-a** to the subject ending **-u** when the noun is used as the subject of a clause.

En annan viktig detalj som man bör lägga märke till är att substantiv i bestämd form byter ändelsen **-a** mot subjektsändelsen **-u** när substantivet fungerar som subjekt.

Wiilku waa uu kacayaa.

It also deserves to be pointed out that in Swedish it is also very common to have double subjects, i.e. both a noun and a pronoun, but only in colloquial language. To use an additional subject pronoun is considered inappropriate in written Swedish.

In Somali it is actually possible to have two different pronouns as subjects in the same clause. One is a LONG pronoun that actually functions exactly like a noun, and it is optional. The other is a SHORT subject pronoun, which is usually obligatory, e.g.

Isagu waa uu kacayaa.

Anigu waa aan kacayaa.

Notice that the long pronoun takes the subject ending **-u**, just like nouns.

Det bör påpekas att även svenska ofta har dubbelt subjekt, det vill säga både substantiv och pronom, men bara i vardagligt talspråk, t.ex. *Flickan hon ramlade och slog sig*. Men att använda sådant dubbelt subjekt anses i svenska inte vara korrekt i skrivet språk.

I somaliskan kan man faktiskt också ha två olika pronomen som subjekt i en och samma sats. Dels har man då ETT LÅNGT pronomen som egentligen fungerar precis som ett substantiv och är frivilligt, dels ETT KORT subjektspronom som är obligatoriskt, t.ex.

Observera att de långa pronomen får subjektsändelsen **-u**, precis som substantiven.

The different pronouns in their short and long forms:

KELI - SINGULAR

aniga	aan
adiga	aad
isaga	uu
iyada	ay

WADAR - PLURAL

annaga	aan, aannu
innaga	(aan), aynu
idinka	aad, aydin
iyaga	ay

De olika pronomenen i lång och kort form:

Layeele

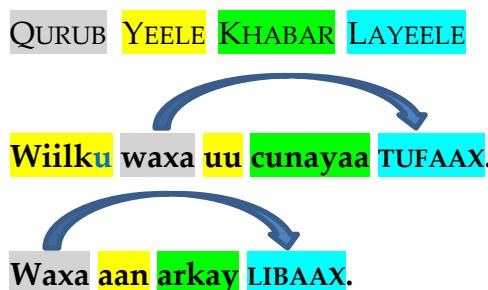
The **object (layeele)** is the sentence constituent that corresponds to the person or thing that is affected by the action or situation that is described in the clause.

YEELE KHABAR LAYEELE

We saw Jean. Tom bought ice-cream. Vi såg Janna. Tom köpte glass.

Many predicates, both in English and Somali, usually occur with an object. In such clauses it is in Somali common to use the sentence particle **waxa(a)** instead of **waa**. The function of these particles is to put focus on different parts of the clause, and they are therefore also referred to as **focus particles (qurub-diiradeed)**. The particle **waxa(a)** tells us that there will be an important sentence constituent at the end of the clause, after the predicate.

Många predikat, både i svenska och i somaliskan, förekommer gärna med ett objekt. I somaliskan brukar man då gärna byta ut satspartikeln **waa** mot **waxa(a)**. Syftet med dessa partiklar är att lägga focus på olika delar av satsen, och de kallas därför också för **fokuspartiklar (qurub-diiradeed)**. Partikeln **waxa(a)** har till uppgift att informera om att det kommer en särskilt viktig satsdel i slutet av satsen, efter predikatet.

Also the sentence particle waxa(a) is often contracted with the short subject pronouns, e.g.

Wiilku **waxaa** **uu** **cunayaa** **tufaax.** = *Wiilku* **wuxuu** **cunayaa** **tufaax.**

Waxa **aan** **arkay** **libaax.** = *Waxaan* **arkay** **libaax.**

You can't effectively analyse the sentence constituents in a clause that contains a contraction with waxa(a) without treating the contraction as two words, even if they are written as one. The most practical solution is to rewrite the contraction as two words in the analysis.

Notice that the contraction of **waxa + uu** is **wuxuu**, where the first vowel also changes under the influence of **uu**.

Även satspartikelen waxa(a) dras ofta ihop med det korta subjektspronomenet i satsen, t.ex.

Man kan inte analysera satsdelarna i satser som innehåller sammandragningar med **waxa(a)** utan att behandla sammandragningen som två ord, även om man skriver det som ett ord. Mest praktiskt är att skriva om sammandragningen som två ord i analysen.

Observera särskilt att när man drar samman **waxa(a) + uu** så påverkas även den första vokalen i **waxa(a)** så att man får **wuxuu**.

Falkaab

The last one of the basic sentence constituents is the adverbial. This constituent expresses many different kinds of circumstances associated with the action or situation described in the clause. Adverbials may say something about the time (waqt), the place (meel) or the manner (si) in which the action was carried out, but they may also express things like tool (qalab), sällskap (wehelyeel), orsak (sabab), syfte (ujeeddo), and many other things.

Den sista av de mest grundläggande satsdelarna är adverbialen. Denna satsdel har till uppgift att uttrycka olika typer av OMSTÄNDIGHETER kring händelsen eller situationen som beskrivs i satsen. Det handlar ofta om **tid** (waqt), **plats** (meel) eller det **sätt** (si) som handlingen utförs på, men ibland kan det röra sig om andra kategorier, som t.ex. **verktyg** (qalab), **sällskap** (wehelyeel), **orsak** (sabab), **syfte** (ujeeddo), och mycket annat.

	QURUB	YEELE	KHABAR	LAYEELE	FALKAAB	
wakhti	She	arrived	at three.	Hon	kom	klockan tre.
meel	She	slept	on the coach.	Hon	sov	på soffan.
si	He	answered	quickly.	Han	svarade	snabbt.
qalab	She	wrote	with a pen.	Hon	skrev	med en penna.

wehelyeel
ujeeddo

I travelled with him.
They study for the exam.

Jag pratade med honom.
De pluggar till provet.

There can be more than one adverbial in the same clause.

Man kan också ha flera adverbial i samma sats.

Yesterday she studied for the exam together with Steven.
Hon pluggade för provet tillsammans med Stefan i går.

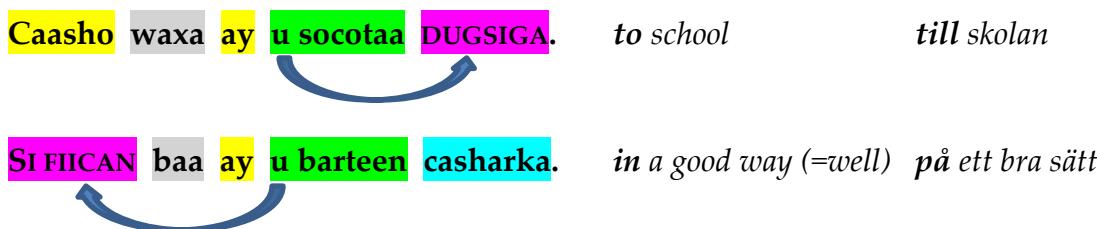
As we can see in the examples above, it is very common for adverbials in English to begin with a **preposition** (**horyaale**, e.g. **at, on, with, for**) and contain a noun, but som adverbials are also formed from an adjective by adding **-ly**. That kind of forms based on adjectives do not exist in Somali. Instead it is almost always a noun that is used as an adverbial in Somali.

Just like in English, the Somali adverbials usually occur together with a preposition, but in Somali the prepositions is not found in front of the noun, but in front of the verb. Therefore the preposition is not considered to be a part of the adverbial. It is considered a part of the predicate. It should also be pointed out that there are only four prepositions in Somali: **u, ku, ku, la**.

Som man kan se i exemplen är det på svenska vanligt att adverbialen börjar med en **preposition** (**horyaale**, t.ex. **på, med, i, med, till, för**) och innehåller ett substantiv, men ibland är det också ett adjektiv med ändelsen **-t**. I den somaliska grammatiken finns det inte några sådana former av adjektiv. I stället är det nästan alltid substantiv som fungerar som adverbial i somaliskan.

Precis som i svenska uppträder de somaliska adverbialen oftast tillsammans med en preposition, men i somaliskan står prepositionen inte framför substantivet, utan framför verbet. Därför räknas prepositionen i somaliskan som en **del av predikatet**. Dessutom finns det i somaliskan bara fyra prepositioner, nämligen **u, ku, ka, la**.

QURUB YEELE KHABAR LAYEELE FALKAAB

In some cases Somali adverbials are not accompanied by a preposition, but if it

I vissa fall förekommer det i somaliskan adverbial utan någon preposition. Om

expresses time or place, then it should be considered an adverbial, even though it has no preposition, e.g.

Dadku Jimcaha ma shaqeeyaan.

Just like **waxa(a)** can put focus on an object at the end of the clause, it may be used to focus an adverbial.

man kan bedöma att det handlar om tid (**waqtii**) eller plats (**meel**) bör man räkna substantivet som adverbial, t.ex.

Precis som vid objekten används ofta **waxa(a)** för att peka på ett adverbial som kommer sist i satsen efter predikatet.

Gabartu waxaa ay ku nooshahay BELEDWEYNE.

Maalin walba iyadu waxa ay aaddaa DUGSIGA.

Xubnaha Weerta

Somali has five different kinds of SENTENCE CONSTITUENTS:

Somaliskan har fem olika typer av SATSDELAR:

Subject	Y	Yeele	Subjekt
Sentence Particle	Q	Qurub weereed	Satspartikel
Predicate	Kh	Khabar	Predikat
Object	L	Layeele	Objekt
Adverbial	Fk	Falkaab	Adverbial

Remember that it is only possible to discuss sentence constituents when we have words in a clause. We can never talk about sentence constituents if we only have individual words without a context. If we want to discuss a single word, we need to refer to the word class that the word belongs to.

Tänk på att man bara kan diskutera satsdelar när orden ingår i en sats. Man kan aldrig tala om satsdelar när man bara har ett enskilt ord som inte ingår i något sammanhang. Om man i stället vill diskutera enskilda löstryckta ord utan kontext talar man om ordklasser.

Jaadadka Erayada (*ama Qaybaha Hadalka*)

In the examples above we have already encountered terms such as **NOUNS** and **PRONOUNS**. These terms refer to two important **WORD CLASSES**. Word classes are groups of words that behave in the same way.

In order to show which word class a word belongs to, there are three factors that should be taken into consideration

- the different forms of the words,
- how the word can be used in a clause,
- the meaning of the word.

I exemplen ovan har vi redan stött på termerna **SUBSTANTIV** och **PRONOMEN**. Dessa båda termer syftar på två viktiga **ORDKLASSER**. Ordklasserna är grupper av ord som har likadana egenskaper.

Man brukar visa på detta genom att se på följande tre egenskaper hos ett visst ord:

- ordets olika former,
- hur ordets kan användas i en sats,
- ordets betydelse.

We have already encountered the following five very common word classes:

m	magac	noun	substantiv
my	magacuyaal	pronoun	pronomen
q	qurub	particle	partikel
h	horyaale	preposition	preposition
f	fal	verb	verb

Magacyada

The safest way to identify Somali nouns is through the definite article. Only nouns can add the definite article ending.

De här fem mycket vanliga ordklasser har vi redan träffat på:

Det bästa sättet att identifiera substantiv i somaliskan är med hjälp av den bestämda artikeln. Bara substantiv kan lägga till den bestämda artikeln på slutet.

kab, kabta; guri, guriga

It is also important to remember that proper names are nouns, even if it is sometimes a bit awkward to add a definite article ending to them.

Det är också viktigt att komma ihåg att egennamn är substantiv, även om det kan upplevas som lika onaturligt att lägga till bestämd artikel efter namn.

Maryan, Yuusuf, Soomaaliya, Jubba, Afrika, Volvo, Samsung

Magacuyaallada

The meaning of pronouns is not constant. It depends on the context in which the pronoun is used.

Pronomen har ingen konstant betydelse, utan betydelsen är helt beroende av sammanhanget där ordet används.

A pronoun is used to refer again to a person or object that has already been mentioned. The purpose of using pronouns is to avoid repeating the same noun over and over again.

Pronomen syftar på en person eller ett föremål som redan nämnts tidigare i texten eller samtalet; anledningen är att man vill undvika att upprepa samma substantiv flera gånger i rad.

Some pronouns are only used as subjects, while others are used as objects (or

Några former används bara som subjekt, medan andra används som objekt och

adverbials). Some can be used in all functions.

Somali doesn't have as many pronouns as English. It is therefore rather easy to learn which words are pronouns:

magacuyaallo yeele

aan, aad, uu, ay, la, aannu, aynu, aydin;

magacuyaallo layeеле

i, ku, is, na, ina, idin;

magacuyaallo tusmeed

kan, tan, kuwan, kaas, taas, kuwaas, kii, tii, kuwii...;

magacuyaallo lahaansho

kayga, tayda, kaaga, taada, teeda, kiisa, tooda...;

magacuyaallo weydiimeed

maxay?, ayo?, yaa?, kuma?, tuma?...

Falalka

The safest way to identify Somali verbs is through their endings. Verbs have different forms that indicated past time, present time and future time. There are also different forms for different persons, e.g.

(aniga, isaga)	cunayaa,	cunay,	cuni doonaa
(adiga, iyada)	cunaysaa,	cuntay,	cuni doontaa
(annaga, innaga)	cunaynaa,	cunnay,	cuni doonnaa
(iyaga)	cunayaan,	cuneen,	cuni doonaan

The meaning of verbs is most often some kind of action, something that happens or some kind of situation.

Verbs are mostly used in clauses as predicates.

ibland som adverbial. Några kan används i samtliga funktioner.

Somaliskan har inte så många pronomen. Därför är det ganska enkelt att lära sig vilka ord som är pronomen:

magacuyaallo yeele
aan, aad, uu, ay, la, aannu, aynu, aydin;
magacuyaallo layeèle
i, ku, is, na, ina, idin;
magacuyaallo tusmeed
kan, tan, kuwan, kaas, taas, kuwaas, kii, tii, kuwii...;
magacuyaallo lahaansho
kayga, tayda, kaaga, taada, teeda, kiisa, tooda...;
magacuyaallo weydiimeed
maxay?, ayo?, yaa?, kuma?, tuma?...

Det säkrast sättet att identifiera somaliska verb är genom deras ändelser. Verb har olika former för att uttrycka dåtid, nutid och framtid. Det finns också olika former för olika personer, t.ex.

Verbs betydelse är vanligtvis någon form av handling, händelse eller någon situation som råder.

Verb används oftast som predikat i satser.

Horyaalayaasha

As a synonym of HORYAALE, also the term MEELEEYE is used. The argument in favour of *horyaale* is that it is a direct translation of *preposition* which means 'something that stands in front of something else'. An argument against using *meeleeye* is that it implies that prepositions would only be about describing places, which is not true.

There are only four prepositions in Somali:

u, ku, ka, la

Prepositions are not inflected in different forms.

They express a relation between two other words, usually between a verb and a noun.

In Somali prepositions are placed in the predicate, usually in front of the verb. They express the relation that the verb or the predicate has to a noun that is found somewhere in the clause.

Synonymt med HORYAALE används även termen MEELEEYE. Fördelen med termen 'horyaale' är att den är en direkt somalisk översättning av den latinska termen 'preposition', som ju betyder 'något som står framför'. En nackdel med termen 'meeleeye' är att den antyder att prepositioner bara skulle användas för att beteckna platser, vilket ju inte stämmer.

Det finns bara fyra somaliska prepositioner:

Prepositioner böjs inte i olika former.

Prepositioner beskriver en relation mellan två andra ord, vanligtvis mellan ett verb och ett substantiv.

I somaliskan placeras prepositionerna i predikatet, oftast före verbet, och uttrycker den relation som verbet eller predikatet har till ett substantiv som finns någonstans i satsen.

Cutubka 2aad - Qurubweereedyada

In the Somali word class **particles** (**qurubyo**), we find a small number of words that are called **sentence particles** (**qurubweereedyo**). They are used to tell the function and structure of a sentence.

Sentence particles can be further divided into two types. One type singals the function of the whole sentence. The other type highlights one of the sentence constituents.

The particles that tell the function of the whole clause are called **sentence type particles** (**qurubyada nooca weerta**).

Other sentence particles highlight a specific sentence constituent and tell us that this specific constituent is especially important or interesting. That constituent is then said to be focused. Therefore, such sentence particles are called **focus particles** (**qurubdiiradeedyada**).

SENTENCE TYPE PARTICLES (**qurubyada nooca weerta**) are **ma, ha, yaa, sow**.

FOCUS PARTICLES (**qurubdiiradeedyada**) are **waa, baa, ayaa, waxa/waxaa**.

Sentence particles (both sentence type particles and focus particles) only occur in main clauses, **never in subordinate clauses**.

I den somaliskan ordklassen **partiklar** (**qurubyo**) finns en liten grupp ord som brukar kallas **satspartiklar** (**qurubweereedyo**). De används för att ange meningens funktion och struktur.

Satspartiklarna kan man dela upp i två olika grupper. Den ena typen syftar på hela satsen. Den andra typen framhäver en av satsdelarna.

De partiklar som berättar vilken funktion satsen har kallas **satstypspartiklar** (**qurubyada nooca weerta**).

Andra satspartiklar framhäver en viss satsdel och säger oss att just den satsdelen är särskilt viktig eller intressant. Man brukar då säga att den satsdelen står i fokus. Sådana satspartiklar kallas därför **fokus-partiklar** (**qurubdiiradeedyada**).

SATSTYPSPARTIKLAR (**qurubyada nooca weerta**) är **ma, ha, yaa, sow**.

FOKUSPARTIKLAR (**qurubdiiradeedyada**) är **waa, baa, ayaa, waxa/waxaa**.

Satspartiklar (både satstypspartiklar och fokuspartiklar) förekommer bara i huvudsatser, **aldrig i bisatser**.

Qurubdiiradeedyada

Among the four focus particles, three – *baa*, *ayaa*, *waxa/waxaa* – are used to focus or highlight a noun (subject, object or adverbial complement).

Waa is used to focus or highlight the verb, or when nothing is focused.

The two focus particles *baa* / *ayaa* are synonymous and mutually interchangeable. They are used in order to focus a sentence constituent before the predicate verb. The particle comes immediately after the focused constituent.

Av de fyra fokuspartiklarna används tre – *baa*, *ayaa*, *waxa/waxaa* – för att fokusera eller framhäva ett substantiv (subjekt, objekt eller adverbial).

Waa används för att fokusera eller betona verbet, eller när ingenting ska fokuseras.

De båda fokuspartiklarna *baa* / *ayaa* är synonymer och utbytbara mot varandra. De används för att fokusera en satsdel som finns före predikatet i satsen. Fokuspartikeln placeras direkt efter den fokuserade satsdelen.

Caasho **baa** qortay buug.

Caasho **ayaa** qortay buug.

Caasho **buuggan** baa ay qortay.

Caasho **buuggan** ayaa ay qortay.

The focus particle *waxa/waxaa* is used in order to focus a constituent that is found after the predicate verb at the end of the clause, but the particle itself must always occur before the predicate verb.

Fokuspartikeln *waxa/waxaa* används för att fokusera en satsdel som finns i slutet av satsen efter predikatet, men själva fokuspartikeln placeras alltid före predikatet.

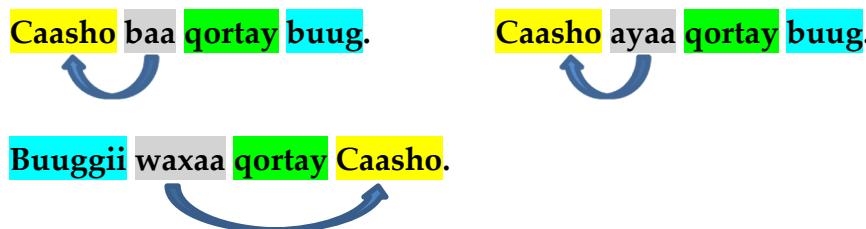
Buuggii **waxaa** qortay Caasho.

Caasho **waxaa** ay qortay buug.

Yeelaha diiradaysan

The subject of a clause may be focused by either baa/ayaa or waxaa/waxaa, meaning that the focused subject can occur both before and after the predicate verb.

Som man kan se i exemplen ovan är det möjligt att sätta subjektet i fokus. Ett fokuserat subjekt kan stå både före och efter predikatet.

When the subject is focused, it is important to notice that

- 1) there is no short subject pronoun following the focus particle,
- 2) the subject is not marked with any of the subject endings,
- 3) the present tense verb forms end in a short -a,
- 4) the negation *aan* must be used instead of *ma*.

yeele aan diiradaysanayn

Ardaygu waa **uu** **qoraya**a.

Anigu waa **aan** **qoslaya**a.

Faadumo **ma** **ay** **tegin**.

yeele diiradaysan

Ardayga baa __ **qoraya**.

Ardayga ayaa __ **qoraya**.

Aniga baa __ **qoslaya**.

Aniga ayaa __ **qoslaya**.

Faadumo baa **aan** __ **tegin**.

If the object is focused, the clause has its normal structure. The subject has a subject ending and there is a short subject pronoun.

Om objektet är fokuserat ser satsen ut som en helt vanlig sats. Den innehåller subjektsändelse på subjektet och ett kort subjektspronomen.

layeele diiradaysan: **Xubnaha golaha baa uu dooranayaad dadweynuhu.**

yeele diiradaysan: **Xubnaha golaha waxa — dooranayaad dadweynaha.**

layeele diiradaysan: **Buuggan baa ay qortay macallimaddaydu.**

yeele diiradaysan: **Buuggan waxaa — qortay macallimaddayda.**

Qurubyada Nooca Weerta

In sentences that don't have a focus, a set of other particles, called SENTENCE TYPE PARTICLES, indicate the type of sentence.

Positive statements contain a sentence particle that indicates focus, i.e. a focus particle. Yes/no-questions contain the particle *ma*, as do negative statements. Wishes and prohibitions contain the particle *ha*, whereas commands don't contain any sentence particle.

I meningar som inte har något fokus anger en annan uppsättning partiklar viken typ av sats det är frågan om. Dessa kallas satstypspartiklar.

Positiva påståenden innehåller en sats-partikel som anger fokus, dvs. en fokus-partikel. Ja/nej-frågor och nekade påståenden innehåller partikeln *ma*, önskningar och förbud innehåller partikeln *ha*, medan uppmaningar inte innehåller någon satspartikel alls.

SENTENCE PARTICLES					
<i>waa</i>	<i>waxa(a)</i>	<i>ayaa</i>	<i>baa</i>	<i>ma</i>	<i>ha</i>
FOCUS					
verb phrase		noun phrase focus		QUESTION	WISH
focus	on final NP	on preceding NP		or NEGATION	or PROHIBITION

Positive statements

Jakande påståenden

In a positive statement there is usually:

- one of the focus particles *waa*, *baa/ayaa*, *waxaa/waxa*,
- a short subject pronoun, but not if the subject is focused.

I ett jakande påstående ska det normalt finnas:

- en av fokuspartiklarna *waa*, *baa/ayaa*, *waxaa/waxa*,
- ett kort subjektspronomen, men inte om subjektet är fokuserat

Negative statements

Nekade påståenden

Negative statements usually contains the sentence type marker **má**.

Short subject pronouns are not obligatory.

The verb is in a form called **subjunctive** (**hab madhacdo**) and it ends in **-o**, **-tid**, **-aan**, **-in** eller **-ayn**.

Nekade påståenden innehåller vanligtvis satstypspartikeln **má**.

Korta subjektspronomen är inte obligatoriska.

Verbet är böjt i en form som kallas **konjunktiv** (**hab madhacdo**) och slutar på **-o**, **-tid**, **-aan**, **-in** eller **-ayn**.

Wiilku ma kacayo.

Cidna ma arkin. ELLER Cidna ma uu arkin. = Cidna muu arkin.

Han såg inte någon.

Cidna ma arkin. ELLER Cidna ma ay arkin. = Cidna may arkin.

Ingén såg honom.

Positive questions with a question word

Positiva frågor med frågeord

Question words are e.g. **ayo?**, **maxay?**, Frågeord är bland annat **ayo?**, **maxay?**, **waayo?**, **immisa?**

Waa maxay?

Immisa qof ayaa ku nool gurigiinna?

Most question words are however formed from other words with the ending -ee, e.g. **kee?**, **tee?**, **kuwee?**, **meeshee?**, **halkee?**, **qofkee?**, **xaggee?**, **sidee?**, **baabuurkee?**...

De flesta frågeord är dock bildade av andra ord med hjälp av ändelsen -ee, t.ex. **kee?**, **tee?**, **kuwee?**, **meeshee?**, **halkee?**, **qofkee?**, **xaggee?**, **sidee?**, **baabuurkee?**...

Meeshee ka timid?

Less often they are formed with the ending -ma, e.g. **kuma?**, **tuma?**, **qofma?**, **goorma?**...

Mindre ofta är de bildade med ändelsen -ma, t.ex. **kuma?**, **tuma?**, **qofma?**, **goorma?**...

Tani waa tuma?

Waa goorma fasaxa dugsigaaga?

Questions that contain a question word have the same structure as statements, but questions usually don't contain the focus particle *waa*, and they never contain *waxa/waxaa*. Instead the question word is usually focused by *baa* or *ayaa*.

Frågor med frågeord är uppbyggda på samma sätt som påståenden, men frågor innehåller oftast inte focuspartikeln *waa*, och de innehåller aldrig *waxa/waxaa* I stället brukar frågeordet vara fokuserat med *ayaa* eller *baa*.

Goorma ayaa uu haramcadku seexdaa?

Sidee baa ay u kaalmeeyaan Caasha iyo Xasan waalidkood?

In two question words a contraction is obligatory:

I två frågeord är en sammandragning obligatorisk:

yaa? (*ayaa?*) from *ayo? + baa/ayaa*

maxaa? from *maxay? + baa/ayaa*

The long vowel –aa at the end of *maxaa?* and *yaa?* comes from the focus particle *baa/ayaa* which has been contracted with the question word. In modern standard Somali these two question words can never be divided into the words that they have emerged from. When analysing sentence constituents these two question words always have to be analysed as two constituents.

Yaa yimid?

Hooyadaa maxaa ay samaysaa?

Den långa vokalen –aa i slutet av **maxaa?** och **yaa?** kommer alltså ursprungligen från fokuspartikeln **baa/ayaa** som har dragits ihop med frågeordet. I dagens somaliska kan man aldrig dela upp de här två frågeorden i de två ursprungliga orden. När man analyserar satsdelar måste alltså dessa båda frågeord analyseras som två satsdelar.

Positive yes/no-questions Jakande ja/nej-frågor

English has a rather fixed word order. A statement usually begins with the subject followed by the predicate. The word order tells us a lot about the grammatical function of the words, even though some variation is possible.

The word order also helps expressing yes/no-questions in English. They start with an auxiliary verb which is followed by the subject.

Are you working?
Did she wait?
Can England win?

Among the languages of the world it is actually not very common to express questions through word order.

Svenskan har en relativt fast ordföljd. Ett påstående brukar börja med subjektet som följs av predikatet. Ordens ordningsföljd säger alltså väldigt mycket om vilken satsdel orden utgör, men en viss variation är ändå möjlig.

Svenskan använder också ordflöden för att bilda ja/nej-frågor. Sådana frågor börjar med predikatet som sedan följs av subjektet.

Sover du?
Väntade ni?
Lutar golvet?

Bland världens språk är det faktiskt inte särskilt vanligt att uttrycka frågor genom att byta ordföljd på det här sättet.

In Somali, yes/no-questions are expressed with the special sentence type particle *ma*.

Short subject pronouns are optional.

Korta subjektspronomen är inte obligatoriska.

Wiilku **ma** **kacayaa?**

Ma **u kaalmaysaa hooyadaa?**

If one chooses to use a short subject pronoun, it will be contracted into one word with the question particle *ma*, and the particle's vowel changes from /a/ to /i/.

Om man vill använda kort subjektpersonen så dras det ihop med frågepartikeln **ma** till ett ord och partikeln byter vokal från /a/ till /i/.

Ma Ø **tegeysaa?** = **Miyaad** **tegeysaa?**

Ma Ø **tegeysaa?** = **Miyey** **tegeysaa?**

Negative yes/no-questions Nekande ja/nej-frågor

Negative yes/no-questions can be formed in two ways.

Nekande ja/nej-frågor kan uttryckas på tre olika sätt:

A positive question can be made negative by adding the negation *aan* and changing the verb into the subjunctive.

En positiv fråga kan göras negativ genom att lägga till negationen *aan* och ändra verbet till konjunktiv.

POSITIVE QUESTION

Cali **ma** **tegay?**

NEGATIVE QUESTION

Cali **miyaanu** **tegin?**

ma + *aan* → *miyaan*

Ma **Cali** **baa** **tegay?**

Ma **Cali** **baan** **tegin?**

baa + *aan* → *baan*

A negative statement can be turned into a question by adding one of the particles

Ett negativt påstående kan göras till en fråga genom att lägga till någon av

sow or miyaa, or the question tag sow ma partiklarna sow eller miyaa, eller på-aha.

POSITIVE QUESTION

Cali ma tegin?

NEGATIVE QUESTION

Sow Cali ma tegin?

Cali sow ma tegin?

Cali ma tegin miyaa?

Cali ma tegin, sow ma aha?

Commands

Clauses that express commands and contain an imperative verb form, never contain any sentence type particle.

Commands also don't contain any short subject pronoun.

Fiiri carruurtan.

Ku jeeso sabuuradda.

Uppmaningar

Satser som uttrycker uppmaningar med verb i imperativ innehåller aldrig någon satspartikel.

Uppmaningssatser innehåller inte heller något kort subjektspronomen.

(Cf. — Fiiri carruurtan.)

(Cf. — Ku jeeso sabuuradda.)

Prohibition and dissuasion Förbud eller avrådan

Clauses that express prohibition or dissuasion are expressed using the sentence type particle ha and the subjunctive form ending in -n/-in/-ayn. The plural ending -a is added if more than one person is addressed.

Ha soo noqon.

Ha soo noqona.

Satser som uttrycker förbud eller avrådan uttrycks med satstypspartikeln ha och verbets konjunktivform som slutar på -n/-in/-ayn. Därtill läggs pluraländelsen -a om mer än en person tilltalas.

Somali ha can be compared to English don't, e.g. Don't come back.

Man skulle kunna jämföra ha med svenska låt bli att, t.ex. Låt bli att komma tillbaka.

Traditionally, this kind of clause is often called the negative imperative, since that is what it usually corresponds to in European languages.

Traditionellt brukar denna typ av sats oftast kallas **nekad imperativ**, eftersom det är den vanligaste motsvarigheten i europeiska språk, t.ex. *Kom inte tillbaka*.

Wishes, requests or permissions Önskan, begäran eller tillåtelse

Also wishes are expressed with the sentence type particle *ha*, but the verb ends in *-o*, *-tid*, *-aan* or *-een*.

Ha tago. **Ha tagto.** **Ha tageen/ Ha tagaan.**

If the wish has a subject in the 1st or 2nd person (*I, we, you*), it doesn't contain the sentence particle *ha*. Instead the short subject pronoun is used together with verbs ending in *-o*, *-tid*, *-aan* or *-een*.

Aan kuu sheego.

Även i önskesatser används satspartikeln **ha**, men nu slutar verbet på **-o**, **-tid**, **-aan** eller **-een**.

Önskningar med subjekt i 1:a person (*jag, vi*) och 2:a person (*du, ni*) innehåller inte satspartikeln **ha**. I stället används ett kort subjektspronomen tillsammans med verbformer på *-o*, *-tid*, *-aan* ellerr *-een*.

Nekad önskan

Negative wishes are expressed through the sentence type particle *yaan* (*yaa* + the negation *aan*) and a shortened form of the short subject pronouns: *an, ad, u, ay*.

Yaanu tegin.

The sentence particle *yaa* is sometimes also used without the negation *aan*. Then *yaa* is contracted with the ordinary short subject pronouns *aan, aad, uu, ay*.

Yuu tegin.

Nekade önskningar innehåller satspartikeln *yaan* (*yaa* + negationen *aan*) och en förkortad form av de korta subjektspronomenen: *an, ad, u, ay*.

Satspartikeln *yaa* används ibland också utan negationen *aan*. Då dras *yaa* samman med de vanliga korta subjektspronomenen *aan, aad, uu, ay*.

Cutubka 3aad – Oraahyada

A sentence constituent may consist of one or several words. Compare the following sentences. They describe the same situation, but the second sentence contains more details.

En satsdel kan bestå av ett ord eller av flera ord. Jämför följande meningar. De beskriver precis samma situation, men den andra meningen ger mer detaljerad information.

Qoysku waxa uu leeyahay xoolo.

Geeddi qoyskoodu waxa uu leeyahay xoolo aad u badan.

Bisaddu waa ay ordaysaad.

Bisadda yari waa ay ordi kartaa.

Waxaa aan tagayaa magaalada.

Waxaa aan tegi doonaa magaalada Muqdisho.

Often several words together constitute a unit that can be used as a sentence constituent. Such units are called **phrases (oraahyo/odhaahyo)**.

Ofta bildar alltså flera ord tillsammans en enhet som fungerar som en satsdel. Sådana enheter kallas för **fraser (oraahyo/odhaahyo)**.

Oraahyo

Phrases

There is actually no limit to the length of a phrase. The following sentence contains four phrases with more than one word each.

Fraser

Det finns egentligen ingen gräns för hur lång en fras kan vara. Följande mening innehåller fyra fraser med flera ord i varje.

Warshadda hilibka ee Kismaayo maalintii walba waxaa ay soo saartaa
2794 qasacadood oo hilib ah.

The most important word in a phrase is called the **head word (eray-madaxeед)**. This term refers to the word in a phrase that gives the ost basic information. The

Det viktigaste ordet i varje fras kallas **huvudord (eray-madaxeед)**. Med huvudord menar man det ord i frasen som ger den mest grundläggande informationen. I de följande exemplen är

head word in the multi-word phrases is huvudordet i varje flerordsfras understruket.

Geeddi qoyskoodu wawa uu leeyahay xoo loo aad u badan.

If the head word of the phrase is a noun, the phrase is referred to as **noun phrase (oraah-magaceed, OM)**.

If the head word in the phrase is a verb, the phrase is referred to as **verb phrase (oraah faleed, OF)**.

Om huvudordet i frasen är ett substantiv kallas frasen för **substantivfras (oraah-magaceed, OM)**.

Om huvudordet i frasen är ett verb kallas frasen för **verbfras (oraah faleed, OF)**.

Oraah-magaceedyada

Noun phrases

The head word of a noun phrase is a noun. The other words in a noun phrase are called **modifiers (faafaahiye)**. The modifiers give additional information about the head word.

bisadda yar

guriga Xasan

the little cat

Hassan's house

In English most modifiers are placed before the head word, while the modifiers in Somali almost always are placed after the head noun.

Noun phrases can be used in many different ways, but they are mostly used as the subject (yeele), the object (layeele), or the adverbial (falkaab) of a clause.

Substantivfraser

Huvudordet i en substantivfras är alltså ett substantiv. De andra orden i substantivfrasen kallas på svenska **attribut (faahfaahiye)**. Attributen ger extra information om huvudordet.

den lilla katten

Hassans hus

I svenska står attributen ofta före huvudordet medan attributen i somaliskan nästan alltid står efter huvudordet.

Substantivfraser kan användas på många olika sätt. Främst används de som subjekt (yeele), som objekt (layeele) och som adverbial (falkaab).

Bisadda yari wawa ay raadinaysaa hooyadeed. (yeele)

Carruurtu wawa ay arki karaan bisadda yar. (layeele)

Daanyeerku wawa uu u ordyaa bisadda yar. (falkaab, meel)

Faahfaahiyayaasha

Noun Modifiers

When we want to give additional information about a noun, we may add some words to the noun. All such words that are added to a noun are called **modifiers**. The modifiers can be of many different shapes and types.

In the following examples, modifiers will be marked by wavy underlining.

Waxa uu dherigii ka helay biyo yar.

OM = magac + sifo

In Somali, adjectives follow after the head noun. In English they precede the noun.

baabuur weyn

a big car

en stor bil

Ordinal numbers (jagaale) are also **Ordningsstal (jagaale)** är också adjektiv. adjectives.

baabuurka afraad

the fourth car

den fjärde bilen

In Somali there aren't as many adjectives as in English.

I somaliskan finns det inte lika många adjektiv som i svenska.

OM = magac + magac + ah/leh

Quite often when an adjective is used as a modifier in English, Somali uses a noun together with the verb form *ah* 'being' or *leh* 'having'. This is an important explanation for the fact that there are fewer adjectives in Somali than in English.

I många fall när svenska har ett adjektiv som attribut har somaliskan i stället ett substantiv tillsammans med verbformen *ah* (jfr. eng. *being*) eller *leh* (jfr. eng. *having*). Detta är en viktig förklaring till att somaliskan inte har lika många adjektiv som svenska.

<u>macallin</u> Soomaali.ah	'a Somali <u>teacher</u> ; en somalisk <u>lärare</u> '
a.teacher a.Somali being	
<u>sheeko</u> xiiso leh	'an <u>interesting story</u> ; en <u>intressant berättelse</u> '
a.story interest having	

Both nouns need to be either in the indefinite or in the definite form.

Båda substantiven måste vara i antingen obestämd eller i bestämd form.

macallinka Soomaaliga.ah

OM = magac + magac + sifo

In other cases where English has an adjective, Somali uses a noun in combination with a basic adjective like *la'*, *badan*, *yar*, *weyn*. This is another important reason why Somali doesn't have that many real adjectives.

I andra fall när svenskan har ett adjektiv som är attribut har somaliskan i stället ett substantiv tillsammans med ett adjektiv som t.ex. *la'*, *badan*, *yar*, *weyn*. Detta är ytterligare en viktig orsak till att somaliskan inte har så många verkliga adjektiv.

<u>nin indha la'</u>	<i>a blind man</i>	<i>en blind man</i>
a.man eyes lacking		
<u>dhir qurux badan</u>	<i>a beautiful plant</i>	<i>en vacker växt</i>
a.plant beauty much	<i>a plant of much beauty</i>	<i>en växt med mycket schönhet</i>

Modifiers like these can be translated into English in different ways, but it is important to remember that, independently of the translation, the Somali words *la'* and *badan* are adjectives, even though *la'* is often translated with the English preposition *without*.

Man kan översätta sådana somaliska attribut till svenska på lite olika sätt. Oavsett hur man översätter är det viktigt att komma ihåg att ord som *la'* och *badan* är adjektiv på somaliska, även om man kanske ofta översätter *la'* till svenska med preposition *utan*.

<u>seef gal la'</u>	<i>a sword without scabbard</i>	<i>ett svärd utan skida</i>
a.sword scabbard lacking		

OM = magac + dibkabe

Somali demonstrative pronouns (magac-uyaal-tusmeedyada), possessive pronouns (magacuyaal-lahaansheedyada)

Somaliska demonstrativa pronomen (magacuyaal-tusmeedyada), possessiva pronomen (magacuyaal-lahaansheedyada) och interrogativa pronomen

and interrogative pronouns (magacuyaal-weydiimeedyada) are used as **endings (suffixes; dibkabe, dibgale)**, and they are written together with the head noun as one word.

These Somali endings correspond to independent words in English. They are usually referred to as determiners, not modifiers. Therefore we can say that Somali has determiner suffixes, whereas English has determiner words.

<i>baabuurkan</i>	<i>this car</i>
<i>baabuurkayga</i>	<i>my car</i>
<i>baabuurkee?</i>	<i>which car?</i>

This leads to a situation where English uses two words, while Somali uses one. In Somali the determiner suffix is part of the head noun. This is yet another example showing that languages differ in their grammatical structures.

(magacuyaal-weydiimeedyada) används som **ändelser (suffix; dibkabe, dibgale)** och skrivs ihop med huvudordet till ett ord.

Dessa somaliska ändelser motsvara självständig ord i svenska. De kallas vanligtvis determinerare, inte attribut. Man kan alltså säga att somaliska determinerare är ändelser, medan svenska determinerare är självständiga ord.

<i>den här bilen</i>
<i>min bil</i>
<i>vilken bil?</i>

Här har vi en situation då svenska har två eller till och med tre ord, medan somaliskan bara har ett ord. I somaliskan betraktar man sådana ändelser som en del av substantivet (huvudordet). Alltså ännu ett exempel på att språk är olika.

OM = magac + magac

In Somali, one noun can be used as a modifier of another noun. The noun functioning as a modifier follows after the head noun. This type of Somali noun phrase often corresponds to a compound noun in English.

<i>kubbadda cagta</i>
<i>garoonka diyaaradaha</i>

<i>football</i>
<i>airport</i>

<i>fotboll</i>
<i>flygplats</i>

It is important to notice that again, the modifier follows the head in Somali, but the corresponding "modifying" part

På somaliska kan ett substantiv användas för att närmare definiera ett annat substantiv. Det substantiv som fungerar som attribut står efter huvudordet. På svenska motsvaras ofta den här typen av substantivfraser av sammansatta substantiv.

(*foot, air*) of the English compound precedes the head part (*ball, port*).

Noun + noun is also used in order to express an owner.

kubbadda Xasan

Hassan's ball

An owner can however also be expressed in a quite different way, by putting the modifier before the head noun, but when doing so a possessive ending must also be added to the head noun.

Xasan kubbaddiisa

Hassan ball.his

One could say that the possessive ending connects the modifier in this unexpected position to the head noun.

sammansättningen först i det sammansatta substantivet.

Substantiv + substantiv används också för att uttrycka ägare.

Hassans boll

Just när det gäller att uttrycka ägare finns det faktiskt också en typ av fras där attributet står före huvudordet även på somaliska, men samtidigt måste man också använda en possessiv ändelse efter huvudordet.

Xasan kubbaddiisa

Hassan's ball

Hassans boll

Man skulle kunna säga att det är den possessiva ändelsen som binder samman det ovanligt placerade attributet med huvudordet.

OM = magac tiraaleed + magac

When using numbers to count, it is common practice in English to say that the number is a modifier and the following "counted" noun is the head.

fem kronor

tre månader

In Somali, things are however different. Somali basic numerals (tiraalayaasha) are nouns. This is easy to show by adding the definite article, e.g. **labada**, **tobanka**. If we wish to put a phrase with a numeral in the definite form or add a possessive ending, these endings are always added to the numeral.

När man använder siffror för att ange antal brukar man på svenska säga att siffran är ett attribut till det följande substantivet.

På somaliska är det annorlunda. På somaliska är grundtalen (**tiraalayaasha**) substantiv. Det kan man lätt visa genom att lägga till bestämd artikel, t.ex. **labada**, **tobanka**. Om man vill sätta en fras med en siffra i bestämd form så hamnar den bestämda artikeln på siffran i somaliskan, men på substantivet efter siffran i svenska.

<u>laba</u> <u>da</u> baabuur	<i>the two <u>cars</u></i>	<i>de två <u>bilar</u><u>na</u></i>
<u>laba</u> <u>dayda</u> baabuur	<i>my two <u>cars</u></i>	<i>mina två <u>bilar</u></i>

Such determiner endings are always added to the head noun in Somali, and also the word order indicates that baabuur is the modifier since it follows after labada. Modifiers normally follow after the head noun in Somali, and there are no good arguments against this analysis in phrases with numerals.

I somaliskan lägger man sådana ändelser till huvudordet. Dessutom visar ordföljden att **baabuur** är attribut eftersom det kommer efter **labada** som alltså är huvudord. Det är ju normalt så att attributet står efter huvudordet i somaliskan.

Noun phrases as subjects

When a noun phrase, that is not focused, is the subject of a clause, it is usually marked with a **subject ending** (**dibkabaha yeelaha**). The ending is only added to the last word in the phrase.

An *-a* is changed into *-u* in the noun endings as well as in pronouns.

*Gabadha iyo wiilku waxaa ay ku nool yihin Xamar.
Anigu Soomaali baan ahay.*

An *-i* is added to adjectives, demonstratives as well as the verb forms *ah* and *leh*.

*Bisadda yarii waxaa ay raadinaysaa hooyadeed.
Kanii waa Faadumo walaalkeed.
Warkanii wuxuu soo baxay afar cisho ka dib.
Magaca gaarka ahii waxa uu had iyo jeer ka bilowdaa xaraf weyn.*

It is also common to add *-i* to feminine nouns in their indefinite form, and sometimes also to women's names.

*Waxa ay maahmaahii tidhaahdaa "Midho gunti kuugu jira midho geed saran looma daadsho".
Faadumo iyo Caashii waxa ay u socdaan dugsiga.*

En substantivfras som inte är fokuserad och fungerar som satsens subjekt markeras väldigt ofta med en särskild **subjektsändelse** (**dibkabaha yeelaha**). Ändelsen läggs bara till det sista ordet i hela frasen.

Man byter ut *-a* mot *-u* i substantivens ändelser och i pronomen.

Man lägger till *-i* efter adjektiv, demonstrativa ord och ändelser samt verbformerna *ah* och *leh*.

Man brukar även lägga till ändelsen *-i* till feminina substantiv i obestämd form och ibland även till kvinnonamn.

Oraah-faleedyada

Verb phrases

A phrase with a verb as head word is called a **verb phrase (oraah-faleed, OF)**

Verb phrases are mostly used as the **predicate (khabar)** of a clause, but also as **modifiers (faahfaahiye)** of nouns.

Verb phrases can have many different shapes.

Verbfraser

En fras där huvudordet är ett verb kallas för **verbfras (oraah faleed, OF)**.

Verbfraserna används som **predikat (khabar)** och som **attribut (faahfaahiye)** till substantiv.

Verbfraserna kan se ut på många olika sätt.

OF = horyaale + fal

We have already seen that a Somali verb phrase can contain a **preposition (horyaale, meeleeeye)** in front of the verb.

Vi har redan träffat på en del somaliska verbfraser som består av en **preposition (horyaale, meeleeeye)** tillsammans med ett verb.

*Imminka xaggee baad ka timid?
Daanyeerkii waxa uu u ordayaa bisadda yar.*

Somali preposition usually belong with the verb, while English prepositions usually belong with a noun. What Somali and English prepositions have in common is that they indicate a relation between a verb and a noun. Basically, the prepositions have an equally strong relation to both the verb and the noun, but they can't be in two places at the same time. Somali has chosen to put them before verbs, and English has chosen to put them before nouns.

I somaliskan hör en preposition väldigt nära samman med verbet i satsen, medan en preposition i svenska hör nära sammans med ett substantiv. Det som är gemensamt för båda språken är att prepositionerna markerar en relation mellan ett verb och ett substantiv. Egentligen hör prepositionerna lika mycket samman med båda orden, men svenska har valt att placera prepositionerna framför substantivet, medan somaliskan har valt att placera dem framför verbet.

Somali prepositions are part of the verb phrase. In English there is a special type

I somaliskan ingår prepositionerna i verbfrasen. I svenska säger man att en

of phrase called **preposition phrase** (containing minimally a preposition and a noun), but in Somali grammar there is no need for the label "preposition phrase".

preposition tillsammans med ett substantiv bildar en **prepositionsfras**, men i somalisk grammatik behövs inte begreppet "prepositionsfras".

Aabbaheed waxa uu ka shaqeyaa dawladda hoose.

VERB PHRASE NOUN PHRASE

Her father works at the municipality.

Hennes pappa arbetar på kommunen.

VP PREPOSITION PHRASE

There are only four Somali prepositions: Somaliskan har bara fyra prepositioner: *u, ku, ka, la.*

OF = fal madaxeed + falkaaliye

Many verb phrases contain two verbs, a **main verb (fal-madaxeed)** and an **auxiliary (falkaaliye)**. Många verbfraser innehåller två verb, ett **huvudverb (fal-madaxeed)** och ett **hjälpverb (falkaaliye)**.

Waxaa la siin jiray cunto.

Diinku waxa uu hurdi karaa laba bilood.

In Somali, the main verb comes first and the auxiliary verb follows it. In English the order is the opposite, i.e. the auxiliary precedes the main verb.

I somaliskan står huvudverbet först och hjälpverbet kommer sedan. I svenska är ordningen den motsatta, hjälpverbet kommer först och sedan huvudverbet.

ordi karaa

can run

kan springa

caawin doonaa

will help

ska hjälpa

Both in English and in Somali the main verb is in the **infinitive (masdar)** form.

Både i svenska och i somaliskan står huvudverbet i **infinitiv (masdar)**.

(orod!)

ordi karaa

can run

kan springa

(caawi!)

caawin doonaa

will help

ska hjälpa

The Somali infinitive from ends in *-i* if the imperative form ends in a consonant,

Den somaliska infinitivformen slutar på *-i*, om imperativformen slutar på

and the infinitive ends in *-n* if the imperative ends in a vowel.

konsonant, och på *-n*, om imperativ-formen slutar på vokal.

OF = qurub + fal

There are also four little particles that occur in the verb phrase, right before the verb. They are: *soo*, *sii*, *kala*, *wada*. They are often referred to as **directional particles (qurub-jiheedyada)**.

Vidare finns det fyra små partiklar som kan stå direkt före verbet i en verbfras, nämligen *soo*, *sii*, *kala*, *wada*. De brukar ofta kallas **riktningspartiklar (qurub-jiheedyada)**.

Ul dheer baa uu soo qaatay.
Xayawaankee baa sii watay orodkiisii?

Before these directional particles, there can also be a preposition.

Framför en sådan riktningspartikel kan man också ha en preposition.

Wiilka iyo ninku maxay ku wada hadleen?
U kala saar weedhahan kuwa run ah iyo kuwa been ah.

OF = sifo + fal

A Somali verb phrase can consist of an adjective and a verb, usually a form of the verb **yahay/ahaa** *is/was*.

En verbfras kan i somaliskan också bestå av ett adjektiv och ett verb, oftast en form av **yahay/ahaa** *är/var*.

Caasho waa dheer tahay.

Such an adjective is usually called a **predicative or predicate complement** in English grammar, but in Somali grammar such adjectives are simply analysed as part of the verb phrase. If one wants to be more specific it is of course possible to refer to it as a predicate adjective (**sifo khabareed**).

Ett sådant adjektiv brukar i svensk grammatik kallas för **predikativ** eller **predikatsfyllnad**, men i somalisk grammatik brukar man nöja sig med att det är en del av predikatet. Om man vill vara mer specifik kan man naturligtvis kalla det för predikatsadjektiv (**sifo khabareed**).

There is often no short subject pronoun in clauses with a predicate adjective.

Ofta saknas det korta subjektspronomenet i satser med adjektiv i predikatet.

Cali waa (uu) fiican yahay.
Faadumo waa (ay) gaaajaysan tahay.

Adjectives can also be preceded by a preposition in the verb phrase.

Framför ett adjektiv kan det också finnas en preposition som ingår i verbfrasen.

Maroodigu waxa uu ku nool yahay kaymaha.
h s f

The **past tense (tagto)** verb forms **ahayd**, **ahaa** always merge with the adjective into one word. These contractions are obligatory.

I **preteritum (tagto)** dras alltid verbformerna **ahayd**, **ahaa** ihop med adjektivet till ett ord. Dessa sammandragningar är obligatoriska.

(nool + ahayd) > *noolayd* (weyn + ahayd) > *weynayd*
(nool + ahaa) > *noolaa* (weyn + ahaa) > *weynaa*

Waxa ay ku noolayd tuuladii.
h s + f

When the subject of the clause is focused, the **present tense (joogto)** form **yahay/tahay** is absent, leaving just the adjective in the predicate.

När subjektet är fokuserat saknas verbet **yahay/tahay** i **presens (joogto)**. Man får då bara ett adjektiv i predikatet.

Gabadha ayaa ku nool Xamar.

Magac-khabareedyada

Predicate complements

Some verbs, especially *yahay/ahaa*, have very little or almost no meaning by themselves. They are therefore often followed by a noun that contributes more meaning content. In English grammar such nouns are usually referred to as predicate complements, just like the adjectives mentioned above. Also in Somali grammar, these nouns need to be analysed as **predicate complements** or **predicate nouns (magac khabareed)**.

Anigu waxa aan ahay maroodi.

Not only nouns on their own can be predicate complements following the verb *yahay/ahaa*. The **predicate complement (magac khabareed)** can also contain different modifiers (faahfaahiye) that give additional information about the noun.

Waxa uu ahaa macallin weyn.

Equative clauses

Somali clauses in the present tense with a predicate complement noun often don't contain any verb. They just contain the sentence particle *waa* before the predicate complement noun.

Kani waa muus.
Gacantani waa wasakh.

Predikatsfyllnad

Vissa verb, främst *yahay/ahaa*, har väldigt lite eller nästan ingen betydelse på egen hand. De följs därför ofta av ett substantiv som ger mera innehåll. Ett sådant substantiv brukar i svensk grammatik kallas för **predikativ** eller **predikatsfyllnad**, precis som adjektiven ovan. Även på somaliska bör de analyseras så. Den somaliska termen är **magac khabareed**.

Inte bara ett ensamt substantiv kan utgöra predikatsfyllnad efter verbet *yahay/ahaa*. I **predikatsfyllnaden (magac khabareed)** kan det också ingå olika attribut (faahfaahiye) som ger ytterligare information om substantivet.

Ekvativa satser

Somaliska satser i presens med ett substantiv som predikatsfyllnad saknar ofta verb. De innehåller bara satspartikeln *waa* före predikatsfyllnaden.

Faadumo waa macallimad.
Cuntadu waa diyaar.

The same kind of clause may also be expressed using the word *weeye* which is a contraction of *waa+yahay*.

(*waa+yahay*) > *weeye* (*waaye*)

Cali macallin weeye.

Samma sak kan också uttryckas med ordet *weeye* som är en sammandragning av *waa+yahay*.

Cutubka 4aad – Weeraha

SYNTAX (WEERAYNTA) is about how a **text** (**qoraal**) is constructed from **words** (**erayo**). A text consists of shorter units called **sentences** (**hawraaro**). Many sentences are rather long, and those sentences usually consist of shorter parts that describe individual actions or situations, while the sentence as a whole covers a number of individual actions and says something about the relations between those actions.

The following sentence describes two separate actions or situations.

She fell asleep in the middle of the film and then I ate her piece of cake.

It would also be possible to write the exact same content as two sentences with one action in each sentence, but then the connection between the actions would not be so evident.

She fell asleep in the middle of the film. Then I ate her piece of cake.

We will start by investigating the simplest type of sentence, the one that only describes one action or situation. Such a simple sentence is also referred to as a **clause (weer)**.

SYNTAXEN (WEERAYNTA) handlar alltså om hur man bygger upp en **text** (**qoraal**) av **ord** (**erayo**). En text består i första hand av kortare enheter som kallas **meningar** (**hawraaro**). Många meningar är ganska långa och i så fall består de som regel av flera kortare delar som uttrycker olika enkla händelser, medan meningen som helhet beskriver flera enkla händelser som står i något slags förhållande till varandra.

Följande rad utgör en mening som innehåller två enkla händelser.

Hon somnade mitt i filmen och då åt jag upp hennes tårta.

Man hade även kunnat skriva samma sak som två meningar med en enkel händelse i varje mening, men då blir det inte riktigt lika tydligt att det finns ett visst samband mellan händelserna.

Hon somnade mitt i filmen. Då åt jag upp hennes tårta.

Vi ska börja med att undersöka den allra enklaste typen av meningar som bara innehåller en enda enkel händelse eller situation. En sådan mycket enkel mening kallas även för en **sats (weer)**.

Weero fudfudud

Simple clauses

Enkla satser

En **enkel sats (weer fudud)** beskriver alltså olika typer av situationer: **en** handling, **en** händelse eller **ett** tillstånd, t.ex.

She worked. People laughed. Stones sink. We waited. Prices vary.

Hon arbetade. Folk skrattade. Stenar sjunker. Vi väntade. Priserna varierar.

Somali simple clauses usually contain:

En enkel somalisk sats innehåller i de allra flesta fall:

- **qurub-weereed**: *waa, waxaa; ayaa, baa, ma, ha...*
- **magacuyaal yeele**: *aan, aad, uu, ay, aannu, aynu, aydin*) och
- **khabar** (oraah-faleed)

Waa uu ordyayaa.

Many clauses also contain an object and/or an adverbial.

Många satser innehåller även objekt och/eller adverbial.

Hadda waxaa uu cunayaa tufaax.

A sentence constituent may also contain several words. One of the words is the head to which the other words are added as extra information.

En satsdel kan också innehålla mer än ett ord. Ett av orden är då huvudord, och de andra är tillagda för att ge extra information.

Waxaa uu cuni jiray cunto badan.

Hawraaro ad'adag

Complex sentences

Complex sentences contain more than just one simple clause. The most important point to remember is that a

Kompleksa meningar

Kompleksa meningar innehåller mera än bara en sådan enkel sats. Viktigast är att

complex sentence contains **more than one predicate** (khabar).

The complex sentence consists of more than one simple clause, and each simple clause contains its own predicate.

Dhiiqu halkee buu joogey • markii ay dawacadu u timid?

The symbol • marks the border between the two clauses.

Sometimes there are three, four or even more clauses in the same sentence.

Haramcadkii aad ayuu u farxay • markii uu arkay bakaylahii • waayo aad ayaa uu u gaajaysnaa.

In order to connect two simple clauses into a complex sentence, there are three different strategies in Somali syntax:

- a **CONJUNCTION (xiriiriye)**,

Uma jecla haramcadka • waayo waa ay ka baqaan.

- a **NOUN (magac)**, e.g. *mar* with one of the endings *marka*, *markii*,

Dhiiqu halkee buu joogey • markii ay dawacadu u timid?

- **NO** connecting word.

Waxa aan tirinaya cuntooyinka • aan cunno maalin walba.

komplexa meningar innehåller **mer än ett predikat** (khabar).

Den komplexa meningen består av flera enkla satser och varje enkel sats innehåller ett eget predikat.

Dhiiqu halkee buu joogey • markii ay dawacadu u timid?

Tecknet • markerar gränsen mellan de båda satserna.

Ibland finns det tre, fyra eller ännu flera satser i en mening.

Haramcadkii aad ayuu u farxay • markii uu arkay bakaylahii • waayo aad ayaa uu u gaajaysnaa.

För att binda samman två enkla satser till en komplex mening finns i somaliskan tre olika strategier:

- en **KONJUNKTION (xiriiriye)**,

Uma jecla haramcadka • waayo waa ay ka baqaan.

- ett **SUBSTANTIV (magac)**, t.ex. *mar* med en av ändelserna *marka*, *markii*,

Dhiiqu halkee buu joogey • markii ay dawacadu u timid?

- **INGET** sammanbindande ord.

Waxa aan tirinaya cuntooyinka • aan cunno maalin walba.

Xiriiriyayaasha

Conjunctions

Some of the most common English conjunctions are *and*, *but*, *or*, *because*.

Somali has some ten common conjunctions. The most important ones are:

Konjunktioner

Några av de vanligast svenska konjunktionerna är *och*, *men*, *eller*, *för*.

Somaliskan har omkring tio vanliga konjunktioner. De viktigaste är:

-na

The conjunction **-na** (*and*) is used to connect two clauses with each other. Its position is after one of the first words in the second clause, and it's written together with that word. If both clauses are long, it can often be a good idea to put a comma where the second clause starts. It helps the reader to segment the sentence.

Konjunktionen **-na** (*och*) används för att bida ihop två satser med varandra. Den placeras efter något av de första orden i den andra satsen och den skrivs ihop med det ordet. Om de båda satserna är långa kan det vara bra att sätta ett kommatecken där den andra satsen börjar. Det underlättar för läsaren att segmentera meningens.

Wax yar ka dib waxa u yimi • *nin socoto ah*, • *wuxuu na weydiiyey sababta ka oohisay*.
Sawir madaxa Xasan, • *kuna muuji dheg, af, san, timo iyo il*.

As can be seen in the second example, the conjunction **-na** acutally goes into the middle of other phrases and breaks them up. Here the predicate verb phrase has been broken up, and the preposition has been separated from its verb.

Som framgår av det andra exemplet kan **-na** placeras inuti andra fraser så att de delas i två delar. Här har predikatets verbfras delats upp av konjunktionen, och prepositionen har skilts från sitt verb.

laakiin

The conjunction **laakiin** (*but*) is used to express that there is a contradiction or a contrast between the two clauses that are connected.

Konjunktionen **laakiin** (*men*) används för att uttrycka att det finns en motsättning eller en kontrast mellan de två satser som sammanbinds.

Waxaan leeyahay beer weyn, • *laakiin ma aan haysto qalabka beeraha*.

-se

The meaning of the conjunction **-se** (*men*) is very similar to that of **laakiin**. Its position is the same at that of **-na**, inside the second clause, after one of the first words, and it is written together with that word.

Jubba ma engego, • Shabeelle se sida badan labo ama saddex bilood buu sanadkii engegaa.

laakiinse

The two preceding conjunctions sometimes also occur together as **laakiinse**.

Waxa uu gelyey dherigii qortiisii, • laakiinse waa uu gaari waayey biyihii.

balse

The form **balse** (*but*) is a combination of the word **bal** *just* and the conjunction **-se** *but*. This conjunction is used after a negative clause to present the facts that are valid instead of the negative clause.

Cali Duul Duul cidna lama uu hadlin, • balse orod ayuu isxaabiyyey.

ee

The conjunction **ee** has several different meanings and usages.

After a negative clause, it can be used in a similar way as **balse** (*but*) in order to present what is valid instead.

Ha ooyin • ee bal ii sheeg waxa • dhacay.

After a positive command the conjunction **ee** expresses a purpose or a goal. The conjunction is then usually placed at

Konjunktionen **-se** (*men*) är väldigt lik **laakiin** till sin betydelse. Den placeras på samma sätt som **-na** inuti den andra satsen, efter ett av de första orden, och den skrivs ihop med det ordet.

Det förekommer också att de båda föregående konjunktionerna används tillsammans i formen **laakiinse**.

Formen **balse** (*utan*) är en sammardragning av ordet **bal** *bara* och konjunktionen **-se** *men*. Denna konjunktion används efter en nekad sats för att ange någonting annat som gäller i stället.

Konjunktionen **ee** har flera olika betydelser och användningar.

Efter en nekad sats kan den används på samma sätt som **balse** (*utan*) för att ange vad som gäller i stället.

Efter en jakad uppmaning anger konjunktionen **ee** ett syfte eller en målsättning. Konjunktionen brukar då

the very end of the second clause. It is often also contracted with the preceding word, which is most often a verb. In this usage it is often translated into English as *and* or sometimes *so (that)*.

Kaalaya, • aan ku dheelnee.

ama

The conjunction **ama** (*or*) is used between two clauses that represent different alternative possibilities to choose between.

Lacagta qaado • ama ka tag.

mise

The conjunction **mise** (*or*) is used in questions. It has the same meaning as **ama**.

Ma ciyaaraysaa kubadda • mise waad iska joogi?

waayo

The conjunction **waayo** *because, since* is used between two clauses to express a reason.

Ha tegin hadda, • waayo waa madow.

Cumar muraayad baa uu u baahnaa • waayo Cumar dhibaato indhood baa haysatay.

hase yeeshi / hase ahaatee

The two phrases **hase yeeshi** and **hase ahaatee** *however* are usually regarded as complex conjunctions.

Dugsigii waa la furay, • hase yeeshi casharradii lama bilaabin.

Markii aynu shaqada u soconnay • roob badan baa jidka nagu qabtay, • hase ahaatee shaqadii kama aynu daahin.

oftast placeras allra sist i den andra satsen. Ofta dras den också ihop med det föregående ordet. I den här användningen motsvaras den på svenska oftast av *så*.

Konjunktionen **ama** (*eller*) används mellan två satser som fungerar som olika alternativ att välja mellan.

Konjunktionen **mise** (*eller*) används i frågor. Den har samma betydelse som **ama**.

Konjunktionen **waayo** *för, eftersom, därför att* används mellan två satser för att ange orsak.

De båda fraserna **hase yeeshi** och **hase ahaatee** *trots att, fastän* brukar betraktas som sammansatta konjunktioner.

Oraahyo murakab ah / murugsan (??)

Complex phrases with conjunctions

Not only do conjunctions help us build complex sentences out of several clauses. Some conjunctions also allow us to build complex phrases. Two or more words can be combined into one complex phrase with a conjunction.

Wuxuu u keenay cunto iyo biyo.

Wankii ayaa baqay oo cararay.

Of course, different conjunctions are used in different ways.

Komplexa fraser med konjunktioner

Konjunktionerna hjälper oss inte bara att bygga komplexa meningar av flera satser. Några konjunktioner har också till uppgift att bygga komplexa fraser. Två eller flera ord kan bindas samman med en konjunktion till en komplex satsdel.

iyo

The conjunction *iyo* is used between two or more nouns that together function as one phrase.

Gabadha iyo wiilka ayaa ku nool Xamar.

Gidaarrada gurigan wawa lagu dhisay dhagax iyo sibidh.

Xoolaha waxa ay la doontaan biyo iyo baad.

The conjunction *iyo* can also be used between two noun phrases where the nouns are followed by modifiers.

Ku dhig meesha ku habboon xarfaha waaweyn iyo joogsiyada.

Waxa uu leeyahay san dheer iyo labo dhegood oo waaweyn.

Konjunktionen *iyo* kan användas mellan två eller flera substantiv som tillsammans fungerar som en fras.

Konjunktionen *iyo* kan även användas mellan två substantivfraser som innehåller attribut.

oo

The conjunction *oo* can be used between two verbs or verb phrases.

Konjunktionen *oo* kan användas mellan två verb eller verbfraser.

Markaas bay u timid oo ku tiri diiqii: ...

Halkee bay ugu horreyntii ka soo gashay oo ka baahday?

Isku aaddi oo qor xarfahan.

But the conjunction *oo* is also used between two modifiers of a noun when they refer to the same noun. It is mostly used when the second modifier ends with an adjective or a verb.

dhismo cusub oo qurux badan

qof waliba oo muslim ah

Waxa ay aragtag tuke hilafka ku haysta oo geed fuushan.

In the two last examples we find a relative subclause with the verbs *ah* and *haysta*. We'll get back to this kind of subclauses in the next chapter.

The conjunction *oo* also has to be used when more than one noun follows after a numeral.

shan qof

laakiin:

shan boqol oo qof, shan boqol oo kun oo qof

Finally *oo* is always used before a few words when they are used as modifiers.

maalintii oo dhan

ee

The conjunction *ee* is also frequently used between two modifiers that refer to the same head noun, especially when the following modifier is a noun expressing possession or association.

garoonka diyaaradaha ee Göteborg

galabka kale ee guriga

Men konjunktionen *oo* används även mellan två attribut när båda attributen syftar tillbaka på samma substantiv. Den används mest då det andra attributet slutar med ett adjektiv eller ett verb.

I de två sista exemplen finns en relativ bisats med verben *ah* och *haysta*. Sådana bisatser återkommer vi till i nästa kapitel.

Konjunktionen *oo* måste också används när mer än ett substantiv följer efter ett räkneord.

Slutligen används alltid **oo** framför några få ord då de används som attribut.

Konjunktionen *ee* används också ofta mellan två olika attribut som syftar på samma huvudord, särskilt när det följande attributet är ett substantiv som uttrycker ägande eller tillhörighet.

ama

Besides being used between clauses, the conjunction *ama* 'or' is also used between two (or more) words in a phrase when these words represent different possible options.

Förutom att användas mellan satser kan konjunktionen *ama* 'eller' även används mellan två (eller flera) ord i en fras då orden fungerar som olika tänkbara alternativ.

Falku waxa uu noo sheegaa waxa qof sameeyey, samaynayo ama samayn doono.

Ma maqashay sheeko kale oo ku saabsan diiq ama dawaco?

Immisa arday ayaa salaami karta qof ay dhalashadeedu tahay Itoobiya ama Eritareeyaa?

mise

The conjunction *mise* 'or' has a very specific function. It is only used in questions if the person answering the question has to make a choice between two options.

Konjunktionen *mise* 'eller' har en mycket speciell funktion och används bara i frågor där den som svarar på frågan måste göra ett val mellan två alternativ.

Ma liin baad rabtaa mise tufaax?

Ma qof baa sameeyey mise xayawaan?

If the options are presented side by side at the end of the clause, both conjunction occur.

Om alternativen presenteras tillsammans i slutet av frågan kan båda konjunktionerna förekomma.

Maxaa aad ku socdaalaysaa, ma faras, mise lug?

Midabkee jeceshahay, cagaar mise buluug?

Jileyaashee ayaad ugu jeceshahay sheekadan, yaxaaska mise bakaylah?

Hawlqabadyadan kuwee baa caawinaya qoyskaaga ama bulshada?

Midkee taladiisu fiicnayd, Xasan ama Cali?

Weer-madaxeed iyo weer dhimman

Main clause and subclause

Whenever two verb phrases occur in the same sentence, the reason has to be that it contains two clauses. It may be two main clauses or a main clause together with a subclause.

Clauses are generally divided into two types: **MAIN CLAUSES** and **SUBORDINATE CLAUSES**.

A common explanation is that main clauses can be used on their own, but subclauses cannot. They need to be used in combination with a main clause.

A more formal distinction is that a Somali subclause can never contain a sentence particle. Main clauses, however, almost always contain a sentence particle.

Huvudsats och bisats

Om man hittar två verbfraser i samma mening beror det på att meningen innehåller två satser. Det kan då vara frågan om två huvudsatser eller en huvudsats och en bisats.

Man brukar nämligen dela in alla satser i två grundläggande kategorier: **HUVUDSATSER** och **BISATSER**.

En vanlig förklaring är att huvudsatser kan fungera på egen hand, som en enkel sats, men bisatser inte kan fungera på egen hand utan någon huvudsats.

En mera formell förklaring är att en somalisk bisats inte innehåller någon satspartikel. Huvudsatser innehåller däremot nästan alltid en satspartikel.

Waxaa aan sugayaa • **inta uu madaxwaynuhu safarka ka soo noqonayo.**
WEER-MADAXFEED WEER DHIMMAN

This sentence starts with a main clause that contains the sentence particle *waxaa*. Then there is a subclause that starts with the subordinator *inta*. The subordinate clause does not contain any sentence particle.

The only exception to this rule are positive imperative clauses (commands). These clauses do not contain any sentence particle, even though they are main clauses.

Den här meningens börjar alltså med en huvudsats som innehåller satspartikeln *waxaa*. Efter huvudsatsen kommer en bisats som börjar med bisatsinledaren *inta*. Bisatsen innehåller inte någon satspartikel.

Det enda undantaget mot den här regeln utgörs av positiva imperativsatser (uppmötningar). De innehåller inte någon satspartikel trots att de är huvudsatser.

Haddii aad si dhakhsu ah **ugu baahan tahay** gargaar caafimaadeed • **soo wac** 111.

WEER DHIMMAN

WEER-MADAXEED

In this sentence the subclause comes first and it starts with the very common subordinator *haddii*. The main clause comes at the end of the sentence and it's very short. It doesn't contain any sentence particle since it is a command with a verb in the imperative form (*wac*).

Main clauses and subclauses can be combined in many different ways.

I den här meningens står bisatsen först och inleds med den mycket vanligt förekommande bisatsinledaren **haddii**. Huvudsatsen kommer sist i meningens och är ganska kort. Den innehåller inte någon satspartikel eftersom den är en uppmaning med ett verb i imperativ (*wac*).

Huvudsatser och bisatser kan kombineras på många olika sätt.

Weer-madaxeed + weer-madaxeed

Two simple clauses can be put together into a longer sentence. They are often combined using a CONJUNCTION. The clauses are often of equal dignity. Neither of them is a subclause, but both are main clauses, and each of them has its own sentence particle.

Cumar muraayad baa uu u baahnaa • **waayo** Cumar dhibaato indhood **baa haysatay**.

WEER-MADAXEED

WEER-MADAXEED

In this example it is evident that we have two main clauses since both of them contain the sentence particle *baa*.

Två enkla satser kan sättas samman till en längre mening. Ofta kopplas de då samman med hjälp av en KONJUNKTION. Satserna är ofta helt likvärdiga. Ingen av dem är någon bisats, utan båda är huvudsatser och har var sin satspartikel.

I exemplet syns det tydligt att vi har två huvudsatser eftersom båda innehåller satspartikeln *baa*.

Weer-madaxeed + weer dhimman

If there are two different verb phrases in a sentence, but only one sentence particle, then it is usually because there is only one main clause, and the other clause is a subclause. Subclauses don't contain any sentence particle.

Om man i en mening hittar två olika verbfraser, men bara en satspartikel, då är det oftast frågan om en huvudsats och en bisats. Det finns ju inte någon satspartikel i en bisats.

Usually the main clause expresses the most important information and the sub-clause adds more detailed information.

Cali waxaa uu rabaa • in uu fuulo baaskiilka.

WEER-MADAXEED

WEER DHIMMAN

Huvudsatsen uttrycker då det viktigaste budskapet och bisatsen är tillagd för att ge mera detaljerad information.

Weer-madaxeed + weer dhimman + weer dhimman...

It is also quite common to have more than one subclause in the same sentence. In the following example there are three verb phrases. Therefore there are also three clauses.

Seynab waxa ay rabtaa • in ay ijaarato baabuur muddo • toddobaad ah.

WEER-MADAXEED

WEER DHIMMAN

Det förekommer också att flera bisatser fogas till varandra. I följande mening finns tre verbfraser. Därför finns det också tre satser.

WEER DHIMMAN

Cutubka 5aad – Weeraha dhimman

Subordinate clauses

If you find two or more verb phrases or predicates in the same sentence, then there will be more than one clause in that sentence. Often one clause is a dependent or SUBORDINATE CLAUSE.

There are a few important rules that help distinguish between main clauses and subordinate clauses or subclauses.

Only main clauses contain sentence particles. Subclauses can never contain a sentence particle. However, imperative clauses do not contain a sentence particle, but they are main clauses anyway.

The negation *ma* may only occur in main clauses. In subclauses the negation *aan* is always used. The negation *aan* occurs also in main clauses, but only if there is a focus particle in the clause.

Many Somali subclauses, but not all, begin with a word that functions as a **SUBORDINATOR**. Almost all Somali subordinators are nouns, e.g. *marka* from *mar*, *haddii* from *had*. The corresponding English subordinators *when* and *if* belong to the word class of conjunctions or subordinating conjunctions.

Bisatser

Om man hittar två eller flera verb eller predikat i samma mening då måste det också finnas mer än en sats i meningen. Ofta är den ena satsen UNDERORDNAD och utgör då en så kallad BISATS.

Det finns några viktiga regler för att skilja mellan HUVUDSATS och BISATS.

Only main clauses contain sentence particles. Subclauses can never contain a sentence particle. However, imperative clauses do not contain a sentence particle, but they are main clauses anyway.	Bara huvudsatser kan innehålla satspartiklar. Bisatser innehåller aldrig någon satspartikel. Satser med verb i imperativ saknar dock satspartikel, men de är huvudsatser i alla fall.
The negation <i>ma</i> may only occur in main clauses. In subclauses the negation <i>aan</i> is always used. The negation <i>aan</i> occurs also in main clauses, but only if there is a focus particle in the clause.	Negationen <i>ma</i> kan bara förekomma i huvudsatser. I bisatser används alltid negationen <i>aan</i> . Negationen <i>aan</i> förekommer även i huvudsatser, men bara om det finns en fokuspartikel i satsen.

Många bisatser, men inte alla, inleds på somaliska med ett ord som fungerar som **BISATSINLEDARE**. Nästan alla somaliska bisatsinledare är substantiv, t.ex. *marka* (av *mar*), *haddii* (av *had*). De motsvarande svenska bisatsinledarna *när* och *om* hör däremot till ordklassen subjunktioner eller underordnande konjunktioner.

Kaalinta weerta dhimman

The function of the subclause

The main clause expresses the most central part of the message. The subclause gives some additional information. Huvudsatsen uttrycker det mest centrala budskapet. Bisatsen ger lite extra information.

Bisatsens function

Huvudsatsen uttrycker det mest centrala budskapet. Bisatsen ger lite extra information.

Caasho waxaa ay rabtaa in ay soo iibsato jalaato.
WEER-MADAXFEED WEER DHIMMAN

The whole subclause functions as an object of the verb *rabaa*, and it is focused by the particle *waxaa*. As a test, it is possible to substitute the subclause with a noun.

Hela bisatsen fungerar som OBJEKT till verbet *rabtaa* och är fokuserad av partikeln *waxaa*. Man kan testa att byta ut bisatsen mot ett substantiv.

Caasho waxaa ay rabtaa jalaato.

The subclause in the first sentence is a phrase. The whole phrase functions as the object of the verb *rabaā* in exactly the same way as the noun *jalaato* in the second sentence.

Hela bisatsen fungerar som OBJEKT till verbet *rabtaa* och är fokuserad av partikeln *waxaa*. Man kan testa att byta ut bisatsen mot ett substantiv.

A subclause functions as a (long) sentence constituent within the main clause.	En bisats fungerar som en (lång) satsdel inom huvudsatsen.
--	--

At the same time, the subclause also contains its own sentence constituents. The little word *in* 'that' functions as a **conjunction** connecting the two clauses and it shouldn't be analysed within the subclause.

Samtidigt innehåller bisatsen också sina egna satsdelar. Det lilla ordet *in* 'att' fungerar som en **konjunktion** som binder ihop de två satserna och det ska inte analyseras som en del av bisatsen.

Cali waxaa uu rabaa in uu fuulo baaskiilka.
in uu fuulo baaskiilka.

In order to find the main clause and the subclause, it is wise to first look for all the verbs or predicates in the whole sentence, and then the sentence particle(s).

För att hitta huvudsats och bisats är det bra att först leta upp alla verb eller predikat i hela meningens och sedan satspartiklarna.

Seynab waxa ay rabtaa in ay ijaarato baabuur.

A predicate (verb) that is accompanied by a sentence particle must be in a main clause.

Ett predikat (verb) som åtföljs av en sats-partikel måste stå i en huvudsats.

The next step is to check whether there is any typical subordinator word. Underline the subordinator.

Nästa steg är att kontrollera om det finns någon typisk bisatsinledare. Stryk under bisatsinledaren.

Seynab waxa ay rabtaa in ay ijaarato baabuur.

WEER-MADAXEED WEER DHIMMAN

Mark the sentence constituents in the main clause with colours and find out the function of the subclause.

Färgmarkera sedan satsdelarna i huvudsatsen och avgör vilken satsdel bisatsen utgör i huvudsatsen.

Seynab waxa ay rabtaa in ay ijaarato baabuur.

Test the possibility to substitute the subclause with a noun.

Testa gärna att sätta in ett substantiv i stället för bisatsen.

Seynab waxa ay rabtaa baabuur.

Copy the subclause and mark its constituents with colours. Do not analyse the conjunction.

Kopierar slutligen bisatsen och färgmarkera satsdelarna inuti bisatsen.
Analysera inte konjunktionen.

Seynab waxa ay rabtaa in ay ijaarato baabuur.

Our next step will be to have a closer look at different types of subclauses. Nästa steg blir att titta mera noggrant på olika typer av bisatser.

Weero xiriiriyaha ‘in’ ku bilaabaya oo layeele ah

‘In’-clauses as objects

It is very common for subclauses to be the object of the verb in the main clause. That kind of subclauses usually begin with *in* ‘that’.

Sara sa att hon inte vill diskा.
att hon inte vill diskा

Horay baa aan kuugu sheegay in uusan imaanayn.
in uusan imaanayn

Cali waxa uu doonayaa in aad tagto.
in aad tagto

U sheeg carruurta in ay soo fadhiistaan agtaada.
in ay soo fadhiistaan agtaada

Also in object subclauses that are indirect yes/no-questions, the Somali subordinator word is usually *in*, but in English it is usually *if* or *whether*.

Weydii carruurta in ay arki karaan bisadda.

Fråga barnen om de kan se katten.
Ask the children whether / if they can see the cat.

Sometimes the object clause precedes the main clause.

In aad imtixaanka ku gudubtay baa aan maqlay.
In aad imtixaanka ku gudubtay

‘In’-satser som objekt

Väldigt många bisatser är OBJEKT till verbet i huvudsatsen. De börjar i oftast med konjunktionen *in* ‘att’.

Sara said that she doesn’t want to wash.
that she doesn’t want to wash.

Även i objektssatser som utgör indirekta ja/nej-frågor är bisatsinledaren oftast **in** på somaliska, medan man på svenska oftast använder *om*.

Objektssatsen kan ibland placeras före huvudsatsen.

Weydiimaha aan toosnayn

Indirect questions

Sometimes *haddii* is used instead of *in* in indirect yes/no-questions.

Weydii carruurta haddii hooyadood samayso bur.

Weydii haddii ay horay u tageen sariibad.

In other indirect questions the subordinator word will be the same noun as in the direct question, but without the question ending -ee.

Sidee baa loo qoraa xarafka C?
Tus carruurta sida loo qoro xarafka C.

How do you write the letter C?
Show the children how you write the letter C.

Hur skriver man bokstaven C?
Visa barnen hur man skriver bokstaven C.

If the original question contains the question word *maxay* or *maxaa*, the noun *waxa* is used to introduce the subclauses.

Maxaa ay ku arki karaan sawirka?
Weydii carruurta waxa ay ku arki karaan sawirka.

Indirekta frågor

Ibland används *haddii* i stället för *in* i indrekta ja/nej-frågor.

För andra indirekta frågor blir bisats-inledaren samma substantiv som används i den ursprungliga frågan, men utan frågeändelsen -ee.

Om den ursprungliga frågan innehåller frågeordet *maxay* eller *maxaa* används substantivet *waxa* för att inleda bisatsen.

The subordinator *waxa* is not the same word as the focus particle *waxa*.

Bisatsinledaren **waxa** är inte samma ord som fokuspartikeln **waxa**.

Weero xiriiriyaha ‘in’ ku bilaabaya oo yeele ah

‘In’-clauses as subject

Sometimes the subclause is the subject of the main clause.

In carruurta laga nixiyo ma fiicna.

In sida Nadiifa loo fariisto ma fiicna.

Such a subject subclause often occurs at the end of the sentence.

*Ma fiicna in carruurta laga nixiyo.
in carruurta la+ka nixiyo*

*Ma fiicna in sida Nadiifa loo fariisto.
in sida Nadiifa la+u fariisto*

Sometimes the subordinator word occurs in the middle of the subclause.

*Sida Xadiya in loo fariisto ayaa fiican.
Sida Xadiya in la+u fariisto*

‘In’-satser som subject

Ibland är bisatsen subjekt i huvudsatsen.

En sådan subjektsbisats står ofta i slutet av meningens.

Ibland placeras bisatsinledaren inuti bisatsen.

Weer-faahfaahiyedyada

Relative clauses are modifier clauses

The most common type of Somali sub-clauses function as a modifier to a noun. This kind of subclause is sometimes called an ATTRIBUTIVE or MODIFIER SUBCLAUSE (WEER FAAHFAAHINYEED), but in English it is much more common to call them RELATIVE SUBCLAUSES.

A relative subclause gives additional information about the noun that is the head of the subclause. The head noun will be marked by double underlining.

Somali relative subclauses commonly follow directly after the head noun, whereas English relative clauses very often start with the words *that* or *who*.

Ninkii Xamar.ka yimid baa buuggan keenay.

The man who had come from Mogadishu brought this book

Mannen som kommit från Mogadishu hade med sig den här boken.

This can be compared to the simple main clause, without the relative clause.

Ninkii baa buuggan keenay.

Also in English it is often possible to drop *that* or *who*, especially in a more colloquial style.

The book I received was very good.

But in written English, *that* or *who* is generally used.

Relativa bisatser är attributbisatser

Den vanligast typen av bisatser i somaliskan fungerar som en bestämning – ett ATTRIBUT – till ett substantiv. Därför kallas denna typ av bisats ibland för ATTRIBUTIV BISATS (WEER FAAHFAAHINYEED), men på svenska är det vanligare att kalla dem RELATIVA BISATSER.

En relativ (attributiv) bisats ger extra information om det substantiv som är bisatsens huvudord. Huvudordet kommer vi att markera med dubbel understyrkning.

Relativa bisatser i somaliskan följer gärna direkt efter huvudordet, medan svenska relativa bisatser gärna inleds med ordet *som*.

Jämför med den motsvarande enkla huvudsatsen, utan den relativa bisatsen.

Även på svenska går det i många fall bra att utelämna *som*, särskilt i talat språk.

Boken jag fick var jättebra.

Oftast använder man dock det relativa pronomenet *som* i skriven svenska.

The book that I received was very good.

Boken som jag fick var jättebra.

The head noun of the relative clause plays a role in both the head clause and the subclause. In the following example the head word *ninkii* is the subject of both the main clause and the subclause.

Det huvudord som den relativa bisatsen syftar på spelar en roll i både huvudsatsen och bisatsen. I det här exemplet är bisatsens huvudord *ninkii* subjekt i både huvudsatsen och bisatsen.

Ninkii Xamar ka yimid baa buuggan keenay.
Ninkii Xamar ka yimid

What happens when we add a relative clause to a main clause is that we take two independent main clauses and delete the sentence particle in the one that will become a subclause.

Det som händer när man lägger till en relativ bisats till en huvudsats är att man tar två självständiga huvudsatser och tar bort satspartikeln i den som ska bli bisats.

If we have two independent main clauses with the noun *tuke*, we can join them into one sentence with a main clause and a subclause.

Om man har två separata somaliska satser som båda innehåller ordet **tuke**, kan man välja att sätta ihop dem till en huvudsats och en bisats.

Dawacadii waxa ay aragtag tuke. Tukihii ayaa hilib afka ku haystay.

If we connect them we only need to mention *tuke* once. At the same time the particle *ayaa* has to be deleted from the second clause since a subclause cannot contain a sentence particle.

Då behöver man bara nämna **tuke** en gång. Samtidigt försvinner satspartikeln *ayaa* från den andra satsen eftersom en bisats inte kan innehålla någon satspartikel.

Dawacadii waxa ay aragtag tuke hilib afka ku haysta.
tuke hilib afka ku haysta

Weer-faahfaahiyeedyo oo xiriiriye ku bilaabaya

Relative subclauses with a conjunction

In Somali most relative subclauses are added directly to their head noun, but in some types of relative subclauses there is

Relativa bisatser med konjunktion

I somaliskan läggs de flesta relativa bisatser direkt till sitt huvudord, men i

a need to use one of the conjunctions *oo* or *ee*.

The conjunction *oo* is used in order to express additional information that is not crucial for the identification of the person or object that the head noun refers to. We would know who *aabbahay* refers to also without the subclause.

vissa typer av relativä bisatser behövs en av de båda konjunktionerna *oo* eller *ee*.

Konjunktionen **oo** används för att ge extra information som inte är nödvändigt för att identifiera den person eller det föremål som huvudordet syftar på. Vi skulle veta vem *aabbahay* syftar på även utan bisatsen.

Aabbahay oo Xamar ka yimid baa buuggan keenay.

But when the information in the relative subclause is necessary for us to identify exactly who or what the head noun refers to, then there is usually no conjunction.

Men när informationen i den relativä bisatsen är nödvändigt för att vi skall veta exakt vem eller vad som huvudordet syftar på, då används som regel inte någon konjunktion.

Maryan ma arkin daanyeerrada geedaha ku jira.
daanyeerrada geedaha ku jira.

If such a necessary relative subclause is not the only or first modifier after the head noun, but the second modifier, then the conjunction *ee* needs to be used.

Om en sådan nödvändigt relativ bisats inte är det enda eller det första attributet efter huvudordet, då behövs konjunktionen *ee*.

Maxaa ku dhacay labadii bisadoo ee hilibka soo xaday?
labadii bisadoo hilibka soo xaday

Waxa aan wax ka bartaa dugsi hoose/dhexe ee Boosaaso ku yaal.
dugsi hoose/dhexe Boosaaso ku yaal

Weer-faahfaahiyeedyo oo falkaab ku jira

Many subclauses describe different kinds of circumstances, such as **time**, **manner**, **cause**, or **condition**. That kind of subclauses function as adverbials in relation to the main clause. In English such subclauses usually start with a **SUBORDINATING CONJUNCTION** (also called **SUBJUNCTION**), e.g. *while*, *since*, *because*, *even though*, *if*, *before*.

Många bisatser beskriver olika typer av OMSTÄNDIGHETER, t.ex. **tid**, **sätt**, **orsak** eller **villkor**. Sådana bisatser fungerar därför som adverbial i förhållande till huvudsatsen. På svenska inleds de av **UNDERORDNANTE KONJUNKTIONER** (eller **SUBJUNKTIONER**), t.ex. *medan*, *eftersom*, *trots att*, *om*, *innan*.

Sara watches TV while her mother washes the dishes.
while her mother washes the dishes

Sara tittar på teve medan hennes mamma diskar.
medan hennes mamma diskar

Sara watches TV since her mother washes the dishes.
since her mother washes the dishes

Sara tittar på teve eftersom hennes mamma diskar.
eftersom hennes mamma diskar

Sara watches TV even though her mother has forbidden it.
even though her mother has forbidden it

Sara tittar på teve trots att hennes mamma har förbjudet det.
trots att hennes mamma har förbjudit det

Sara watches TV if her mother is not at home.
if her mother is not at home

Sara tittar på teve om hennes mamma inte är hemma.
om hennes mamma inte är hemma

Sara washes the dishes before she watches TV.
before she watches TV

Sara diskar innan hon tittar på teve.
innan hon tittar på teve

Somali subclauses that function as adverbials usually don't start with a conjunction, but with a noun. It is a konjunktioner, utan av substantiv. Det är

rather small group of nouns that are used as subordinators in adverbials. These Somali nouns correspond to different subordinating conjunctions (subjunctions) in many European languages. Typical Somali nouns used as subordinators are e.g. *markii, haddii, intii, kolkii...* They are not conjunctions (*xiriiriye*), but ordinary nouns (*mar, had, in, kol*).

en ganska liten grupp av substantiv som kan fungeras som sådana bisatsinledare i adverbial. Dessa somaliska substantiv motsvarar alltså olika underordnande konjunktioner (subjunktioner) i europeiska språk. Typiska somaliska bisatsinledare är t.ex. *markii, haddii, intii, kolkii...* Dessa ord är alltså inte några konjunktioner (*xiriiriye*), utan helt vanliga substantiv (*mar, had, in, kol*).

Weer-waqtiedyeda

Temporal subclauses

Temporal subclauses are usually introduced by the nouns *mar, in, goor, kol*. They are mostly used in their definite form, and they are sometime accompanied by another word that makes their meaning more precise, e.g. *marka, kolka, markii, isla markii, intii, ilaa iyo intii...*

Tidsbisatser

Tidsbisatser (temporala bisatser) inleds oftast med substantiven *mar, in, goor, kol*. De står oftast i bestämd form och kan ibland åtföljas av något annat ord som preciserar betydelsen, t.ex. *marka, kolka, markii, isla markii, intii, ilaa iyo intii...*

Markii aan casheynayay saaxiibkay baa soo galay.

markii aan casheynayay

Waxaa ay shaqada badankeedii qabatay intii aan hurday.

intii aan hurday

Waa uu bukay ilaa iyo intii uu halkan yimid.

ilaa iyo intii uu halkan yimid

Intii aannan shaqada bilaabin waxa aynu eegaymaa qalabka.

intii aannu+aan shaqada bilaabin

Caasha iyo Xasan waxa ay aadaan dugsiga marka ay dhammeeyaan hawlaha guriga.

marka ay dhammeeyaan hawlaha guriga

Marka aad soo wacdo 111 lataliye tabbaran ayaa su'aalo ku weydiin doona.

marka aad soo wacdo 111

Weer-shuruudeedyada

Conditional subclauses

Conditional subclauses usually begin with the noun *haddii* 'if'.

Villkorsbisatser

Villkorsbisatser (konditionala bisatser) inleds oftast med substantivet *haddii* 'om'.

Haddii uu saaxiibkaa jirran yahay maxaa aad samayn lahayd?

Haddii uu saaxiibkaa jirran yahay

Haddii aad si dhakhso ah ugu baahan tahay gargaar caafimaadeed soo wac 111.

Haddii aad si dhakhso ah ugu baahan tahay gargaar caafimaadeed

Weer-ujeeddeedyada

Final subclauses

Final clauses (expressing purpose) usually start with one of the words *si* or *in*.

When using *in*, there is normally a prepstion *u* in the main clause.

Avsiktsbisatser

Bisatser som uttrycker avsikt eller syfte (finala bisatser) inleds oftast med orden *si* eller *in*.

När man använder *in* brukar **huvudsatsen** innehålla prepositionen *u*, vilket exakt motsvarar svenska för *att*.

Magaaladii baa uu u tegay in uu dawo soo iibsado.

in uu dawo soo iibsado

When using *si*, there is normally a prepstion *u* in the subclause.

När man använder *si* brukar **bisatsen** innehålla prepositionen *u*.

Maxaa ay samayn karaan carruurtu si ay u kaalmeeyaan waalidkood?

Waxa ay goor hore u baxday si aanu u arag.

Lataliye tababbaran ayaa su'aalo ku weydiin doona si uu u ogaado dhibaatada jirta.

Weer-oggolaansheedyada

Concessive subclauses

Concessive subclauses usually start with the phrase *in kasta oo / inkastoo* 'even though'. This phrase expresses that the content of the subclause does not make the content of the main clause impossible.

*Axmed waa yimid **in kasta oo** uu soo daahay.
 in kasta oo **uu** **soo daahay***

*In **kastoo** uu baqanayay waxaa **uu** **muujiyay** degganaan.
 in kastoo **uu** **baqanayay***

Medgivande bisatser

Medgivande (koncessiva) bisatser inleds oftast med frasen *in kasta oo / inkastoo* 'även om, trots att, fastän'. Frasen uttrycker att handlingen i bisatsen inte är något hinder för handlingen i huvudsatsen.

Weer-siyeedyada

Manner subclauses

Subclauses expressing manner usually begin with the noun *sida* 'the manner', which however often corresponds to 'how' in English.

Also, manner subclauses are more common as objects of the main clause verb, than as adverbials.

*Tusi carruurta **sida** loo qoro xarafka C.*

Sättsbisatser

Sättsbisatser inleds oftast med substantivet *sida* 'sättet', vilket dock ofta motsvarar svenska *hur*.

Dessutom är sättsbisatser vanligare som objekt till verbet i huvudsatsen än som adverbial.

Weer-waqtiyedyo oo xiriiriye ku jiro

Temporal clauses with a conjunction

Tidsbisatser med konjunktion

In Somali it is very uncommon for adverbial subclauses to begin with a conjunction, but *ilaa* 'until' is a conjunction that has been borrowed from Arabic.

Ilaa aan ka imanayo halkan joog.
Ilaa aan ka imanayo

Waa uu i sugay ilaa aan imid.
ilaa aan imid

I somaliskan är det väldigt ovanligt att en adverbiell bisats inleds med en konjunktion, men *ilaa* 'tills' är en konjunktion som har lånats in från arabiskan.

Sabab

Reason

In order to express a reason in Somali, two main clauses are usually combined with one of the phrases *maxaa yeelay*, *sababta oo ah* or with the conjunction *waayo*. All three expressions are followed by a main clause that contains a sentence particle.

Orsak

För att uttrycka en orsak på somaliska fogar man vanligtvis samman två huvudsatser med hjälp av en av fraserna *maxaa yeelay*, *sababta oo ah* eller med konjunktionen *waayo*. Alla tre uttrycken följs av en huvudsats som innehåller en satspartikel.

Lacagtii ku ma aan siin karo maxaa yeelay weli ma iman.

Xirisi ma ciyaari karo kubbad sababtoo ah lug ayaa si xun uga jabay.

Ha tegin hadda waayo waa madow.

Cutubka 6aad – Sarfaha ama Morfoolojiga

Morphology

Morphology can be divided into two parts.

– **Word formation** (*erayabuuridda*), which deals with how new words are formed by combining different smaller parts of words, e.g. *bar* → *bare*, *dukaan* → *dukaanle*.

– **Inflection** (*nadooca*), which deals with how words are inflected in different grammatical forms.

Inflection may further be divided into two different parts depending on the kind of words that are inflected.

– **Declination** (*nadooc-magaceed*), which in Somali mainly deals with the inflection of nouns, e.g. *kab*, *kabta*, *kabo*, *kabaha*, *kabahayga*, but declination also includes the forms of pronouns, e.g. *aniga*, *aan*, *i*; *adiga*, *aad*, *ku*, and a few forms of the adjectives, e.g. *weyn*, *weyni*, *waaweyn*.

– **Conjugation** (*nadooc-faleed, isrog-rog*), which deals with the inflection of verbs, e.g. *cun*, *cunaa*, *cuntay*, *cunaysaa*, *cuno*, *cuntid*.

Morfologi eller Formlära

Morfologin (formläran) kan delas in i två delar.

– **Ordbildningslära** (*erayabuuridda*), som handlar om hur man kan skapa olika ord genom att kombinera olika mindre delar av ord, t.ex. *bar* → *bare*, *dukaan* → *dukaanle*.

– **Böjningslära** (*nadooca*), som handlar om hur ord böjs i olika grammatiska former.

Man kan vidare dela in böjningsläran i två olika delar beroende på vilka ord som böjs.

– **Deklination** (*nadooc magaceed*), som i somaliskan mest handlar om böjningen av substantiv, t.ex. *kab*, *kabta*, *kabo*, *kabaha*, *kabahayga*. Till deklinationen hör också böjningen av pronomens, t.ex. *aniga*, *aan*, *i*; *adiga*, *aad*, *ku*, och adjektivens böjning, t.ex. *weyn*, *weyni*, *waaweyn*.

– **Konjugation** (*nadooc faleed, isrog-rog*), som handlar om böjningen av verb, t.ex. *cun*, *cunaa*, *cuntay*, *cunaysaa*, *cuno*, *cuntid*.

Morfimyada

Morphemes

A **morpheme** (**morfiim**) is the smallest part of a word that carries some kind of meaning. In grammar, morphemes are divided from each other by hyphens, e.g. *kab-ta, kab-o, kab-a-ha*.

Since Somali is a language with a large amount of different endings, knowledge about Somali morphemes plays an important role in Somali grammar.

The meaning of individual morphemes can be more content based or more grammatical, and it is therefore useful to divide morphemes into three types.

One type of morphemes are called **roots**. A root has a clear meaning that constitutes the base for the meaning of the whole word.

Another type of morphemes are used for **derivation** or **word formation**, i.e. in order to construct more complex words based on simpler ones.

The third type of morphemes are used for **inflection** of words in different grammatical forms which serve to express different grammatical relations between words.

If such derivational or inflectional morphemes occur after a root, they are called **endings** or **suffixes**. If they occur before the root they are called **prefixes**.

Morfem

Ett **morfem** (**morfiim**) är den minsta delen av ett ord som bär på någon form av betydelse. Morfemen brukar avskiljas från varandra med ett bindestreck, t.ex. *kab-ta, kab-o, kab-a-ha*.

Eftersom somaliskan är ett språk som är rikt på ändelser spelar kunskapen om språkets olika morfem en mycket viktig roll i grammatiken.

Morfemens betydelse kan vara mera innehållsmässig eller mera grammatisk, och det är därför bra att dela in morfemen i tre typer.

Den ena typen av morfem kallas **rot**. En rot har en tydlig betydelse som ligger till grund för hela ordets betydelse.

En annan typ av morfem används för **avledning** eller **ordbildning**, dvs. för att bilda nya mera komplexa ord av redan befintliga enklare ord.

Den tredje typen av morfem används för **böjning** av ord i olika grammatiska former som används för att uttrycka olika grammatiska relationer som råder mellan ord.

Om sådana avlednings- eller böjningsmorfem förekommer efter en rot kallas de **ändelser** eller **suffix**. Om de förekommer före en rot kallas de **prefix**.

The form *subaxnimadii* can be divided into the morphemes *subax-nima-dii*. The morpheme *subax-* is the root of the word, *-nima-* is a common derivational morpheme, and *-dii* is a demonstrative grammatical ending.

The form *ururinayo* can be divided into the morphemes *urur-i-n-ay-o*. The morpheme *urur-* is a root that can be used both in verbs and nouns, *-i-* gives us a transitive verb, and *-n* gives the infinitive form, *-ay-* indicates that the action is progressive, and *-o* indicates that the verb is in the subjunctive form. This is a quite complex example since we still haven't discussed notions like transitive verbs, progressive form or the subjunctive, but we will soon get to that.

If two roots are put together to form a new word, that is called a **compound** (**lammaane**). This is a common type of word formation both in English and Somali. E.g. the word *madaxweyne* contains the two roots *madax-* and *weyn-* followed by the derivational suffix *-e* that is used to form nouns denoting a person with a certain occupation.

Many place names, both in English and Somali, are compounds, e.g. *Laascaanood* from *laas* ('ceel') and *caano* followed by the suffix *-ood*, meaning more or less 'ceelka caanaha', or *Hargeysa* from *harag* and the verb *geeya*, *geysa*, meaning 'the place where animal hides were taken (to be sold)'. Others are *Beledweyn*, *Ceelmacaan*, *Xamarjajab* or *Xamarweyne*.

Formen *subax-nima-dii* kan delas in i morfemen *subax-nima-dii*. Morfemet *subax-* är ordets rot, *-nima-* är ett vanligt ordbildningsmorfem, och *-dii* är en utpekande grammatisk ändelse.

Formen *ururinayo* kan delas in i morfemen *urur-i-n-ay-o*. Morfemet *urur-* är en rot som kan ingå i både substantiv och verb, *-i-* ger oss ett transitivt verb och *-n* ger verbets infinitivform, *-ay-* anger att handlingen är progressiv och *-o* anger att verbets form är konjunktiv. Detta är förstås ett ganska komplicerat exempel eftersom vi ännu inte talat om transitiva verb, progressiv form eller konjunktiv, men vi återkommer snart till detta.

Om två rötter fogas samman till ett nytt ord brukar man tala om en **sammansättning** (**lammaane**) eller ett sammansatt ord. Detta är en vanlig typ av ordbildning både i svenska och i somaliskan, t.ex. innehåller *madaxweyne* de båda rötterna *madax-* och *weyn-* samt ordbindningssuffixet *-e* som betecknar en person med viss sysselsättning.

Många ortnamn, både i svenska och somaliskan, är sammansättningar, t.ex. *Laascaanood* av *laas* ('ceel') och *caano* samt ändelsen *-ood*, alltså ungefär 'ceelka caanaha', eller *Hargeysa* av *harag* och verbet *geeya*, *geysa*, vilket skulle betyda 'platsen dit djurhudar förs' för att bearbetas och säljas vidare. Andra

exempel är *Beledweyn*, *Ceelmancaan*, *Xamarjajab* eller *Xamarweyne*.

Alomorfooyinka

Allomorphs

Allomorphs are different variants of the same morpheme.

There is an evident variation in the root between e.g. *jilib-* and *jilb-* in the forms *jilibka* and *jilbaha*. Therefore *jilib-* and *jilb-* are considered allomorphs (variants) of the same morpheme meaning 'knee'.

Another very common pair of allomorphs are *-o* and *-a*, both expressing the plural of most nouns. Compare e.g. *jilb-o* and *jilb-a-ha*.

The definite article has even more different allomorphs.

- The masculine definite article in the singular occurs as *-ka*, *-ga*, *-ha*, *-a*, e.g. *miiska*, *guriga*, *baraha*, *suuqa*.
- The feminine definite article in the singular occurs as *-ta*, *-da*, *-sha*, *-a*, e.g. *kabta*, *mindida*, *bisha*, *gabadha*.

Allomorfer

Allomorfer är olika varianter av samma morfem.

T.ex. ser man en tydlig växling i roten mellan *jilib-* och *jilb-* i formerna *jilibka* och *jilbaha*. Därför betraktar man *jilib-* och *jilb-* som allomorfer (varianter) av samma morfem med betydelsen 'knä'.

Ett annat vanligt par av allomorfer är *-o* och *-a* som båda används för att bilda plural av de flesta substantiv. Jämför t.ex. *jilb-o* och *jilb-a-ha*.

Den bestämda artikeln uppvisar ännu fler olika allomorfer.

- Den maskulina bestämda artikeln i singular förekommer som *-ka*, *-ga*, *-ha*, *-a*, t.ex. *miiska*, *guriga*, *baraha*, *suuqa*.
- Den feminina bestämda artikeln i singular förekommer som *-ta*, *-da*, *-sha*, *-a*, t.ex. *kabta*, *mindida*, *bisha*, *gabadha*.

Noocyada morfiimyada

Types of morphemes

Depending on the position of a morpheme in a word, the following types are distinguished.

Typer av morfem

Beroende på placeringen i ett ord och morfemets betydelse brukar man dela in morfem i följande typer.

– root / rot	bar, cas, shan, tag, kar, geel
– suffix	bare, baraa, barataa, shanta, shanaad
– prefix	taliye, lataliye; ahay, yahay, tahay, nahay

Prefixes (**horkabe** ama **horgale**) precede the root, and **suffixes** or **endings** (**dibkabe**, **dibgale** ama **dhammaad**) follow after the root.

Morphemes that have a grammatical function rather than a straight-forward meaning, such as prepositions (*u, ku, ka, la*) and pronouns (e.g. *is*) are usually considered prefixes.

In the word *lataliye* there is a prefix *la-*, the root *tal-* and the suffixes *-i-* and *-ye*. The first suffix gives us a verb, while the last suffix turns the verb into a noun that denotes a person in a certain role or with a certain occupation.

It is also common to make a distinction between root and stem. The stem of a word is the part that remains if we take away the inflectional endings. The stem may consist of several morphemes. It may contain more than one root, as well as derivational prefixes and suffixes, e.g.

lataliye
lataliya-ha
lataliya-hayga
lataliya-yaal
lataliya-yaashayda

This stem consists of four morphemes: *la-tal-i-ye* with the allomorphs *-ye/-ya* at the end of the stem.

Prefix (**horkabe** ama **horgale**) finns före en rot och **suffix** eller **ändelse** (**dibkabe**, **dibgale** ama **dhammaad**) finns efter en rot.

Morfem med en grammatisk funktion snarare än en inneboende betydelse såsom prepositioner (*u, ku, ka, la*) och pronomén (t.ex. *is*) brukar man betrakta som prefix.

I ordet *lataliye* har vi prefixet *la-*, rotén *tal-* och suffixen *-i-* och *-ye*. Det första suffixet gör att vi får ett verb, medan det sista suffixet gör om verbet till ett substantiv som anger en person med en viss sysselsättning.

Det är också brukligt att skilja mellan rot och stam. Stammen i ett ord är hela den del av ordet som inte utgörs av grammatiska böjnigsändelser. Stammen kan bestå av flera morfem. Den kan innehålla mer än en rot, liksom ordbildningsprefix och ordbildningssuffix, t.ex.

Den här stammen består av fyra morfem: *la-tal-i-ye* med allomorferna *-ye/-ya* i slutet av stammen.

Siddeedda Jaad ee Erayada

Word classes

In the preceding chapters we have already met several of the word classes, but they are important enough to be discussed once again.

In order to be able to discuss the words in a language, it is practical to divide them into groups where all the words behave in a similar manner, with evident differences between the different groups. Such groups are called **word classes** (or parts of speech). It is rather common for a language to have around ten such classes, but the exact amount differs between languages, and sometimes even between different grammars of the same language.

All languages seem to have **nouns** and **verbs**, two major and very important word classes. Many languages also have **adjectives** as a third large word class. The remaining word classes are usually considerably smaller, with fewer words.

In order to establish for each word what word class it belongs to, three different characteristics are taken into account:

1) the **inflectional forms** of the words in each word class, i.e. what grammatical endings may be added to the words in each word class.

2) what **functions** the words may have in a clause or a sentence.

Ordklasser

I de föregående kapitlen har vi redan stött på flera av ordklasserna, men de är så viktiga att de är värdta att nämnas igen.

För att diskutera orden i ett språk är det praktiskt att dela in orden i olika grupper där de ingående orden i varje grupp uppför sig på ett likartat sätt och där det finns tydliga skillnader mellan de olika grupperna. Sådana grupper av ord kallas **ordklasser**. Det är ganska vanligt att man räknar med uppemot tio ordklasser i ett språk, men det exakta antalet kan variera, t.o.m. i olika grammatiska beskrivningar av samma språk.

I alla språk verkar det finnas **substantiv** och **verb**, två riktigt stora och viktiga ordklasser, och i ytterligare många språk är **adjektiv** en tredje mycket viktig ordklass. Övriga ordklasser innehåller i de flesta fall färre ord.

För att avgöra till vilken ordklass ett ord hör brukar man ta fasta på tre olika egenskaper hos orden:

1) vilka böjningsformer som kan bildas av orden i de olika ordklasserna, dvs. vilka grammatiska ändelser som kan läggas till orden i varje ordklass;

2) vilka **funktioner** orden i ordklassen kan ha i en sats eller mening;

3) what meaning the words in a word class typically convey.

For Somali it is convenient to divide the words into eight word classes. Four classes contain words that can be inflected in different grammatical forms, while four contain words that are not inflected.

Inflected words

Magac	(m)	Nouns	Substantiv
Magacuyaal	(my)	Pronouns	Pronomen
Fal	(f)	Verbs	Verb
Sifo	(s)	Adjectives	Adjektiv

Uninflected words

Horyaale	(h)	Prepositions	Prepositioner
Xiriiriye	(x)	Conjunctions	Konjunktioner
Qurub	(q)	Particles	Partiklar
Yaab	(y)	Interjections	Interjektioner

A word may only belong to one word class. It cannot belong to two word classes at the same time. Sometimes, however, there are two different words that have the same form, e.g. *beddel* (verb in the imperative) and *beddel* (noun).

It is extremely important not to mix up wordclasses with sentence constituents: subject, predicate, object, adverbial and sentence particle. It is only possible to discuss sentence constituents if a word occurs in a sentence. And in a different

3) vilken **betydelse** orden i ordklassen typiskt bär.

I somaliskan är det lämpligt att räkna med åtta ordklasser. Fyra ordklasser innehåller ord som kan böjas i grammatiska former medan fyra ordklasser innehåller ord som inte kan böjas.

Böjliga ord

Oböjliga ord

Ett ord hör alltid till en och samma ordklass. Samma ord kan inte höra till två olika ordklasser. Ibland förekommer det dock att det finns två ord som har samma form, t.ex. *beddel* (verb, imperativ) och *beddel* (substantiv).

Det är väldigt viktigt att inte blanda sammans ordklasserna med satsdelarna: subjekt, predikat, objekt, adverbial och satspartikel. Man kan bara bestämma vilken satsdel ett ord utgör då ordet förekommer i en viss mening. I en annan

sentence the same word may occur as a different sentence constituent.

With respect to word class, however, a specific word always belongs to one and the same class. It is also important to remember that it is only individual words that can be categorised into word classes, never combinations of words. A sentence constituent, on the other hand, can consist of more than one word.

mening kan samma ord fungera som en annan satsdel.

När det gäller ordklass hör dock emot ett ord alltid till samma ordklass. Det är också viktigt att komma ihåg att man bara tittar på ett ord i taget när man diskuterar ordklass. En satsdel kan dock bestå av flera ord.

Magacyada

Nouns

INFLECTION: all nouns can take the definite article suffix, e.g.

kab, kabta; guri, guriga

and most nouns have a plural form, e.g.

kab, kabq; guri, guryq

Names are always nouns, even if they are not used in the definite form very often.

Maryan, Yuusuf, Soomaaliya, Jubba, Afrika, Volvo, Samsung

FUNCTIONS: mostly as the subject, object or adverbial of a clause.

MEANING: persons, animals, objects, places, thoughts, ideas...

Substantiv

BÖJNING: alla substantiv kan böjas i bestämd form, t.ex.

och de flesta har en pluralform, t.ex.

Namn är också substantiv även om de sällan används i bestämd form.

ANVÄNDNING: oftast som subjekt, objekt eller adverbial i en sats.

BETYDELSE: personer, djur, saker, platser, tankar, idéer...

Tiraalayaasha

Cardinal numbers

All words that denote numbers are grouped together in some languages as the word class NUMERALS, but for Somali

Grundtal

Alla ord som betecknar siffror brukar i många språks grammatik kallas RÄKNEORD, men för somaliskan är det onödigt.

that is unnecessary. All Somali numerals are either nouns or adjectives.

All Somali cardinal numerals are nouns, since they can take the definite article suffix.

eber, eberka; kow, kowda; labo, labada; saddex, saddexda; afar, afarta; shan, shanta; siddeed, siddeeda; sagaal, sagaalka, tobán, tobanka; boqol, boqolka...

Alla räkneord i somaliskan är antingen substantiv eller adjektiv.

Alla somaliska grundtal är substantiv. De kan sättas i bestämd form med den bestämda artikeln som ändelse.

Magacuyaallada

Pronouns

MEANING: Pronouns do not have a constant meaning. Their meaning is completely dependent on the context in which they are used. They refer back to something that has already been mentioned in order to avoid repeating the same noun over and over again.

INFLECTION: Most pronouns have quite irregular inflection.

FUNCTIONS: Some pronouns are only used as the subject of a clause, others are only used as the object or sometimes also as the adverbial. Some can be used in all three functions.

Pronomen

BETYDELSE: pronomen har ingen konstant betydelse, utan betydelsen är helt beroende av sammanhanget där ordet används; pronomen syftar på något som redan har nämnts; anledningen är att man vill undvika att uppcrepa samma substantiv om och om igen.

BÖJNING: De flesta pronomen har en ganska oregelbunden böjning.

ANVÄNDNING: Några former används bara som subjekt, medan andra används som objekt eller ibland som adverbial. Några kan används i alla tre funktionerna.

magacuyaallo yeele <i>aan, aad, uu, ay, la, aannu, aynu, aydin</i>	subject pronouns	subjektspronomen
magacuyaallo layeele <i>i, ku, na, ina, idin...</i>	object pronouns	objektspronomen
magacuyaallo tusmeed <i>kan, tan, kuwan, kaas, taas, kuwaas...</i>	demonstrative pronouns	utpekande pronomen
magacuyaallo lahaansheed <i>kayga, tayda, kuwayga, kaaga, teeda, kiisa, teenna, kiinna, tooda...</i>	possessive pronouns	ägarpronomen
magacuyaallo weydiimeed <i>maxay?, ayo?, yaa?, kuma?, tuma?, immisa?</i>	interrogative pronouns	frågande pronomen

Siffoyinka

Adjectives

INFLECTION: adjectives have very few inflectional forms. There is only a kind of plural and a subject form, but not all adjectives have these forms.

weyn, weyni, waaweyn, waaweyni

Somali adjectives do not change for gender or definiteness.

bisad yar, bisadda yar (fem.)
guri yar, guriga yar (masc.)

There are no suffixes expressing comparison. Comparison is expressed by prepositions.

weyn, ka weyn, ugu weyn

MEANING: qualities, relations

FUNCTIONS: adjectives are used as modifiers of nouns and in predicates.

bisad yar

Bisaddu waa yar tahay.

Jagaalayaasha

Ordinal numbers

Ordinal numerals are words that express a numeric position in a series of objects. They are formed by adding the suffix *-aad* to the cardinal numerals.

kowaad, labaad, saddexaad, afraad, shanaad, lixaad, toddobaad...

All ordinal numerals are adjectives. They are used as modifiers of nouns and they occur after the head noun.

Adjektiv

BÖJNING: adjektiv har mycket få former, bara ett slags pluralform och en subjektsform. Det är inte ens alla adjektiv som har dessa former.

Somlaiska adjektiv böjs inte i genus eller bestämd form.

Adjektiv kompareras inte med ändelser. Komparation sker i stället med hjälp av prepositioner.

BETYDELSE: egenskaper, relationer

ANVÄNDNING: adjektiv används som attribut till substantiv och i predikat.

Ordningsstal

Ordningsstal kallas de ord som används för att ange placering i en ordningsföljd. De bildas av grundtalen med hjälp av ändelsen **-aad**.

Alla ordningstal är adjektiv. De används som attribut till substantiv och placeras efter huvudordet.

Falalka

Verbs

INFLECTION: Verbs have very many forms. Most importantly, verbs have forms that express different time relations: past, present and future.

cunay, cunayaa, cuni doonaa

There are also different forms that express who is carrying out the action.

(aniga, isaga) *cunayaa*

(annaga, innaga) *cunaynaa*

FUNCTIONS: Verbs are used in predicates.

MEANING: actions, events and situations

Verb

BÖJNING: Verb har väldigt många former. Framför allt har verb former som uttrycker olika tidsförhållanden: dåtid, nutid, framtid.

Det finns också olika former för att ange vem som utför handlingen.

(adiga, iyada) *cunaysaa*

(idinka) *cunaysaan*

(iyaga) *cunayaan*

ANVÄNDNING: Verb används i predikat.

BETYDELSE: handlingar, händelser och situationer.

Horyaalayaasha

Prepositions

The term **meeleeye** also occurs, but **hor-yaal-e** is a direct translation of **pre-posit-ion**. Also, the term **meeleeye** implies that it would only denote places, which is not the case.

There are only four Somali prepositions: *u, ku, ka, la*.

MEANING: Prepositions express a spatial or abstract relation between two other words, usually between a verb and a noun.

INFLECTION: None.

Prepositioner

Även termen **meeleeye** är vanlig, men **hor-yaal-e** är en direkt översättning av **pre-posit-ion**. Termen **meeleeye** antyder också att det bara skulle handla om platser, vilket inte stämmer.

Det finns bara fyra somaliska prepositioner: *u, ku, ka, la*.

BETYDELSE: Prepositioner uttrycker en rumslig eller abstrakt relation mellan två andra ord, vanligen mellan ett verb och ett substantiv.

BÖJNING: De böjs inte.

They are however always written together with each other as well as with the indefinite subject pronoun *la*, the object pronouns *i, ku, na, ina, idin, is*, and the negation *ma*.

FUNCTIONS: Somali prepositions belong to the predicate. They occur before a verb or an adjective and express a relation between the verb or the adjective and a noun elsewhere in the clause.

De skrivs dock alltid ihop med varandra liksom med det obestämda subjektspronomenet *la*, objektspronomenen *i, ku, na, ina, idin, is*, och negationen *ma*.

ANVÄNDNING: Somaliska prepositioner utgör en del av predikatet. De placeras framför ett verb eller ett adjektiv och uttrycker en relation mellan verbet eller adjektivet och ett substantiv som finns någon annanstans i satsen.

Xiriiriyaasha

Conjunctions

Konjunktioner

Det finns i somaliskan något tiotal konjunktioner som används för att bygga komplexa meningar av enkla satser. Till de vanligaste hör: **oo, ee, iyo, ama, mise, -na, -se, waayo, laakiin...**

I svenska finns det fler konjunktioner, men är några av de vanligast svenska konjunktionerna är *och, men, eller, för*. Många svenska konjunktioner motsvaras på somaliska av substantiv som fungerar som bisatsinledare, t.ex. *när – marka, markii, om – haddii* etc.

BETYDELSE: Uttrycker en relation mellan två satser eller två fraser.

BÖJNING: Bojs inte.

ANVÄNDNING: Sammanfogar satser eller fraser.

Qurubyada

Particles

MEANING: Particles give additional information about the predicate or the whole clause or sentence.

INFLECTION: Particles are not inflected.

FUNCTIONS: The verb particles always occur right before the verb, whereas the sentence particles have a more independent position, but they mostly occur together with a subject pronoun.

Qurub-weereedyada Sentence particles
waa, waxa(a), baa, ayaa, ma, ha

Qurub-faleedyada Verb particles
soo, sii, kala, wada
ag, dhex, dhinac, dul, gadaal, hor, kor...

Partiklar

BETYDELSE: Partiklarna ger förtydligande information om predikatet eller om hela satsen eller meningen.

BÖJNING: De böjs inte.

ANVÄNDNING: Verbpartiklarna står alltid före verbet i predikatet, medan satspartiklarna står mera självständigt från verbet, men oftast tillsammans med ett subjektspronomen.

Yaab

Interjections

There are quite a few interjections in Somali, e.g. **haa, maya, ho', kis, hus, xax, yur**.

MEANING: They convey a complete message on their own as a single word.

INFLECTION: They are not inflected.

FUNCTIONS: They do not function as a sentence constituent in a clause together with other words. They are completely independent and they convey a message in one word.

Interjektioner

Det finns i somaliskan en hel del utropsord, t.ex. **haa, maya, ho', kis, hus, xax, yur**.

BETYDELSE: De uttrycker ett helt budskap i ett enda ord.

BÖJNING: De böjs inte.

ANVÄNDNING: De fungerar inte som en satsdel i någon sats. De fungerar i stället helt självständigt och man skulle kunna säga att de motsvarar då en hel sats.

Therefore interjections are often Interjektioner skiljs därför ofta från en separated from a following sentence by a följande sats med kommatecken. comma.

Cutubka 7aad - Magacyada

Nouns

The nouns constitute the largest word class in Somali. In order to determine whether a word is a noun or not, the forms of the word constitute the best test. Nouns have an indefinite and a definite form, and many nouns also have plural forms. Also names are nouns, even if they only seldom occur with the definite article.

Besides the definite and plural forms, Somali also has endings that express **case**. Somali nouns can also take endings that are originally pronouns: possessive, demonstrative and interrogative endings.

Substantiv

Substantiven utgör den största ordklassen i somaliskan. För att avgöra vilka ord som är substantiv fungerar ordets former som det bästa testet. Substantiv har en obestämd och en bestämd form, och många substantiv har också pluralformer. Även namn är substantiv, även om det inte är så vanligt att de förekommer med bestämd artikel.

Förutom böjning i bestämd form och plural har somaliskan också böjning i **kasus**. Vidare kan somaliska substantiv också få ändelser som utgörs av olika pronomer. Det handlar om possessiva (ägande), demonstrativa (utpekande) och interrogativa (frågande) ändelser.

Noocyada magacyada

Nouns are a large word class and within this class there are different kinds of nouns that behave in slightly different ways. There are **proper nouns (magacyo gaar)** and **common nouns (magacyo guud)**.

Substantiven är en stor ordklass och inom denna klass finns det olika typer av substantiv som uppför sig på lite olika sätt. Det finns **egennamn (magacyo gaar)** och vanliga substantiv, så kallade **artnamn (magacyo guud)**.

MAGACYO GAAR – PROPER NOUNS – EGENNAMN

Sahra, Xasan, Soomaaliya, Garoowe, Shabeelle, Volvo

MAGACYO GUUD – COMMON NOUNS – ARTNAMN

dugsi, cunto, buug, su'aal, jacayl, saaxiib, baaldi, dhagax

Common nouns can then be subdivided into different groups.

There is an important distinction between nouns that have both a singular and a plural form, and those nouns that do not. Those that have both a singular and a plural form are called **countables** (**tirsamayaal**), and those that only have one form are called **uncountables** (**matirsamayaal**).

Artnamnen kan sedan delas in i olika undergrupper.

Det är viktigt att skilja mellan substantiv som har både en singularform och en pluralform, och sådan som inte har det. De som har båden en singular- och en pluralform kallas **räknebara** (eller **styckord**; **tirsamayaal**) och de som bara har en form kallas **icke-räknebara** (eller **massord**; **matirsamayaal**).

MATIRSAMAYAAL – UNCOUNTABLES – ICKE-RÄKNEBARA SUBSTANTIV

sonkor, saliid, ciid, bur, subag, run, jacayl, naxariis, caafimaad

TIRSAMAYAAL – COUNTABLES – RÄKNEBARA SUBSTANTIV

miis, miisas; guri, guryo; wiil, wiilal; boqor, boqorro; qoys, qoysas; koox, kooxo; fasal, fasallo; reer, reero

It is also important to remember that it is not the meaning of the word that matters, only the grammatical form, i.e. whether the word can take a plural ending or not.

Somali nouns can form the plural through four different endings: **-o**, **-ooyin**, **-yaal**, or **reduplication** of the final consonant, e.g. **kab**, **kabo**; **tiro**, **tirooyin**; **fure**, **furayaal**; **baal**, **baalal**. If a noun does not have one of these endings, it is not a true Somali plural form.

Det är också viktigt att komma ihåg att det inte handlar om ordets betydelse, utan bara om ordets grammatiska form, dvs. om ordet har någon pluraländelse eller inte.

Somaliska substantiv bildar plural med fyra olika ändelser: **-o**, **-ooyin**, **-yaal** eller **reduplikation** av den sista konsonanten, t.ex. **kab**, **kabo**; **tiro**, **tirooyin**; **fure**, **furayaal**; **baal**, **baalal**. Om ett substantiv inte har någon av dessa ändelser är det inte någon äkta somalisk pluralform.

A special type of uncountable nouns are the so called **substances** (**maaddoo-yinka**). They normally only occur in the singular.

En särskild typ av icke-räknebara substantiv är de så kallade **ämnesnamnen** (**maadooyinka**). De förekommer normalt bara i singular.

MAADDOOYIN – SUBSTANCES – ÄMNESNAMN

sonkor, saliid, ciid, bur, subag

Another important type of nouns are the so called **collective nouns** (**magacyo urureed**), which denote a collection of objects or beings. Most collective nouns are uncountables, but some are also countable.

En annan viktig typ av substantiv är de så kallade **kollektiva substantiven** (**magacyo urureed**) som betecknar en samling enskilda föremål eller varelser. De flesta kollektiva substantiv är icke-räknebara, men några är också räknebara.

MAGACYO URUREED – COLLECTIVE NOUNS – KOLLEKTIVA SUBSTANTIV

- matirsamayaal – uncountables – icke-räknebara
 - rag, dumar, haween, carruur, dad, Soomaali(da), Carab(ta), askar(ta), geel, lo', ari, ido, dhir, tamaandho, dabacase*
- tirsamayaal – countables – räknebara
 - qoys, qoysas; geel, geelal; koox, kooxo; fasal, fasallo*

Nouns may also be subdivided into concrete and abstract nouns. Many abstract nouns are uncoutables.

Substantiv kan även delas in i konkreta och abstrakta. Många abstrakta substantiv är icke-räknebara.

CILLANAADYO – ABSTRACT NOUNS – ABSTRAKTA SUBSTANTIV

- matirsamayaal – uncountables – icke-räknebara
 - jacayl, gaajo, cabsi, baahi, nabad, caafimaad*
- tirsamayaal – countables – räknebara
 - fikrad, fikrado; been, beeno*

Through the use of numbers, it is possible to test whether a nouns is countable or not. Countable nouns can follow on theri own after a numeral, e.g. *laba tuug, siddeed sac*. Uncountable nouns need to be followed by the verb form ah, e.g. *afar carruur ah*.

Substances are not immediately combined with numerals. They need to be preceded by some kind of measuring unit, e.g. *saddex kiilo oo sonkor ah*.

Med hjälp av siffrorna kan man testa om ett ord är räknebart eller inte. Räknebara ord kan stå själva efter siffror, t.ex. *laba tuug, siddeed sac*. Icke räknebara måste föllas av verbformen *ah*, t.ex. *afar carruur ah*.

Ämnesnamn kombineras inte direkt med siffror. I stället måste man använda någon typ av måttsenhet som i sin tur kan föregås av en siffra, t.ex. *saddex kiilo oo sonkor ah*.

Cayn

Depending on their inflectional forms, Somali nouns can be divided into two groups, two different genders (cayn), just like in Swedish and many other languages. The two Somali genders are called **masculine (lab)** and **feminine (dheddig)**. To which gender a noun belongs is indicated by the definite article in the singular.

If the definite article in the singular is *-ta*, *-da* or *-sha* then the noun is feminine, e.g. *mindi*, *mindida*; *far*, *farta*; *bil*, *bisha*.

If the definite article in the singular is *-ka*, *-ga* or *-ha* then the noun is masculine, e.g. *af*, *afka*; *kursi*, *kursiga*; *aabbe*, *aabbaha*.

If the definite article is *-a*, then most such nouns are masculine, e.g. *magac*, *magaca*. Only if the noun itself ends in *-dh*, it is feminine, e.g. *gabadh*, *gabadha*.

Nouns that denote an individual person are practically always feminine if the word denotes a woman, and masculine if the word denotes a man, e.g. *hooyo*, *aabbe*, *gabar*, *wiil*.

This does however not apply to nouns that denote groups of people, e.g. the collective noun *dumarika* is masculine.

Beroende på hur de somaliska substantiven böjs kan de delas in i två olika grupper, två olika **GENUS (CAYN)**, precis som i svenska och många andra språk. De båda somaliska genusen kallas **maskulinum (lab)** och **femininum (dheddig)**. Vilket genus ett substantiv har kan man se på vilken form den bestämda artikeln har i ordets singularform.

Om den bestämda artikeln i singular är *-ta*, *-da* eller *-sha* så är substantivet feminint, t.ex. *mindi*, *mindida*; *far*, *farta*; *bil*, *bisha*.

Om den bestämda artikeln i singular är *-ka*, *-ga* eller *-ha* så är substantivet maskulint, t.ex. *af*, *afka*; *kursi*, *kursiga*; *aabbe*, *aabbaha*.

Om artikeln bara är *-a* så är de flesta sådana substantiv maskulina, t.ex. *magac*, *magaca*. Bara om substantivet slutar på *-dh* så är det feminint, t.ex. *gabadh*, *gabadha*.

Substantiv som betecknar en enda individer brukar vara feminina om ordet betecknar en kvinna, och maskulina om ordet betecknar en man, t.ex. *hooyo*, *aabbe*, *gabar*, *wiil*.

Däremot gäller inte detta för ord som betecknat grupper av mäniskor, t.ex. är det kollektiva ordet *dumarika* maskulint.

Another very important rule is that nouns that in the singular end in *-e* are masculine, e.g. *fure*, whereas those that end in *-o*, *-a*, or *-ad* are feminine, e.g. *cunto*, *Sahra*, *macallimad*.

Also nouns that are formed from verbs with the endings *-id*, *-in*, *-sho* are feminine. They correspond to English nouns in *-ing*, and they are called **verbal nouns (magacfaleedyo)**.

The gender of a noun decides about the choice of pronouns (*uu/ay*, *kan/tan* etc.) that has to be used when referring back to the noun.

Gender also affects the choice of suffix (*-aa* eller *-taa/-daa/-saa*) to be used for the verb when a certain noun is the subject of a clause.

Tani waa gabadh. *Gabadhu waa ay ordaysaa.*
Kani waa wiil. *Wiilku waa uu ordayaa.*

Somali adjectives, however, do not have different forms in the different genders, like they have in many other languages

af Talyaani: *una piccola ragazza*
 un piccolo ragazzo

Also in Swedish there are two genders: **common** (n-gender) and **neutre** (t-gender), whereas English completely lacks grammatical gender.

a yellow car *en gul bil*
a yellow house *ett gult hus*

En annan mycket viktig regel är att ord som i obestämd form slutar på *-e* är maskulina, t.ex. *fure*, medan ord som slutar på *-o*, *-a* eller *-ad* är feminina, t.ex. *cunto*, *Sahra*, *macallimad*.

Även substantiv som är bildade av verb genom ändelserna *-id*, *-in*, *-sho* är feminina. Dessa motsvarar svenska substantiv på *-ing* eller *-ande*, och kallas **verbalsubstantiv (magacfaleedyo)**.

Substantivets genus avgör valet av de pronomen (*uu/ay*, *kan/tan* etc.) som måste användas när man syftar tillbaka på substantivet.

Genus påverkar också den ändelse (*-aa* eller *-taa/-daa/-saa*) som måste användas på verbet när ett viss substantiv fungerar som subjekt i en sats.

Däremot påverkas inte adjektivens form av substantivens genus i somaliskan, men i många andra språk.

gabadh yar
wiil yar

Även i svenska finns det två genus: **utrum** (n-genus) och **neutrum** (t-genus), men engelskan saknar helt grammatiskt genus.

the yellow car *den gula bilen*
the yellow house *det gula huset*

Cayinnaanta

Somali nouns have an indefinite form without an article (**qaab aan cayinnayn**, **qaab qodob la'**) and a definite form with an article (**qaab cayiman**, **qaab qodob leh**).

English and Swedish have a third form, an indefinite form with an indefinite article.

Somaliska substantiv har en obestämd form utan artikel (**qaab aan cayinnayn**, **qaab qodob la'**) och en bestämd form med artikel (**qaab cayiman**, **qaab qodob leh**).

Engelska och svenska har en tredje form, en obestämd form med en obestämd artikel, som på svenska råkar sammanfalla med räkneordet.

TIRAALE	<i>hal buug</i>	<i>en</i> book	<i>one</i> book
QAAB AAN CAYINNAYN	<i>buug</i>	<i>en</i> book	<i>a</i> book
QAAB AAN CAYINNAYN	<i>buug</i>	<i>bok</i>	<i>book</i>
QAAB CAYIMAN	<i>buugga</i>	<i>boken</i>	<i>the book</i>

Qodobka

In Somali, just like in Swedish, the definite article is an ending that is added to the end of the noun.

The basic form of the masculine definite article is *-ka*.

af, afka *miis, miiska*

The basic form of the feminine definite article is *-ta*.

fariin, farriinta *gacan, gacanta*

After certain sounds (and letters) the shape of the definite article is changed. The masculine *-ka* can change into *-ga*, *-ha* or *-a*, and the feminine *-ta* can change onto *-da*, *-sha* or *-a*.

Precis som i svenska lägger man i somaliskan till bestämd artikel som en ändelse efter substantivet.

I maskulinum är den grundläggande bestämda artikeln *-ka*.

I femininum är den grundläggande bestämda artikeln *-ta*.

Efter vissa ljud (och bokstäver) förändras den bestämda artikeln. Den maskulina artikeln *-ka* kan bli till *-ga*, *-ha* eller *-a*. Den feminina artikeln *-ta* kan bli till *-da*, *-sha* eller *-a*.

ka dib	-ka-da ku beddel		-ta-da ku beddel	
-g	-ga	<i>buug-ga</i>		
-d			-da	<i>bisad-da</i>
-w	-ga	<i>bilow-ga</i>	-da	<i>caw-da</i>
-y	-ga	<i>arday-ga</i>	-da	<i>arday-da</i>
-i	-ga	<i>derbi-ga</i>	-da	<i>mindi-da</i>
-u	-ga	<i>gu-ga</i>		
-aa	-ga	<i>qoraa-ga</i>		
-e	-ha	<i>aabba-ha</i>		
-o	-ha	<i>ahaansha-ha</i>	-da	<i>hooya-da</i>
-c	-a	<i>sac-a</i>	-da	<i>lix-da</i>
-h	-a	<i>shaah-a</i>	-da	<i>amaah-da</i>
-x	-a	<i>dayax-a</i>	-da	<i>koox-da</i>
-kh	-a	<i>batiikh-a</i>	-da	<i>wasakh-da</i>
-q	-a	<i>suuq-a</i>	-da	<i>saq-da</i>
-'	-a	<i>go'-a</i>	-da	<i>lo'-da</i>
-dh			-a	<i>gabadh-a</i>
-l			-sha	<i>bi-sha</i>

Only one masculine noun takes an Bara ett maskulint ord tar en irregular definite article.

*geel, geela (*geelka)*

Kaysyada

Many languages of the world have endings that indicate whether a noun functions as the subject or object in a clause. Such endings are called case endings. Swedish, English and Italian don't have that kind of endings. Swedish and English only have a genitive case ending, expressed by *-s*, e.g. *Tom's car*.

Många av världens språk har olika ändelser för att visa om ett substantiv är subjekt eller objekt i en sats. Sådana ändelser kallas kasusändelser. Svenskan, engelskan och italienskan har inte sådana ändelser. Svenskan och engelskan har bara en genitivändelse som uttrycks med ett *-s*, t.ex. *Stefans bil*.

Qaabka yeelaha

Somali, however, has special endings that mark the subject of a clause. Most common is the ending *-u* that replaces *-a* in the definite article. After indefinite feminine noun the ending *-i* also occurs.

I somaliskan finns det däremot en särskild ändelse som markerar subjektet i en sats. Vanligast är ändelsen *-u* som ersätter *-a* i den bestämda artikeln. Efter obestämda feminina substantiv förekommer också ändelsen *-i*.

	KAYSYADA	
	QAABKA GUUD	QAABKA YEELAHA
QAABKA QODOBKA LA'	<i>naag wiil</i>	<i>naag-i wiil</i>
QAABKA QODOBKA LEH	<i>naag-ta wiil-ka</i>	<i>naag-tu wiil-ku</i>

*Wiilku gabarta wuu fiiriya.
Gabartu way ordaysaa.
Maroodigu waa xayawaan weyn.*

If the subject consists of several words, only the last word of the phrase takes the subject ending.

*Ardaydu way tageen. Ardayda dugsigu way tageen.
Diinku wuu yimid. Diinka yari wuu yimid.
Diinka iyo masku way yimaaddeen.*

Masculine indefinite nouns cannot take a subject ending, but feminine indefinite nouns can take the ending *-i*.

*Ka dibna wiil ha u garaaco durbaanka si culus.
Yaan jeclaysan in naagi noqoto maamule?
Marka hore gabadhi si fudud ha u garaacdo durbaanka.*

Feminine names are rather seldom used with the subject ending *-i*.

Caashi way higgooteey.

Om subjektet utgörs av en fras med flera ord används subjektsändelsen bara på det sista ordet i frasen.

Maskulina substantiv i obestämd form kan inte få någon subjektsändelse, men feminina substantiv kan ta ändelsen *-i*.

Feminina namn används ganska sällan med subjektsändelsen *-i*.

Qaabka ujeedinta

Somali also has special endings that are used when addressing a person, an animal, and sometimes even an object, e.g. *Maxamedow!* *Sahroy!* This form is called the **vocative** form (**qaabka ujeedinta**).

The ending *-ow/-aw* is used after masculine names and *-ay/-ey/-oy* after feminine named. Sometimes the vowel is lengthened.

Faadumoy! *Sahrooy!* *Maxamedow!* *Axmedoow!* *Caliyow!*

After other nouns *-yahay* is used after feminine words in the singular, while *-yahow* is used after masculine nouns and words in the plural.

shimbiryahay!, *shimbirayahow!*

The shorter ending is however used also after nouns that are not names, if they are used in a manner similar to a name.

War diinow! *Bakaylow!*

Somaliskan har också särskilda ändelser som används när man tilltalar en person, ett djur, och ibland även ett föremål, t.ex. *Maxamedow!* *Sahroy!* Denna form kallas **vokativ (qaabka ujeedinta)**.

Ändelsen *-ow/-aw* används efter maskulina namn och *-ay/-ey/-oy* används efter feminina. Ibland förlängs vokalen.

Efter andra substantiv används oftast *-yahay* för feminina ord i singular, medan *-yahow* används efter maskulina substantiv och ord i plural.

Den kortare ändelsen förekommer emellanåt vid ord som inte är namn när används som om de vore namn.

Tiro

Both English and Somali have different form in the singular and plural for nouns, pronouns and verbs. Somali also has some plural forms of adjectives.

I både svenska och somaliskan har substantiv, adjektiv och pronomens olika former i singular och plural. I somaliskan har också verben olika former för singular och plural. Så var det även i svenska för omkring hundra år sedan. Då skulle man skriva t.ex. *Jag är sjuk*, men *Vi är o sjuka*.

Somali nouns have two **numbers** (*tiro*): the **singular** (*keli*) and the **plural** (*wadar*).

Feminine nouns with the ending *-o* in the plural also have a **counting form** (*qaab tiraaleed*) that is used after numbers and some other words expressing amount, e.g. *saddex qaylood*, *dhowr bilood*, *immisa maalmood*? A similar counting form also exists in e.g. Bulgarian and Macedonian.

Somaliska substantiv har alltså två olika **numerus** (*tiro*): **singular / ental** (*keli*) och **plural / flertal** (*wadar*).

Feminina substantiv med ändelsen *-o* i plural har dessutom en **räkneform** (*qaab tiraaleed*) som används efter siffror och ord för antal, t.ex. *saddex qaylood*, *dhowr bilood*, *immisa maalmood*? Detta är lite ovanligt, men en liknande räkneform finns i t.ex. i bulgariska och makedonska.

Kelida

Some nouns contain an additional vowel in the singular form. This inserted or **epenthetic vowel** is there in the singular because a Somali word cannot end with more than one consonant. In the plural the epenthetic vowel is not needed.

In most words the epenthetic vowel is identical with the vowel already present in the stem, but in certain words the vowel /i/ is inserted instead.

Vissa substantiv innehåller en extra vokal i singularformen. Denna **inskottsvokal** finns i singularformen eftersom somaliska ord inte kan sluta med mer än en konsonant. I plural behövs inte inskottsvokalen.

I de flesta ord består inskottsvokalen av samma vokal som den som redan finns i ordets stam, men i vissa ord skjuter man i stället in vokalen /i/.

GUNDHIG	KELI ¹	WADAR
/jil_b/	> *jilb > jilib	jil_b-o > jilbo
/xar_f/	> *xarf > xaraf	xar_f-o > xarfo
/xubn/	> *xubn > xubin	xub_n-o > xubno

Some other words contain different consonants in the singular and plural. The consonants /m/, /k/, /t/ and /j/ cannot occur word finally in a Somali word. If

Vissa andra ord innehåller olika konsonanter i singular och plural. Konsonanterna /m/, /k/, /t/ och /j/ kan inte förekomma i slutet av ett somaliskt

¹ Stjärnan anger att formen inte ogrammatisk.
The star indicates that the form is ungrammatical.

the stem ends in /m/ or /k/ they are replaced by /n/ and /g/ in the singular.

GUNDHIG	KELI
/nim/	*nim > nin
/ukum/	*ukum > ukun
/maal_m/	*maalm > maalin
/il_k/	*ilk > ilig

Notice that the stem of a noun is more straight forwardly visible in the plural.

ord. Om stammen slutar på /m/ eller /k/ byter man till /n/ och /g/ i singular.

WADAR
*nim-am > niman
ukum-o
maalm-o
ilk-o

Lägg märke till att substantivens stam syns tydligast i plural.

Wadarta Soomaaliyeed

There are four different ways to form a Somali plural of a noun.

1. Nouns that end in *-o* in the singular will end in *-ooyin* in the plural.

<i>hooy</i> o	<i>hooy</i> ooyin
<i>dhal</i> o	<i>dhal</i> ooyin

2. Nouns that end in *-e* in the singular will end in *-ayaal* in the plural.

<i>aabbe</i>	<i>aabb</i> ayaal
<i>fure</i>	<i>fur</i> ayaal

3. Masculine nouns with only **one syllable** form their plural by adding *-a-* and then repeating the final consonant. this is referred to as **reduplication**.

<i>af</i>	<i>afaf</i>
<i>miis</i>	<i>miisas</i>
<i>wiil</i>	<i>wiinal</i>

4. All other nouns add the ending *-o*.

Det finns fyra olika sätt att bilda somaliska pluralformer av substantiv.

1. Substantiv som i singular slutar på *-o* slutar i plural på *-ooyin*.

2. Substantiv som i singular slutar på *-e* slutar i plural på *-ayaal*.

3. Maskulina ord med bara **en stavelse** bildar plural genom att lägga till *-a-* och sedan upprepa den sista konsonanten. Detta kallas **reduplikation**.

4. Alla andra ord lägger till ändelsen *-o*.

<i>kab</i>	<i>kab</i> o
<i>lug</i>	<i>lug</i> o
<i>sariir</i>	<i>sariiro</i>

4a. Words with two syllables that contain an epenthetic vowel in the singular loose this vowel in the plural and add an *-o*.

<i>jilib</i>	<i>jilb</i> o
<i>gabadh</i>	<i>gabdho</i>
<i>muruq</i>	<i>murqo</i>
<i>walax</i>	<i>walxo</i>

4b. After an *-i* the buffer consonant *-y-* is added before the ending *-o*.

<i>derbi</i>	<i>derbiyo</i>
<i>mindi</i>	<i>mindiyo</i>

4c. Masculine nouns with at least two syllables in a stem that ends in *-b*, *-d*, *-l*, *-m*, *-n*, *-r* double the final consonant before the ending *-o*.

<i>baabuur</i>	<i>baabuurrro</i>
<i>saaxiib</i>	<i>saaxiibbo</i>

4d. Masculine nouns with at least two syllables in a stem that ends in a consonant that does not double will take the ending *-yo*.

<i>yaxaas</i>	<i>yaxaasyo</i>
---------------	-----------------

4a. Tvåstaviga ord som innehåller en inskottsvokal i singular förlorar denna vokal när man lägger till ändelsen *-o*.

4b. Efter ett *-i* skjuter man in buffertkonsonanten *-y-* före ändelsen *-o*.

4c. Maskulina ord med minst två stavelser i en stam som slutar på *-b*, *-d*, *-l*, *-m*, *-n*, *-r* dubblerar slutkonsonanten före ändelsen *-o*.

4d. Maskulina ord med minst två stavelser i singular och en stam som inte slutar på en konsonant som man fördubblar får ändelsen *-yo*.

Oregelbundna pluralformer

Exception from rule no 3:

Some masculine nouns with only one long vowel in the stem do not form the plural by reduplication. Instead they take the ending *-o*, or in a few cases *-yo*.

Undantag från regel 3:

Vissa maskulina substantiv med bara en lång vokal i stammen får inte reduplikation. I stället får de ändelsen *-o*, eller i ett fåtal fall ändelsen *-yo*.

geed	geedo (*geedad)
tuug	tuugo (tuugag)
nooc	noocyoo (*noocac)

Exception from rule no 4b:

Loss of *-i* before *-yo*.

guri *guryo*

Exception from rule 4c:

No doubling of the final consonant:

walaal -ka	walaalo
sannad -ka	sannado

There is also a small number of completely irregular plural forms.

il	indho	macne kale: ilo
dhagax	dhagxaan	
ugax	ugxaan	
wax	waxyaboo, waxyaalo	
si	siyaabo, siyaalo	
oday	odayaal	
abti	abtiyo, abtiyaal	

Undantag från regel 4b:

Bortfall av *-i* före *-yo*.

Undantag från regel 4c:

Ingen dubblering av slutkonsonanten:

Det finns också ett litet antal helt oregelbundna pluralformer.

Wadarta Carbeed

Somali has borrowed a number of plural forms from Arabic. Some words take the ending *-iin*, and in other words different vowel alternations occur in the stem.

macallin -ka	macaalimiin -ta
kursi -ga	kuraas -ta

Sometimes this also happens in words that are not originally from Arabic.

I somaliskan finns en del inlånade arabiska pluralformer. Vissa ord tar ändelsen *-iin*, och i andra förändras vokalerna i ordets stam.

Ibland inträffar detta även i ord som inte ursprungligen kommer från arabiskan.

buug -ga	buugaag -ta
gaari -ga	gawaari -da
tagsi -ga	tagaasi -da

Ibland finns en regelbunden somalisk pluralform vid sidan av den arabiska.

kursi -ga *kursiyo -da* *kuraas -ta*

Plurale tantum

The two nouns *biyo* and *caano* are different from other words denoting substances, since these two words always occur in the plural. They don't have a singular form. Such nouns are referred to as **pluralia tantum**.

In English there are many such nouns, e.g. trousers, scissors, binoculars... You would need to ask: *Where did you put them?*

In a similar way the words *biyo* and *caano* require the verb to be in the plural if they are the subject of a clause.

Kirligii biyuhu ku jireen waxa uu dhigay gurigii duqa.
Caanaha xooluhu waa ay yaraadaan.

Also the word *xoolo* is a plural form without a corresponding singular form.

De två substantiven *biyo* och *caano* är annorlunda än andra ämnesnamn, eftersom de här två orden alltid används i plural. De har ingen singularform. Sådana substnativ kallas **plurale tantum**.

I svenska finns många sådana substantiv, t.ex. *glasögon, löständer, byxor, shorts, kalsonger...* Man måste fråga: *Var har du lagt dem?*

På samma sätt kräver orden *biyo* och *caano* att verbet står i plural då dessa ord är subjekt i en sats.

Även ordet *xoolo* är en pluralform som saknar motsvarande singularform.

Magacyada urureed

Somali has many collective nouns, which means that the form of the word is singular, but the meaning is several persons or objects. Most collective nouns don't have a plural form.

rag, dumar, haween, carruur, dad, Soomaali(da), Carab(ta), askar(ta), geel, lo', ari, ido, dhir, tamaandho, dabacase, moos

Somaliskan har många kollektiva substantiv, vilket innebär att ordets form är singular, men att betydelsen är flera personer eller föremål. De flesta kollektiva substantiv har ingen pluralform.

Some collective nouns, however, have a plural form.

<i>qoys -ka</i>	<i>qoysas -ka</i>
<i>koox -da</i>	<i>kooxo -ha</i>
<i>geel -a</i>	<i>geelal -sha</i>

Certain masculine nouns have a singular form and a plural form, as well as a collective form that is feminine and singular.

<i>baabuur -ka</i>	<i>baabuурро -да</i>	<i>baabuur -ta</i>
<i>dibi -ga</i>	<i>dibиyo -да</i>	<i>dibi -da</i>
<i>tuug -ga</i>	<i>tuugo -да</i>	<i>tuug -ta</i>

Sometimes another word is used as the corresponding collective noun.

<i>nin -ka</i>	<i>niman -ka</i>	<i>rag -ga</i>
<i>naag -ta</i>	<i>naago -aha</i>	<i>dumar -ka</i>
<i>hweeney -da</i>		<i>hween -ka</i>

One word has a Somali plural form, an Arabic plural form, as well as a collective form.

<i>buug -ga</i>	<i>buugag -ga</i>	<i>buugaag -ta</i>	<i>buug -ta</i>
-----------------	-------------------	--------------------	-----------------

When collective forms are used as the subject, pronouns and verbs can often occur in the feminine singular just as well as in the plural.

Vissa kollektiva substantiv har trots allt en pluralform.

Vissa maskulina substantiv har en singularform och en pluralform, samt en kollektiv form som är feminin och singular.

<i>baabuur -ta</i>
<i>dibi -da</i>
<i>tuug -ta</i>

Ibland används olika ord som kompletterar varandra.

<i>rag -ga</i>
<i>dumar -ka</i>
<i>hween -ka</i>

Ett ord har en somalisk pluralform, en arabisk pluralform och en kollektiv form.

När kollektiva former används som subjekt kan subjektspronomen och verbet ofta stå antingen i femininum singular eller i plural.

Carruurtu waxa ay ku baran doonaan buuggan arrimo ku saabsan Faadumo iyo Caasho.

Maxaa ay carruurtu ugu tukataa safafka dambe ee masaajidka?

Raggu sida badan wuxuu xidhaa laba go' macawis iyo kabo jaan gari ah.

Maxaa ay raggu qabanayaan?

Dibidu aad bay u xoog badnaayeen.

Oy dibidu wada goobtay ooy wada dinnaaxaysay.

Also Arabic plural forms often behave in Somali in the same way as collective nouns, so that the verb may occur in the feminine singular as well as in the plural.

*Kuraastu wey isku dheggan **tahay**.*

*Kuraastu wey isku dheggan **yihin**.*

The reason for the variation in the verbs is that a collective noun may be understood as representing either ONE group or SEVERAL persons or objects.

Även arabiska pluralformer uppför sig i somaliskan ofta som kollektiva så att verbet kan stå antingen i plural eller i femininum singular.

Anledningen til variationen hos verben är att man antingen kan uppfatta subjektet som EN grupp eller som FLERA individuella personer eller föremål.

Qaab tiraaleed

After numbers the special counting form is used, but for most nouns it is identical with the singular form. Only **feminine** nouns which take the plural ending *-o* also have a special counting form in *-ood*.

Efter siffror används den speciella räkneformen som för de flesta ord är identisk med singularformen. Bara **feminina** substantiv som i plural tar ändelsen *-o* har också en speciell räkneform som slutar på *-ood*.

DHEDDIG

bil – bilo – laba bilood
kab – kaboo – afar kabood
maalin – maalmo – lix maalmood
hooyo – hooyooyin – laba hooyo

LAB

miis – laba miis
baabuur – afar baabuur
kursi – lix kursi
aabbe – laba aabbe

The counting form is also used after the question word *immisa?* and a few other words expressing measure, e.g. *dhowr*.

Räkneformen används också efter frågeordet *immisa?* och en del andra måttsord som t.ex. *dhowr*.

Qodobka cayiman ee wadarta

Dheddig

Feminine nouns with a plural in *-ooyin* have a definite form in *-ooyinka*. Feminina som i plural slutar på *-ooyin* får bestämd form på *-ooyinka*.

<i>hooyo, hooyada</i>	<i>hooyooyin, hooyooyinka</i>
<i>magaalo, magaalada</i>	<i>magaalooyin, magaalooyinka</i>

All other feminine nouns have a definite plural form ending in *-aha*. Alla andra feminina ord får i plural bestämd form på *-aha*.

<i>kab, kabta</i>	<i>kabo, kabaha</i>
<i>bil, bisha</i>	<i>bilo, bilaha</i>
<i>sariir, sariirta</i>	<i>sariiro, sariiraha</i>

Lab

Masculine nouns that only have **two syllables** in the indefinite plural form take the definite article *-ka*, *-ga* or *-ha*.

All nouns with reduplication belong to this group together with a few nouns with the plural ending *-o*.

<i>af, afka</i>	<i>afaf, afafka</i>
<i>jilib, jilibka</i>	<i>jilbo, jilbha</i>
<i>guri, guriga</i>	<i>guryo, guryaha</i>
<i>geed, geedka</i>	<i>geedo, geedaha</i>

Masculine nouns with more than two syllables in the indefinite plural form take the definite article *-da* or *-sha*.

<i>aabbe, aabbaha</i>	<i>aabbayaal, aabbayaasha</i>
<i>baabuur, baabuurka</i>	<i>baabuурro, baabuurrada</i>
<i>yaxaas, yaxaaska</i>	<i>yaxaasyo, yaxaasyada</i>

Maskulina substantiv som bara har **två stavelse**r i obestämd form plural får den bestämda artikeln *-ka*, *-ga* eller *-ha*.

Alla substantiv med reduplikation hör till denna typ tillsammans med ett mindre antal ord med plural på *-o*.

Maskulina substantiv som har **mer än två stavelse**r i obestämd form plural får den bestämda artikeln *-da* eller *-sha*.

Exceptions

Masculine nouns with the **reduplication** suffix **-al** and a **long vowel** in the stem take the definite article **-sha**.

<i>wiil, wiilka</i>	<i>wiilal, wiilasha</i>
<i>suul, suulka</i>	<i>suulal, suulasha</i>

A few other masculine nouns with only two syllables in the indefinite plural form take the definite article **-da**.

<i>tuug, tuugga</i>	<i>tuugo, tuugada</i>
---------------------	------------------------------

Maskulina ord med **reduplikation** på **-al** samt **lång vokal** i stammen tar den bestämda artikeln **-sha**.

Ett maskulint ord med två stavelser i obestämd form plural har bestämd artikel **-da**.

Cutubka 8aad – Magacuyaallada iyo sifooyinka

There are many different types of pronouns both in English and in Somali, but many English pronouns correspond to Somali nouns that can take the definite article.

Det finns många olika typer av pronomer i både svenska och somaliskan, men många svenska pronomer motsvarar somaliska substantiv som kan ta den bestämda artikeln.

Magacuyaal-qofeedayda

Personal pronouns are used in order to express the different persons involved in an event or a situation expressed by a clause.

PERSONLIGA pronomer används för att ange de olika personer som omfattas av den handling eller situation som uttrycks i en sats.

	qaab dheer (ebyoon)		qaab gaaban (dhimman)	
	qaab guud	qaab yeele	qaab yeele	qaab layeele
1 keli	aniga	anigu	aan	i
2 keli	adiga	adigu	aad	ku
3 k. lab	isaga	isagu	uu	
3 k. dh.	iyada	iyadu	ay	
1 w. exkl.	annaga	annagu	aan ~ aannu	na
1 w. inkl.	innaga	innagu	aynu ~ aan	ina
2 wadar	idinka	idinku	aad ~ aydin	idin
3 wadar	iyaga	iyagu	ay	

English personal pronouns have the subject forms *I, you, he, she, it, we, you, they*, and the object forms *me, you, him, her, it, us, you, them*.

The Somali personal pronouns have more forms. The long forms are formally nouns. They contain the definite article,

De svenska personliga pronomerna har sujettsformerna *jag, du, han, hon, den, det, vi, ni, de*, och objektsformerna *mig, dig, honom, henne, den, det, oss, er, dem*.

De somaliska personliga pronomerna har fler former. De långa formerna är formellt sett substantiv. De innehåller

e.g. *ani-ga*, and they also take the subject ending, e.g. *ani-g-u*.

The **long** or **independent** forms (*qaab dheer* ama *ebyoon*) can be freely used and placed anywhere in the clause, while the **short** or **dependent** forms (*qaab qaaban* ama *dhimman*) often are obligatory and must occur in a specific position in the clause.

The short, dependent forms occur as subject forms and object forms.

There are also two different sets of forms in the 1st person plural. One set (*annaga, aannu, na*) excludes the person(s) spoken to, and the other set (*innaga, aynu, ina*) includes the person(s) spoken to.

When a long pronoun (just like any noun) is used as the subject, a short pronoun also has to be used, e.g. *Idinku waa aad na caawiseen*.

Somali does not have any object pronouns in the third person, i.e. there are no forms corresponding to *him, her, it, them* as objects. Due to this fact, Somali prepositions are often used "on their own" without a noun or pronoun to refer to, e.g. the preposition *u* may, depending on the context, be translated as *for him, for her, for it, for them*.

If special emphasis is required on the object, one of the long presonal pronouns

den bestämda artikeln, e.g. *ani-ga*, och det tar också subjetsändelsen, t.ex. *ani-g-u*.

De **långa** eller **självständiga** formerna (*qaab dheer* ama *ebyoon*) kan användas och placeras helt fritt i satsen, medan de **korta** eller **osjälvständiga** formerna (*qaab gaaban* ama *dhimman*) ofta är obligatoriska och måste placeras på en bestämd plats i satsen.

De korta, osjälvständiga formerna finns som subjektsformer och objektsformer.

Det finns två olika uppsättningar med former i 1 person plural. *Annaga, aannu, na* utesluter eller exkluderar de(n) person(er) som man samtalar med, medan *innaga, aynu, ina* omfattar eller inkluderar de(n) person(er) som man samtalar med.

När man använder ett långt pronomen som subjekt krävs samtidigt en dubbling med ett kort pronomen, precis som vid alla andra substantiviska subjekt, t.ex. *Idinku waa aad na caawiseen*.

Somaliskan har inte några objektspronomen i tredje person, det saknas alltså korta former motsvarande *honom, henne, den, det, dem*, som objekt. Detta gör också att somaliska prepositioner ofta står "ensamma" utan något substantiv eller pronomen att syfta på. T.ex. kan prepositionen *u* utifrån sammanhanget tolkas som *till honom, till henne, till den, till det* eller *till dem*.

Om man särskilt vill betona ett personligt pronomen som objekt i satsen

can of course be used, e.g. *Cali iyada baa uu arkay.*

kan man naturligtvis använda ett av de långa pronomenen ovan, t.ex. *Cali iyada baa uu arkay.*

Magacuyaalka yeelaha aan cayinnayn

If you don't know or don't want to say who is carrying out an action, languages have different means of doing so. English often uses the pronoun *you* or the passive construction.

När man inte vet eller inte vill berätta vem som utför en viss handling har olika språk olika sätt att uttrycka detta. På svenska finns en särskild verbform som kallas för verbets passiva form. Den formen kan på svenska bildas på två olika sätt, antingen med ändelsen *-s* eller med hjälpverbet *bli*. Det finns också en tredje möjlighet, att använda det **obestämda subjektspronomenet *man*.**

Somali, like Swedish, has a specific **indefinite subject pronoun**: *la*. There are however no passive verb forms or any passive construction in Somali.

På somaliska finns bara den andra möjligheten, nämligen det obestämda subjektspronomenet *la*. Passivum finns inte på somaliska.

Bakhaarkaas ayaa hadda la beddelayaa.

'That warehouse is being reconstructed now.'

'Den där lagerlokalen görs om nu. Den där lagerlokalen blir omgjord nu.'
'Man gör om den där lagerlokalen nu.'

Magacuyaalka celiska (noqodka)

Somali has one **reflexive object** pronoun, e.g. *Wuu is dilay.*

English has different reflexive pronouns for every person: *myself, yourself, himself, herself, itself, ourselves, yourselves, themselves.*

Somaliskan har ett **reflexivt objektspronomen**: *is*, t.ex. *Wuu is dilay.*

Svenska har bara ett reflexivt pronomens *sig*, och det används inte i 1:a och 2:a person. I stället används de vanliga objektspronomenen *mig, dig, oss, er.*

In badan su'aalahaan waan is weydiiyey.

Ganska länge har **jag** ställt **mig** (själv) de här frågorna.

For quite some time I have asked myself these questions.

English has a specific reciprocal pronoun *each other*, but in Somali the reflexive pronoun *is* is usually applied also in this meaning.

I svenska finns ett särskilt **RECIPROKT** (ömsesidigt) pronom, *varandra*, men på somaliska används vanligtvis det reflexiva pronomnet *is* även i den här betydelsen.

Dacawo iyo wiyl baa beri is helay.

U sheeg carruurta in ay sheekada isu akhriyaan.

Magacuyaal-tusmeedyada

The Somali demonstrative pronouns can be used as independent words or as endings added to nouns. In English the same forms are used both independently and preceding a noun.

The independent Somali pronouns have separate gender form in the singular, but only one common form in the plural.

Somaliskans demonstrativa (utpekande) pronom kan användas självständigt eller som ändelser efter ett substantiv. På svenska används samma former helt självständigt och framför substantiv.

När demonstrativa pronomen används självständigt finns i singular särskilda former för maskulinum och femininum, men i plural finns bara en gemensam form.

KELI		WADAR
LAB	DHEDDIG	
<i>ka</i>	<i>ta</i>	<i>kuwa</i>
<i>kii</i>	<i>ti</i>	<i>kuwii</i>
<i>kan</i>	<i>tan</i>	<i>kuwan</i> (<i>kuwaan</i>)
<i>kaas</i> (<i>kaa</i>)	<i>taas</i> (<i>taa</i>)	<i>kuwaas</i> (<i>kuwaa</i>)

The very shortest forms *ka*, *ta*, *kuwa* are often used in ordet not to repeat the same noun twice in a sentence.

Don't confuse the pronoun *ka* with the preposition *ka*.

De allra kortaste formerna *ka*, *ta*, *kuwa* används oftast för att slippa upprepa samma substantiv två gånger i samma mening.

Lägg märke till att pronomenet **ka** är en homonym till prepositionen **ka**.

Ilayska dayaxu waa ka cad yahay ka qorraxda. (Saynis 2, 2016 Ha)

Isku beeg xarfaha waaweyn iyo kuwa yaryar. (Af-Soomaali 2, 2016)

After demonstratives ending in *-an* and *-aas*, the subject ending is normally *-i*.

Efter demonstrativer på *-an* och *-aas* används vanligtvis subjektsändelsen *-i*.

Kani waa Xasan.

Magacuyaal-lahaansheedyada

Also thes possessive pronouns occur both as independent words and as endings added to nouns. In English, just like in Somali there are certain differences between the forms in the two usages.

When possessive pronouns are used independently, there are different masculine and feminine forms in the singular, but only one common form in the plural.

Även de possessiva pronomenen förekommer både som självständiga ord och som ändelser efter substantiv. På svenska blir formerna desamma i båda fallen, men på somaliska blir formerna olika.

När possessiva pronomen används självständigt finns särskilda former i maskulinum och femininum singular och en gemensam form i plural.

	KELI		WADAR
	LAB	DHEDDIG	
1 keli	kayga	tayda	kuwayga
2 keli	kaaga	taada	kuwaaga
3 k. lab	kiisa	tiisa	kuwiisa
3 k. dh.	keeda	teeda	kuweeda

1 w. exkl.	kayaga kaayaga	tayada taayada	kuwayaga
1 w. inkl.	keenna	teenna	kuweenna
2 w.	kiinna	tiinna	kuwiinna
3 w.	kooda	tooda	kuwooda

These possessives always take the subject ending *-u* instead of *-a*.

Som subjekt får dessa pronomer alltid ändelsen *-u* i stället för *-a*.

Magacuyaal-weydiimeedyada

There are only a few genuine interrogative pronouns that are not made up of nouns with an interrogative ending.

ayo? maxay? kee? tee? kuwee? immisa?

The two first ones also have special forms in *-aa* when they are focused.

*yaa? < *ayo+baa maxaa? < *maxay+baa*

Some question words are formed with the question particle *ma*?

kuma? tuma? kuwama? goorma?

Most question words are formed with the interrogative ending *-kee/-tee*.

xaggee? qofkee? goortee?

Det finns i somaliskan bara ett litet antal genuina interrogativa (frågande) pronomen som inte är bildade av substantiv:

De två första har även särskilda fokuserade former på *-aa* när de är fokuserade.

Några frågeord är också bildade med hjälp av frågepartikeln *ma*?

De flesta frågeord bildas med den interrogativa ändelsen *-kee/-tee*.

Dibgalayaasha magacyada

In English pronouns are always independent words, but in Somali they are contracted with a preceding noun.

I svenska används pronomens alltid som självständiga ord, men i somaliskan dras de samman med föregående substantiv.

- dibgalayaasha **tusmeed**: *-kan, -tan, -kaas, -taas, -kii, -tii;*
- dibgalayaasha **lahaansheed**: *-kayga, -tayda, -kaaga, -taada, -kiisa, -tiisa, -keeda, -teeda, -kayaga, -tayada, -keenna, -teenna, -kiinna, -tiinna, -kooda, -tooda;*
- dibgalayaasha **weydiimeed**: *-kee, -tee.*

The initial consonant in all these endings changes its shape in exactly the same way as the consonant in the definite article.

Den inledande konsonanten i dessa ändelser förändras på precis samma sätt som konsonanten i den bestämda artikeln.

Dibgalayaasha tusmeed

<i>buuggan</i>	<i>buugaagtan</i>	<i>mindiidan</i>	<i>mindiyahan</i>
<i>buuggaas</i>	<i>buugaagtaas</i>	<i>mindiidaas</i>	<i>mindiyahaas</i>
<i>buuggii</i>	<i>buugaagtii</i>	<i>mindiidii</i>	<i>mindiyihii</i>

QAAB YEELE

<i>buuggani</i>	<i>buugaagtani</i>	<i>mindidan'i</i>	<i>mindiyahani</i>
<i>buuggaasi</i>	<i>buugaagtaasi</i>	<i>mindidaasi</i>	<i>mindiyahaasi</i>
<i>buuggii</i>	<i>buugaagtii</i>	<i>mindidii</i>	<i>mindiyihii</i>

Dibgalayaasha lahaansheed

	QAAB BUUXA	QAAB GAABAN
1 keli	-kayga -tayda	-kay -tay
2 keli	-kaaga -taada	-kaa -taa
3 k. lab	-kiisa -tiisa	-kiis -tiis (-kii) (-tii)
3 k. dh.	-keeda -teeda	-keed -teed
1 w. exkl.	-kayaga -tayada	-kayo -tayo
1 w. inkl.	-keenna -teenna	-keen -teen
2 wadar	-kiinna -tiinna	-kiin -tiin
3 wadar	-kooda -tooda	-kood -tood

The full forms are used after most nouns. The short forms are only used after a small number of nouns that denote persons in a close relation, i.e. family members and friends, e.g. *hooyaday*, *aabbahay*, *walaashay*, *saaxiibkaa*.

De långa formerna ovan används efter nästan alla substantiv. De korta formerna används bara efter ett litet antal ord som betecknar närliggande personer som familjemedlemmar och vänner, t.ex. *hooyaday*, *aabbahay*, *walaashay*, *saaxiibkaa*.

buuggayga	mindidayda	saaxiib-kay
buuggaaga	mindidaada	saaxiib-kaa
buuggeeda	mindideeda	saaxiib-keed
buuggiisa	mindidiisa	saaxiib-kiis
buuggayaga	mindidayada	saaxiib-kayo
buuggeenna	mindideenna	saaxiib-keen
buuggiinna	mindidiinna	saaxiib-kiin
buuggooda	mindidooda	saaxiib-kood

The **-a** in these common forms is replaced with an **-u** to produce the subject form. Grundformens **-a** ersätts i subjektsformen med **-u** efter de olika possessivsuffixen.

Dibgalayaasha lahaansheed

buuggee? *buugaagtee?* *ninkee?*

Magacuyaallada aan cayinnayn

Somaliskan har mycket få genuina obestämda pronomener.

KELI		WADAR
LAB	DHEDDIG	
ku	tu	kuwo

They are used with adjectives, and mostly in the expressions *ku kale*, *tu kale*, *kuwo kale*.

Other expressions that correspond to English indefinite pronouns are mainly indefinite Somali nouns, e.g. *wax* ‘something’, *qof*, *cid*, *ruux* ‘someone’, *meel* ‘somewhere’ etc.

De används tillsammans med adjektiv och oftast i uttrycken *ku kale*, *tu kale*, *kuwo kale*.

Andra indefinita uttryck som motsvarar svenska obestämda pronomen utgörs i somaliskan främst av substantiv i obestämd form, **wax** något; **en sak**, **qof**, **cid**, **ruux** någon; **en person**, **meel** någonstans; **en plats** etc.

Wax ma arkaysaa?

Total “pronouns”

Many Somali expressions of totality are adjectives, e.g. *kasta*, *dhan*, *walba*.

Hit hör framför allt *kasta*, *dhan*, *walba*. De är alla rent formellt adjektiv.

*Ismaaciil muxuu maalin **kasta** qabtaa?*

Certain combinations with nouns are very frequent, e.g. *wax kasta*, *cid kasta*, *meel kasta*, *qof kasta*, *mid kasta*, *mar kasta*, *si kasta*, *in kasta*...

Another important expression of totality is the noun *dhammaan*.

Vissa kombinationer med substantiv är mycket vanliga, t.ex. *wax kasta*, *cid kasta*, *meel kasta*, *qof kasta*, *mid kasta*, *mar kasta*, *si kasta*, *in kasta*...

Till den här kategorin hör även *dhammaan* som är ett substantiv.

Dhammaan walxahani waxa ay sameeyaan ur qadhuun.

Negative “pronouns”

The Somali words that correspond to English negative pronouns are again the kind of indefinite nouns already mentioned above. The only difference is that they are used in clauses with a negation particle (*ma*, *aan*). Also, the

Negerade eller negativa pronomen uttrycks till stor del med samma ord som de indefinita pronomenen, med den skillnaden att de används i en negerad

negative particle –na is often added to the noun.

sats med ett negerat verb. De förses oftast även med den negativa partikeln –na.

Qofna wax ma yeesho.

Relativa “pronomen”

Somali doesn't have any relative pronouns corresponding till English *which, that, who*. Most Somali relative clauses are not introduced by any specific word at all. In most cases the relative clauses is added directly to the head noun that it is descrirbing. Instead, the subclause is marked by not containing any sentence particle.

Eeg biyaha galaaska ku jira.

'Look at the water that is in the glass.'

'Titta på vattnet som finns i glaset.'

The Somali demonstrative pronouns *kaas, taas, kuwaas* can be used in a way that resembles the English relative pronouns. They are then followed by a relative clause that it introduced by the conjunctionen *oo*. This conjunction is often written together with the pronoun as *kaasoo, taasoo, kuwaasoo*. Such forms are often perceived as corresponding to the English relative pronouns *which, that, who*, but in fact they are just demonstrative pronouns followed by the conjunctionen *oo*.

Somaliskan har inte några relativa pronomer motsvarande svenska *som, vilken*. De allra flesta somaliska relativa bisatser inleds inte med någon bisatsinledare över huvud taget. Oftast läggs i stället relativa bisatser direkt till ett substantiv. Bisatserna utmärks framför allt av att de saknar satspartikel.

De somaliska demonstrativa pronomeren *kaas, taas, kuwaas* kan användas på ett sätt som liknar de svenska relativa pronomeren. De följs då i somaliskan av en relativ bisats som inleds med konjunktionen *oo*. Denna konjunktion skrivas ofta ihop med pronomenet till *kaasoo, taasoo, kuwaasoo*. Sådana former ofta upplevas motsvara de svenska relativa pronomeren *vilken, vilket, vilka*, men egentligen är detta alltså ett demonstrativt pronomen följt av konjunktionen *oo*.

Sifooyinka

Adjectives

Sometimes also called **tilmaame**, but this term is sometimes also used with other meanings. Therefore **sifo** is a more 'reliable' term.

The adjectives are words that are used to describe or give information about a noun. Therefore they most often occur directly after nouns.

gabar yar

Somali adjectives have very few inflectional forms. They don't have any definite form, and therefore they don't change when the preceding noun is changed into the definite form.

gabar yar, gabarta yar

On the other hand, many adjectives have a kind of plural, which is formed through reduplication of the beginning of the word.

gabar yar, gabdho yar yar, bas weyn, basas waa weyn

Somali has fewer adjectives than English. Therefore, nouns are often used in order to describe other nouns, e.g. *nin duq ah* 'an old man, lit. a man being an old-one'. That these are really two nouns can easily be noticed if the whole phrase is put in the definite form, *ninka duqa ah*, since both nouns take the definite article.

Adjektiv

Kallas ibland också **tilmaame**, men denna term används ibland med andra betydelser. Därför är **sifo** en 'säkrare' term.

Adjektiven är ord som används för att beskriva eller ge information om substantivet. Adjektiven förekommer därför direkt efter substantiv.

De somaliska adjektiven har väldigt få böjningsformer. Adjektiv har ingen bestämd form och påverkas inte när substantivet sätts i bestämd form, t.ex.

Däremot bildar många adjektiv en slags pluralform genom reduplikation av den första delen av ordet.

Antalet adjektiv i somaliskan är mindre än i svenska. Många gånger används i stället substantiv för att beskriva ett annat substantivs egenskaper, t.ex. *nin duq ah* 'en gammal man, eg. en man som är en gamling'. Att det verkligen handlar om två substantiv märker man om man ändrar frasen till bestämd form, *ninka duqa ah*, eftersom båda substantiven får bestämd artikel.

Noocyada sifooyinka

There are two main types of adjectives in Somali.

1. Basic or primary adjectives that are not derived from other words, but simply consist of a root morpheme.

yar, weyn, cusub, fudud, culus, dheer, cas...
badan, la', kasta, walba, kale...

The adjectives of this kind are not as many in Somali as in English.

2. Derived adjectives, formed through the addition of a suffix, e.g. *-eed*, *-aad*, *-ood*, *-e*, *-an*, *-san*, *-oon*...

Soomaalieleed, saddexaad, dhexe, jaban, samaysan, wanaagsan, qurxoon

Many Somali adjectives that end in *-(s)an* are derived from verbs, so called verbal adjectives (**sifo-faleedyo**). In English grammar they are usually called (perfect) **paticiples**. They express different states och qualities that are the result of the action expressed by the verb.

jaban < *jabaa*
samaysan < *sameeyaa*

Man kan se två huvudtyper av adjektiv i somaliskan.

1. Grundläggande eller primära adjektiv som inte är bildade av andra ord, utan består bara av ett rot-morfem.

Dessa är inte lika många i somaliskan som i svenska eller engelskan.

2. Avledda adjektiv som är bildade med ändelser som t.ex. *-eed*, *-aad*, *-ood*, *-an*, *-san*, *-oon*...

Många somaliska adjektiv som slutar på *-(s)an* är bildade av verb, s.k. verbaladjektiv (**sifo-faleedyo**). I svensk grammatik brukar de oftast kallas (perfekt) **particip**. De beskriver olika tillstånd eller egenskaper som är ett resultat av verbhandlingen.

Användning

Adjectives are mostly used as attributes added after nouns, but many adjectives (however not all) can also be used as predicates, usually together with a form of the verb *yahay*.

Adjektiv används mest som attribut efter substantiv, men många adjektiv (dock inte alla) kan även användas som predikat, som regel tillsammans med en form av verbet *yahay*.

attribute: *bisad yar, buug cusub*

predicate: *Bisaddu waa yar tahay. Buuggu waa cusub yahay.*

Phrases instead of adjectives

The adjectives are fewer in Somali than in English or Swedish. To express the same meaning, nouns are often used in Somali instead. In such phrases the verb form *ah* 'being' (from *yahay*) is most commonly used. That is the so called reduced present tense form.

*tuke tuug ah tuka**ha** tuugga ah
nin duq ah nin**ka** duqa ah*

That these are really two nouns can be proven by putting the phrase in the definite form. Then both nouns become definite.

In some phrases of this type, the reduced verb form *leh* 'having' is used.

meel taariikh leh meelo xiiso leh

Other similar phrases may consist of a noun and a common adjective, such as *badan* or *la'*.

*xayawaanno qurux **badan** nin carrab **la'***

Such phrases make relative clauses more common in Somali than in English. All phrases that contain verb forms like *ah* or *leh* constitute relative clauses in Somali.

Adjektiven är som sagt färre i somaliskan än i svenska eller engelskan. För att uttrycka samma betydelse som vissa svenska adjektiv, används i stället ofta substantiv. I dessa uttryck använder oftast verbformen *ah* 'som är' av verbet *yahay*. Detta är den så kallade reducerade formen.

Att det verkligen handlar om två substantiv märker man tydligt om man ändrar frasen till bestämd form. Då böjs båda substantiven.

I vissa fraser av den här typen används det reducerade verbet *leh* 'som har'.

Andra liknande fraser kan innehålla ett substantiv och ett adjektiv, som t.ex. *badan* eller *la'*.

Sådana fraser gör att relativia bisatser är vanligare på somaliska än på svenska. Alla fraser som innehåller verbformer som *ah* eller *leh* utgör relativia bisatser i somaliskan.

This is also true for all adjectives that have the endings *-aa/-ayd* which are the result of a contraction with the verb forms *ahaa/ahayd*.

Detsamma gäller alla adjektiv med ändelserna *-aa/-ayd* som är en sammandragning av verbformerna *ahaa/ahayd*.

Tukihii oommanaa < *oomman+ahaa

The crow that was thirsty = The thirsty crow

Korpen som var törstig = Den törstiga korpen

Consequently, the Somali subclause actually contains two words, the adjective *oomman* and the verb *-aa* < *ahaa*.

Den somaliska bisatsen innehåller alltså egentligen två ord, adjektivet *oomman* och verbet *-aa* < *ahaa*.

Inflection

Adjectives have very few inflectional forms. The only inflected forms of adjectives are the plural and the subject form.

Unlike many other languages, e.g. Swedish or Arabic, Somali adjective do not have different gender forms: *gabadh yar, wiil yar*.

Unlike certain other languages, such as Swedish, where adjectives have a definite form ending in *-a*, Somali adjectives do not change when the noun takes the definite article ending: *gabar yar, gabarta yar* vs. Swedish *en liten flicka, den lilla flickan*.

Besides the plural and the subject form, Somali adjective also have degrees of comparison, but those degrees are not

Adjektiven har väldigt få böjningsformer. De enda egentliga böjda former som förekommer är pluralformen och subjektsformen.

Till skillnad från många andra språk, t.ex. svenska och arabiska, finns det inga genusformer av adjektiv: *gabadh yar, wiil yar*.

Till skillnad från svenska, där adjektiven har en bestämd form på *-a*, påverkas inte somaliska adjektiv när substantivet sätts i bestämd form, t.ex. **gabar yar en liten flicka, gabarta yar den lilla flickan**.

Förutom pluralformen och subjektsformen kompareras adjektiven, men det sker inte med hjälp av ändelser,

formed through ending, but through prepositions before the adjective.

utan med hjälp av prepositioner som placeras före adjektivet.

Wadarta sifooyinka

Many Somali adjectives have a plural that is formed through reduplication of the beginning of the word, which means that the beginning is doubled, e.g. *cusub*, pl. *cuscusub*.

yar, pl. *yaryar*; *cusub*, pl. *cuscusub*

A couple of adjectives have an irregular plural form.

weyn, pl. *waa**weyn*; *dheer*, pl. *dhaadheer*

It is not completely obligatory to use these plural forms. They are more often used for short and frequent adjectives than for long and less frequent ones, e.g.

kab cusub, *kabo cuscusub*; *gabadh yar*, *gabdhoo yaryar*

It is not obligatory to use these plural forms. It is also not a plural form in the normal sense, since it is sometimes used together with nouns in the singular. It rather seems that this form of adjectives expresses that the quality is at hand several times. Sometimes is the case that the quality occurs several times with respect to a singular noun.

Far fican oo yaryar ku qor ereyadan.
caws dhaadheer

I somaliskan bildar man en pluralform av många adjektiv genom reduplikation av början av ordet, vilket innebär att början dubbleras, t.ex. *cusub*, pl. *cuscusub*.

Ett par adjektiv har en oregelbunden pluralform.

Det är inte helt obligatoriskt att använda dessa pluralformer. De används mera vid korta och frekventa adjektiv än vid långa och mera ovanliga adjektiv, t.ex.

Det är alltså inte helt obligatoriskt att använda den här formen. Dessutom verkar det inte riktigt vara en vanlig pluralform, eftersom den ibland kan förekomma tillsammans med substantiv i singular. Snarare skulle man kunna säga att formen uttrycker att egenskapen förekommer flera gånger. I vissa fall kan man alltså tänka sig att egenskapen förekommer flera gånger i relation till ett substantiv i singular.

Since it is not an ordinary plural form, another term such as **distributive** form might be better, since this form seems to express that the quality is distributed or spread over one or more objects.

Eftersom det alltså inte alltid handlar om verlig PLURAL skulle en annan bra term i stället kunna vara **DISTRIBUTIV FORM**, eftersom denna form anger att egenskapen är distribuerad eller "utspridd" över ett eller flera föremål.

Qaabka yeelaha

If a noun is the subject of a clause and is followed by an adjective, it's not the noun, but the adjective that takes the subject ending. The subject ending added to adjectives is *-i*.

Om ett substantiv som fungerar som subjekt följs av ett adjektiv böjs inte substantivet med subjektsändelsen **-u**. I stället böjs det efterföljande adjektivet med subjektsändelsen **-i**.

Ninka dheeri wuu tagayaa.

Buugga cusubi waxaa uu yaal miiska korkiisa.

Isbarbardhig

Both in English and in Somali, adjectives have degrees of comparison. In English these degrees may be expressed either by endings, e.g. *big*, *bigger*, *biggest*, or by function words, *interesting*, *more interesting*, *most interesting*.

The three degrees are called the **positive**, the **comparative** and the **superlative**.

In Somali degrees of comparison are not expressed by endings, but only by function words placed before the adjective.

Både på svenska och somaliska kan adjektiv kompareras. På svenska kan det göras på två sätt, antingen med ändelser, t.ex. *intressant*, *intressantare*, *intressantast*, eller med hjälppord *intressant*, *mera intressant*, *mest intressant*.

De tre olika formerna kallas **positiv**, **komparativ** och **superlativ**.

På somaliska använder man inte ändelser. I stället använder man alltid hjälppord, nämligen prepositioner som placeras framför adjektivet.

The comparative is formed with the preposition *ka* and the superlative with the word *ugu*. KOMPARATIV bildas med **ka** *av, från, än,* medan SUPERLATIV bildas med **ugu**, t.ex.

- positive: *weyn*
comparative: ***ka weyn***
superlative ***ugu weyn***

Sometimes the degree forms are not used in the same way in Somali and English.

Ibland används inte de olika komparationsformerna på samma sätt i somaliskan och svenska.

Waxay gashan tahay kabo ka weyn.

'She has put on **too big** shoes (i.e. **bigger than** what suits her).'

'Hon har (tagit) på sig **för stora** skor (dvs. **större än** vad som passar henne).'

Kee dheer?

'Which one is the longest?'

'Vilken är **längst**?'

Cutubka 9 – Falalka

Verbs

Fal is the most common Somali term for ‘verb’. *Ficil* also occurs, but it is also often used in the meaning ‘predicate’ and therefore less fortunate.

Verbs express actions or states. Most often verbs are used as the predicate of a clause, which means that the verb expresses the most central piece of meaning in the clause. In many languages the verbs also express the time of the action (inflection in **tense**), who is carrying out the action (inflection in **person, number** and **gender**), whether the action is real or not (inflection in **mode**), and whether the action is completed, on-going, or repeated (inflection in **aspect**).

All languages do not have all these forms, and some languages have even more forms, but for Somali the following categories are the relevant ones:

– Qof	Person	Person
– Tiro	Number	Numerus
– Cayn	Gender	Genus
– Ammin	Tense	Tempus
– Muuqaal	Aspect	Aspekt
– Hab	Mode	Modus

When verbs are inflected, this is often referred to as **CONJUGATION**.

Verb

Ibland förekommer även **FICIL**, men denna term används ofta i stället som motsvarighet till predikat. **FAL** är mycket vanligare och mera entydigt.

Verb uttrycker handlingar eller tillstånd. Den vanligaste användningen av ett verb i en sats är som satsdelen predikat. Verb uttrycker alltså den mest centrala betydelsen i satsen, kärnan av det som satsen beskriver. Verbens form anger i många språk också den tidpunkt då handlingen utspelar sig (detta kallas i grammatiken för **tempus**), vem som utför handlingen (böjning i **person, genus** och **numerus**), om handlingen är verklig eller inte (detta kallas för **modusformer**) och om handlingen betraktas som avslutad, upprepad eller pågående (detta kallas för **aspektformer**).

Alla språk har inte alla dessa former och en del språk har ännu fler former, men för somaliskans del är det just de här formerna som är relevanta:

När man böjer verb brukar man ofta i stället säga att man **KONJUGERAR** verben.

Many of the verb forms express all the categories mentioned above. Such forms are referred to as **FINITE** forms. The finite forms can be used as the predicate of a clause.

Some other forms of the verb only express a few of the categories above, and those forms cannot be used on their own as the predicate of a clause. They are referred to as **NON-FINITE** forms. The Somali non-finite forms are the **INFINITIVE**, the **VERBAL NOUN** and the **VERBAL ADJECTIVE** (also called the **PARTICIPLE**).

Some verb forms that exist in English do not exist in Somali. The most important are the passive verb forms. Somali mostly uses the indefinite subject pronoun *la* when English uses the passive.

Vissa av verbens former uttrycker alla de kategorier som finns uppräknade ovan. Sådana former kallas **FINITA**. De finita formerna kan användas som predikat i en sats.

Vissa andra av verbets former uttrycker bara vissa av kategorierna ovan och dessa former kan inte på egen hand användas som predikat i en sats. Sådana former kallas **INFINITA**. Hit hör verbens adjektivform (som även kallas **PARTICIP**) och verbens substantivformer (som kallas **INNITIV** och **VERBALSUBSTANTIV**).

Några former som finns i svenska saknas i somaliskan. Det är de passiva verbformerna. I stället använder man i somaliskan oftast det obestämda subjektspronomenet *la* 'man'.

Kooxaha falalka

Verbs are divided into groups or inflectional types depending on the last sound of the stem. The stem of a verb is most often equal to the imperative singular form, since that form does not have any ending. This kind of groups of verbs that exhibit a similar inflectional pattern are traditionally often referred to as **conjugations (isrogogyo)**.

Verben delas in i olika grupper eller böjningstyper beroende på det sista ljudet i verbets stam. Stammen är i stort sett identisk med imperativformen eftersom imperativformen i singular (när man vänder sig med en uppmaning till en person) inte har någon ändelse. Inom grammatiken brukar man kalla sådana grupper av verb som har ett visst gemensamt böjningsmönster för **konjugationer (isrogogyo)**.

Kooxda 1. Amarku waxa uu ku dhammaadaa shibbane.	<i>qor</i>
Kooxda 2a. Amarku waxa uu ku dhammaadaa -i.	<i>akhri</i>
Kooxda 2b. Amarku waxa uu ku dhammaadaa -ee.	<i>shantee</i>
Kooxda 3a. Amarku waxa uu ku dhammaadaa -o.	<i>booqo</i>
Kooxda 3b. Amarku waxa uu ku dhammaadaa -so.	<i>iibso</i>

Verbs in all these groups (or conjugations) are inflected in more or less the same way, but there are a few small, but important details that differ between the groups.

Alla grupperna – konjugationerna - böjs på nästan samma sätt, men det finns ett litet antal små, men viktiga detaljer som skiljer de olika grupperna åt.

Kooxda 1aad

The imperative and the stem are identical and they end in a consonant.

Imperativformen eller stammen slutar på **konsonant**.

guur, kar, qor, cun, orod, bax, fuul

Many of the verbs in this group have a stem that is at the same time a root, i.e. there are no derivational suffixes.

Till den här gruppen hör många verb har som har en stam som bara består av en rot.

kar-aa, guur-aa, toos-aa, cun-aa

Often the same root also occurs as a noun.

Ofta finns samma rot också som substantiv.

fal: *cinyaar!, ciyaarayaa, ciyaari doonaa*

magac: *cinyaar, ciyaarta, ciyaaro, ciyaarah*

kuwo kale: *hees, orod, tartan,*

Kooxda 2a

The imperative and the stem are identical, both end in *-i*.

Imperativformen eller stammen slutar på *-i*.

guuri, kari, akhri, bixi

These verbs are often formed through the addition of the suffix *-i* to a root.

These verbs are often followed by an object, whereas the basic verb does not take an object.

FALAL LAYEELE LA'

kar-aa
guur-aa
toos-aa

FALAL LAYEELE LEH

kari-yaa
guuri-yaa
toosi-yaa

Dessa verb är ofta bildade genom avledning med hjälp av suffixet *-i-*.

Sådana verb följs ofta också av ett objekt, medan det grundläggande verbet bara har ett subjekt.

Kooxda 2b

The imperative and the stem are identical, both end in *-ee*.

samee, guuree, shanlee

These verbs are often formed through the addition of the suffix *-ee* to a root.

guur-aa

guuree-yaa

Imperativformen eller stammen slutar på **-ee**

Dessa verb är ofta bildade genom avledning med hjälp av suffixet *-ee-*

Konjugation 3a.

The imperative ends in *-o*.

Almost all other forms contain a *-t-* or a *-d-*. The feminine 3rd person singular always contains an inserted vowel followed by *-t-*. The 1st person plural allways contains *-ann-*.

booqo wuu booqdaa way booqataa waynu booqannaa

Many of these verbs are formed through the addition of the suffix *-t-* which usually makes the verb express a situation where the subject is carrying out an action that is in some sense beneficiary for the subject. Such verbs are

Imperativformen slutar på **-o**

I nästan alla böjda formerna dyker det upp ett *-t-* eller *-d-*. I femininum finns det alltid en inskottsvokal och ett *-t-*. I första person plural innehåller alltid *-ann-*.

Många sådana verb är bildade genom avledning med hjälp av suffixet *-t-* som oftast gör att verbet uttrycker att subjektet som utför handlingen gör det för att själv få ut något bra av det eller njuta av det. I grammatiken kallas verb

referred to as **autobenefactive** (literally 'self-well-doing') verbs.

med sådan betydelse för
AUTOBENEFAKTIVA (vilket betyder **själv-väl-görande**)

Kooxda 1	qaad	wuu qaadaa	way qaaddaa
Kooxda 3a	qaado	wuu qaataa	way qaa dataa

Kooxda 3b

The imperative ends in *-so*.

Imperativformen slutar på *-so*.

The only thing that differs between group 3a and 3b is the additional *-s-*.

Det enda som skiljer dessa verb från verben i 3a är att det finns ett *-s-* före ändelserna.

	lab	dheddig
Kooxda 1	guur-aa	guur-taa
Kooxda 2a	guuri-yaa	guuri-saa
Kooxda 3b	guursad-aa	guursa-taa

Falalka aan caadiga ahayn

Some verbs are not inflected in the regular way with suffixes, but in an irregular way with prefixes.

Vissa verb böjs inte på regelbundet sätt med suffix, utan de böjs i stället oregelbundet med prefix.

FALALKA QAADAYA HORGALAYAAL

ahay, tahay, yahay, nahay...	ahaa, ahayd, ahayn...
aqaan, taqaan, yaqaan, naqaan...	iqiin, tiqiin, yiqiin, niqiin...
aal, taal, yaal, naal...	iil, tiil, yiil, niil
iraahdaa, tiraahdaa, yiraahdaa...	iri, yiri, tiri, niri
imaadaa, timaaddaa, yimaadaa...	imi(d), timi(d), yimi(d), nimi(d)

Falka xiriirsashada 'yahay'

The English verb *is, are* and the Somali verb *yahay* are usually referred to as the **copula** verb.

Verbet *yahay* brukar kallas för **KOPULA** (**FAL AHAANSHO**).

It is mostly used to connect two nouns or noun phrases with each other.

Det används mest för att binda samman två substantiv eller substantivfraser.

Raxmo waxa ay ahayd siddeed jir.
Adeerkiis waxa uu ahaa nin carruur badan.

But it also connects an adjective with a noun or noun phrase. eller för att binda samman ett adjektiv med ett substantiv.

Cuntadu waa ay fiican tahay.
Caano halaad waa ay fiican yihiiin.

The copula verb has an irregular inflection. Kopula-verbet böjs på ett oregelbundet sätt.

Joogto: **ahay, tahay, yahay, tahay; nahay, tihiiin, yihiiin**
Tagto: **ahaa, ahayd, ahaa, ahayd; ahayn, ahaydeen, ahaayeen**
Masdar: **ahaan**
Qaabka gaaban ee joogtada: **ah** (gabar Soomaali ah)

Falka xiriirsashada iyo sifooyinka

Somali adjectives are often followed by endings that are very similar to the verb *yahay*. These cases are contractions of the adjective with the copula verb *yahay*.

The past tense forms of *yahay* are shortened and contracted with adjectives and look very much like endings.

bisaddii yarayd < *yar+ahayd
wiilkiiisi yaraa < *yar+ahaa

The forms in the present tense are not shortened.

weyn ahay, weyn tahay, jecel yahay

But certain smaller adjustments sometimes occur at the end of the adjective or at the beginning of the verb.

jeclahay < *jecel+ahay
jeceshahay < *jecel+tahay

Somaliska adjektiv följs ofta av ändelser som ser liknar böjningen av verbet *yahay*. Det är då frågan om sammandragningar av adjektiv och kopulaverbet *yahay*.

Formerna i preteritum av *yahay* förkortas och dras samman med adjektiv så att de kommer att se ut som ändelser.

Formerna i presens förkortas dock inte.

Men vissa anpassningar kan inträffa sist i adjektivet eller först i verbet.

<i>dhowdahay</i>	< *dhow+tahay
<i>ma fiicna</i>	< *ma fiican+aha

When the subject is focused and the predicate contains an adjective, the present tense verb *yahay* is not used at all.

Om subjektet är fokuserat och predikatet innehåller ett adjektiv försvinner verbet *yahay* i presens.

Buuggani waa fiican yahay.
Buuggan baa fiican yahay.

Ammin

Tense (ammin) is the grammatical term for different forms expressing the time of the action. In Somali, just as in many other languages, there are three tenses, which make it possible to express three different kinds of time: past time, present time, and future time.

Tempus är den grammatiska termen för olika former som anger tiden för handlingen. I somaliskan, precis som i många andra språk, finns tre tempus. Det ger möjlighet att uttrycka tre olika typer av tid: **förfluten tid**, **nutid** och **framtid**.

TAGTO	PAST TENSE	PRETERITUM
	<i>waan qoray</i> , <i>waan qorayay</i> , <i>waan qori jiray</i> <i>way qoreen</i> , <i>way qorayeen</i> , <i>way qori jireen</i>	
JOOGTO	PRESENT TENSE	PRESENS
	<i>waan qoraa</i> , <i>waan qorayaa</i> <i>way qoraan</i> , <i>way qorayaa</i>	
TIMAADDO	FUTURE TENSE	FUTURUM
	<i>waan qori doonaa</i> <i>way qori doonaan</i>	

Notice that the future tense is formed through a combination of the **infinitive** (**masdar**) and the **auxiliary** verb **doonaa** (**falkaliye**) *doonaa*.

Observera att futurum bildas med **INFINITIV** (**MASDAR**) och hjälpverbet (**masdar**)

The infinitive of the first verb group ends in *-i*, whereas it ends in *-n* in the second and third group.

Kooxda 1aad	<i>-i</i>	<i>qor-i</i>	<i>doonaa</i>
Kooxda 2aad	<i>-n</i>	<i>fiiri-n</i>	<i>doonaa samey-n doonaa</i>
Kooxda 3aad	<i>-n</i>	<i>qaada-n</i>	<i>doonaa guursa-n doonaa</i>

English and Swedish have three different past tenses, *I worked*, *I have worked*, *I had worked*, but Somali has only one.

On the other hand, Somali has different forms in the past as well as the present tense, but those forms express aspect. Just like English has a simple aspect, *I worked*, *I work*, and a progressive aspect, *I was working*, *I am working*, Somali has the same kind of aspectual forms. There is also a past habitual, *I used to work*.

Somali expresses the present and the past tense through different vowels in the endings, so that *-aa* (*waan shaqeynayaa*) expresses the present tense and *-ay* (*waan shaqeeyay*) expresses the past tense.

In order to express the future tense there is a special construction. It is not simply formed by adding certain endings, but an extra verb needs to be added besides the verb that expresses the main meaning, e.g. *waan shaqeyn doonaa*. The additional verb (*doonaa*) is called an auxiliary verb, and the verb that

Infinitivformen i konjugation 1 slutar på **-i**, men i de övriga konjugationerna slutar infinitiv på **-n**.

<i>doonaa</i>	<i>samey-n doonaa</i>
<i>doonaa</i>	<i>guursa-n doonaa</i>

Svenskan och engelskan har tre olika tempus för förfluten tid, *jag arbetade*, *jag har arbetat*, *jag hade arbetat*, men somaliskan har bara ett sådant tempus.

Nu kan man invända att det ju faktiskt finns olika former i förfluten tid även i somaliska: **waan shaqeyay** och **waan shaqeynayay**, men denna skillnad brukar kallas för **aspekt**. Skillnaden på somaliska är nästan precis densamma som på engelska mellan *I worked* och *I was working*. Även i presens kan man skilja mellan två olika former (**waan shaqeeyaa**, **waan shaqeynayaa**) precis som i engelskan (*I work*, *I am working*).

Somaliskan uttrycker presens respektive preteritum genom att använda olika vokaler i ändelserna, nämligen *-aa* i presens (*waan shaqeynayaa*) och *-ay* i preteritum (*waan shaqeeyay*).

För att uttrycka framtid finns i somaliskan en särskild form som kallas **futurum**. Denna form skiljer sig från preteritum och presens genom att den inte bildas med en ändelse, utan med ett extra verb förutom det verb som bär huvudbetydelsen (**waan shaqeyn doonaa**). Det verb som bär betydelsen av

expresses the meaning (*shaqeyn*) is called the main verb. The main verb is in a "neutral" form, called the **infinitive (masdar)**.

TAGTO:	<i>waan shaqeey-ay</i>
JOOGTO:	<i>waan shaqeey-aa</i>
TIMAADDO:	<i>waan shaqey-n doon-aa</i>

It is not only the future tense form that can express future time. Also the present tense progressive form can have future time meaning, especially referring to non-distant future events.

Ma tegaysaa? 'Are you going? Ska du gå?'

futurum kallas **HJÄLPVERB (doonaa)** och det verb som bär huvudbetydelsen kallas för **HUVUDVERB (shaqeyn)**. Huvudverbet står då i ett slags "neutral" form som kallas **INFINITIV**.

Det är dock inte bara futurumformen som kan användas för att uttrycka framtid. Även den progressiva formen i presens används ofta för att uttryck en närliggande framtid.

Muuqaallada

Slightly simplified, aspect forms are forms that express **how** the action relates to time. In many languages, there is a possibility to tell about an action in in differing ways: in a more general, reporting manner, or in a more processual way, as an on-going action. Forms that express this kind of differences are called aspectual forms of the verb. English has a difference between **SIMPLE** forms (*she works, she worked*) and **PROGRESSIVE** forms (*she is working, she was working*). Also Somali has such forms. There is a simple present form (*waan akhriyaa*), and a progressive present form (*waan akhrinayaa*). There is also a simple past form (*waan akhriyay*)

Aspektformer kan enkelt uttryckt sägas vara former som anger verbhandlingens förhållande till tiden, på vilket sätt handlingen relaterar till tidpunkten för handlingen. I många språk kan man berätta om en handling på lite olika sätt: på ett mera allmänt och konstaterande sätt, eller på ett processuellt sätt då handlingen presenteras som pågående och mitt i skeendet. Former som anger olika typer av sådana skillnader brukar kallas för verbets olika **aspektformer**. Engelska har sådana skillnader mellan **ENKLA** former (*she works, she worked*) och **PROGRESSIVA** former (*she is working, she was working*). På precis samma sätt är det i somaliskan. Dels finns en enkel presensform (**waan akhriyaa**), dels en

and a progressive past form (*waan akhrinayay*).

progressiv presensform (**waan akhrinayaa**). På samma sätt finns det en enkel preteritumform (**waan akhriyay**) och en progressiv preteritumform (**waan akhrinayay**).

På svenska har vi inte några grammatiskt bildade progressiva former, men vi har möjlighet att uttrycka samma betydelse med hjälp av verben *står*, *sitter*, *ligger*, *hänger*, t.ex. *jag satt och läste* (*waan akhrinayay*), *jag ligger och läser* (*waan akhrinayaa*), *vi stod och väntade* (*waan sugaynay*).

In the past tense, there is one more aspect: the past habitual. It is formed through the auxiliary *jiray*, which is inflected in the past tense, together with the infinitive of the main verb, e.g. *waan akhrin jiray* 'I used to read'. Also English uses an auxiliary.

På somaliska har man i förfluten tid ytterligare en aspekt: den vanemässiga eller **HABITUELLA** aspekten. Den formen bildar man med hjälperbvetet **jiray**, som är böjt i preteritum, tillsammans med huvudverbet i infinitiv, t.ex. **waan akhrin jiray jag brukade läsa**. Samma form bildas även på svenska med hjälperb.

It should also be noticed that the present progressive form is often used in order to refer to an immediate or non-distant future, e.g. **Ma tegaysaa?** *Are you going?*

Till sist bör det nämnas att det på samma sätt som i engelskan också är vanligt att man på somaliska använder den progressiva presensformen för att uttrycka en framtida handling, t.ex. **Ma tegaysaa?** *Ska du gå?*

MUUQAALLADA

	TAGTO	JOOGTO	TIMAADDO
FUDUD	qor-ay	qor-aa	qor-i doonaa
SOCOTA	qor-ay-ay	qor-ay-aa	
CAADALAY	qor-i jir-ay		

As can be seen in the above table, the progressive forms contain the progressive suffix *-ay-* before the tense suffix.

Som man kan se i tabellen ovan bildas de progressiva formerna med ändelsen – **ay**– som placeras före tempusändelsen.

Qofafka

Verbs in many languages take different endings in order to show who is carrying out the action. That is however not so in Swedish, and rarely so in English. English has no endings expressing person other than *-s* for the 3rd person singular in the present tense.

Somali however differentiates between seven different persons through different verb endings, just like verbs in many other languages: 1st, 2nd and 3rd person both in the singular and in the plural. In addition to that, Somali makes a distinction between a feminine and a masculine form in the 3rd person singular.

Qof: 1aad / 2aad / 3aad

Tiro: keli / wadar

Cayn: lab / dheddig

Almost all verbs have the same inflectional endings to express person. Also different tenses and modes have very similar person suffixes.

Verben i många språk har olika ändelser för att ange vem det är som utför handlingen. Så är det inte i svenska. Man brukar säga att svenska saknar ändelser för personböjning.

Men i somaliskan finns personböjning i sju olika former. Somaliska verb böjs precis som verb i de flesta europeiska språk: i första, andra och tredje person i både singular och plural. Dessutom har somaliskan i tredje person singular olika former för maskulinum och femininum.

Nästan alla verb har samma personändelser. Även olika tempus- och modusformer har väldigt likartade personändelser.

	<i>joogto</i>	<i>tagto</i>	<i>madhacdo</i>
- V	<i>waa aan</i>	cunaa	cunay
-t V	<i>waa aad</i>	cuntaa	cuntay
- V	<i>waa uu</i>	cunaa	cunay
-t V	<i>waa ay</i>	cuntaa	cuntay
-n V	<i>waa aan</i>	cunnaa	cunnay
-t V n	<i>waa aad</i>	cuntaan	cunteen
- V n	<i>waa ay</i>	cunaan	cuneen

In the above endings **V** represents a vowel that varies between tenses (present, past) and modes (base mode, subjunctive). In the present tense the vowel is *-aa-*, in the past tense it is *-ay/-ee-*, and in the subjunctive it is *-o/-aa-*. The first of two vowels is used at the end of a form, whereas the second is used before the plural suffix *-n* in the 2nd and 3rd person plural.

After *-i-* and *-y-* the suffix *-t-* marking the 2nd person and the feminine 3rd person singular changes into *-s-*.

I ändelserna ovan står **V** för en vokal som beror på tempus (presens, preteritum) och modus (konjunktiv). I presens är vokalen *-aa-*, i preteritum *-ay/-ee-*, i konjunktiv *-o/-aa-*. Vokalen före snedstrecket används allra sist i ordet, medan vokalen efter snedstrecket används före pluraländelsen *-n* i 2 och 3 person plural.

Efter ett *-i-* eller *-y-* blir suffixet för femininum och andra person ett *-s-* i stället för *-t-*. Jämför:

KELI	JOOGTO FUDUD	JOOGTO SOCOTA
Q 1aad	waan	cunaa
Q 2aad	waad	cuntaa
Q 3aad, lab	wuu	cunaa
Q 3aad, dheddig	way	cuntaa

WADAR

Q 1aad	waan	cunnaa	cunaynaa
Q 2aad	waad	cuntaan	cunaysaan
Q 3aad	way	cunaan	cunayaan

Only the five verbs *yahay*, *yaal*, *yaqaan*, *yimaaddaa*, *yiraahdaa* are inflected in a less regular way, partly through prefixes.

E.g. Italian has a verb inflection that largely resembles the Somali verb inflection.

Arabic has a present tense inflection with prefixes that are used in the same way as in the five irregular Somali verbs. The reason is of course that Somali and Arabic have a common historic heritage.

Endast de fem verben *yahay*, *yaal*, *yaqaan*, *yimaaddaa*, *yiraahdaa* böjs på ett mindre regelbundet sätt, delvis med hjälp av prefix.

T.ex. italienskan har en verbböjning som väldigt mycket liknar böjningen av verben i somaliskan.

Arabiskan har dock en presensböjning där man använder prefix på samma sätt som de fem oregelbundna verben i somaliskan. Detta beror på att arabiskan och somaliskan har ett gemensamt språkhistoriskt arv.

TALYAANI	'hadlaa'	KELI
q. 1		parlo
q. 2		parli
q. 3		parla

SOOMAALI		KELI
q. 1		heesaa
q. 2		heestaa
q. 3 l.		heesaa
q. 3 dh.		heestaa

CARABI	'qoraa'	KELI
q. 1		aktub
q. 2 l.		taktub
q. 2 dh.		taktubiin
q. 3 l.		yaktub
q. 3 dh.		taktub

SOOMAALI		KELI
q. 1		ahay
q. 2		tahay
q. 3 l.		yahay
q. 3 dh.		tahay

WADAR	
	parliamo
	parlate
	parlano

WADAR	
	heesnaa
	heestaan
	heesaan

WADAR	
	naktub
	taktubuun
	yaktubuun

WADAR	
	nahay
	tiiin
	yiiin

Hababka

In many languages, several verb forms are used to express how the action relates to reality. The main function of the basic verb forms is to refer to real actions. This is true for the tense forms that we have looked at so far. These basic forms are usually referred to as the **indicative mode** forms (**hab ebyoon**), e.g. *Halkee buu tegayaa?*

English have very few other mode forms, but a common function of the basic form on an English verb is the imperative. In Somali there are special imperative forms, and the imperative is another Somali mood. The Somali imperative singular form is also the shortest form of a Somali verb, and it is usually equal to the stem of the verb. In most Somali dictionaries it is also a tradition to list the imperative form as the entry, e.g. *orod, bood, cun* are the forms you need to look for in most dictionaries.

Another English mode is the **conditional**. It is used to express actions that are not real, but depend on some kind of condition, e.g. *If I had more time, I would prepare a cake*. Somali also has a **conditional mode** (**hab shardiley**) that is

På många språk kan man bilda olika verbformer med hjälp av ändelser för att uttrycka att handlingen förhåller sig på något speciellt sätt till verkligheten. De vanliga verbformernas huvudsakliga uppgift är att berätta om verkliga handlingar. Den typen av former är alla de former som vi hittills diskuterat och de kallas med en grammatisk term för **INDIKATIVFORMER** (**EYOON**), t.ex. *Halkee buu tegayaa?*

I svenska har vi två andra väldigt vanliga modusformer och en mera ovanlig. Till de vanliga hör **IMPERATIV**, som är en form som uttrycker uppmaning till andra personer att utföra en handling, t.ex. *spring, hoppa, ät*. På svenska råkar imperativen vara verbets kortaste form, det som blir kvar om man tar bort alla tänkbara ändelser. Det som blir kvar när ett ord saknar ändelser brukar kallas ordets **stam**. På somaliska är det faktiskt på samma sätt, imperativformen är verbets kortaste form, dvs. verbets stam. Dessutom är det tradition att man anger alla verb i ordböcker just i imperativformen, dvs. verbets kortaste form. Sådana former är alltså t.ex. *orod, bood, cun*.

Ett annat modus som är vanligt i svenska kallas **KONDITALIS**. Det används för att uttrycka handlingar som är beroende av ett villkor, t.ex. *Om jag hade tid skulle jag baka en kaka*. På somaliska bildas konditionalis också

made up of the infinitive of the main verb followed by the past tense forms of the verb *lahaa* 'had', e.g. *Haddii digaagaddan aan siin lahaa cunto iyo biyo badan waxa ay ii dhali lahayd ukun fara badan*. Unlike in English, the Somali conditional is used in both clauses in this kind of sentences. In English, the condition is usually expressed in the past perfect tense: *If I had given this hen a lot of food and water it would have laid really many eggs for me.*

Many languages also have a mode called the **subjunctive (madhacdo)**. This form is used to tell about actions that are not real, that have not occurred. It might be something imagined, something possible or a wish of some kind, but the main point is that the action does not (yet) exist in the real world. This makes the subjunctive mode a very common form in Somali. In English, however, this form has been lost, with very few exceptions, e.g. *If I were you...* In Somali, however, the subjunctive is a very important mode, and it is used, among other things, in negative clauses, since such clauses describe actions that do/did not take place in the real world, e.g. *Dugsiga ma aadno maalinta Jimcaha ah.*

med huvudverbet i infinitivform följt av ett hjälperverb, nämligen **lahaa**, t.ex. **Haddii digaagaddan aan siin lahaa cunto iyo biyo badan waxa ay ii dhali lahayd ukun fara badan**. Till skillnad från svenska använder man i somaliskan **konditionalisformer** både för att uttrycka villkoret och den villkorade handlingen. På svenska brukar villkoret oftast inte stå i konditionalis, utan t.ex. i imperfekt: *Om jag hade givit den här hönan mycket mat och vatten skulle den ha värt veldigt många ägg åt mig.*

I många språk finns också en modusform som kallas **konjunktiv (madhacdo)**. Den formen används för att berätta om handlingar som inte är verkliga, som inte har inträffat. Det kan vara handla om föreställningar och fantasier om möjliga handlingar, önskvärda handlingar etc., men det grundläggande är att handlingarna inte existerar (ännu) i den verkliga världen. Detta gör att modusformen konjunktiv/irrealis är väldigt vanlig på somaliska. På svenska har den här formen däremot dött ut och vi har nästan bara konjunktivformen *vore* i modern svenska, t.ex. *Det vore gott med lite kaffe nu.* I somaliskan används konjunktivformerna som sagt väldigt mycket, bl.a. i nekade satser, eftersom handlingar som inte inträffar ju inte heller är några verkliga handlingar som existerar i verkligheten, t.ex. *Dugsiga ma aadno maalinta Jimcaha ah.*

Summing up, Somali has the following mode forms:

HAB EBYOON	INDICATIVE	INDIKATIV
-aa, -ay	qoraa qor-ay-aa	qoray qor-ay-ay
HAB MADHACDO	SUBJUNCTIVE	KONJUNKTIV
-o, -(i)n	qoro qor-ay-o	qorin qor-ay-n(in)
HAB AMAR	IMPERATIVE	IMPERATIV
- / -a	qor, akhri; qora, akhriya	
HAB SHARDILAY	CONDITIONAL	KONDITIONALIS
laha	qori lahaa, akhrin lahaa	

Below we will discuss these forms in more detail.

Vi återkommer nedan till samtliga dessa former mera i detalj.

Madhacdada

Både enkel och progressiv konjunktiv, bildas med **-o** i de former som slutar med vokal. I 2 person singular finns två alternativ: förutom formen på **-to/-so** finns även ändelsen **-tid/-sid**.

KELI	JOOGTO FUDUD	JOOGTO SOCOTA
Q. 1aad	cuno	cunayo
Q. 2aad	cunto/cuntid	cunays ^o /cunays ^{id}
Q. 3aad, lab	cuno	cunayo
Q. 3aad, dheddig	cunto	cunays ^o
WADAR		
Q. 1aad	cunno	cunayno
Q. 2aad	cuntaan	cunaysaan
Q. 3aad	cunaan	cunayaan

In the 2nd and 3rd person plural there is no visible difference between the present

I 2:a och 3:e person plural (ni, de) syns alltså ingen skillnad mellan

subjunctive and the ordinary, basic or indicative present tense forms

In order to express a negative action in the past tense or in a subordinate clause a separate form is used. This form is not inflected for person and it can be called the past or reduced subjunctive. There is a simple form and a progressive form.

The simple form of the past / reduced subjunctive has the ending *-in* after verbs in group 1, while all other verbs have a form that is identical to the infinitive. Verbs in group 2 and 3 take the ending *-n*, or the longer ening *-nin*.

The progressive form of the past / reduced subjunctive takes the ending *-ay-n* or *-ay-nin*.

konjunktivens former och den "vanliga" indikativens presensformer.

För att uttrycka en nekad handling i förfluten tid eller i en bisats används samma form. Denna form böjs inte verben i person och kan kallas **reducerad / preteritum konjunktiv**. Det finns en enkel form och en progressiv form.

Den enkla formen i konjunktiv 2 bildas med ändelsen **-in** i konjugation 1, t.ex. **ma cunin**, medan alla övriga verb har en form som är identisk med infinitiven, dvs. till stammen lägger man ändelsen **-n**, t.ex.

Den progressiva formen i reducerad / preteritum konjunktiv bildas med ändelsen **-ay-n** eller **-ay-nin**.

MADHACDADA TAGTADA (DHIMMAN)

KOOX	QAAB FUDUD	QAAB SOCOTA
1.	ma qor-in	ma qor-ay-n(in)
2a.	ma akhri-n(in)	ma akhrin-ay-n(in)
2b.	ma samey-n(in)	ma sameyn-ay-n(in)
3a.	ma qaada-n(in)	ma qaadan-ay-n(in)
3b.	ma guursa-n(in)	ma guursan-ay-n(in)

Also in the future tense, negative forms are in the subjunctive. The subjunctive endings are added to the auxiliary, e.g. *ma qori doono*.

Även i futurum står nekade former i konjunktiv. Konjunktivändelserna läggs till hjälperbetet, t.ex. *ma qori doono*.

The Optative Construction

In many Somali grammar books, one more mode is discussed, the optative. This is not another form, but a special use of the subjunctive form together with the

I en del somaliska grammatikbeskrivningar tar man upp ytterligare ett modus: **OPTATIV**, men detta är inte någon egen form, utan en speciell användning

sentence particle *ha*, e.g. *Allah ha idiin kaalmeeyo*. This kind of form expresses a wish for an action to take place.

This sentence particle is however only used in the 3rd person (he, she, they). In the 1st and 2nd person the subject pronouns *aan*, *aad* are used instead, e.g. *Hooyo marka hore aan ku caawinno*. The verb form that end in a vowel are the same as the subjunctive, whereas the forms that end in -n most often contain the vowel -ee- (like in the past tense), but sometimes forms with the vowel -aa- also occur (like in the subjunctive).

Q. 1aad. k.	<i>aan qoro</i>
Q. 2aad. k.	<i>aad qorto</i>
Q. 3aad. k. l.	<i>ha qoro</i>
Q. 3aad. k. dh.	<i>ha qorto</i>
Q. 1aad. w.	<i>aan qorno</i>
Q. 2aad. w.	<i>aad qorteen</i>
Q. 3aad. w.	<i>ha qoreen</i>
	<i>aad qortaan</i>
	<i>ha qoraan</i>

The negative optative consists of the sentence particle *yaa* and the negation *aan* which are contracted with each other and with the subject pronouns and used together with the reduced subjunctive forms ending in -in/-n(in).

Q. 1aad k.	<i>yaanan qorin</i>
Q. 2aad k.	<i>yaanad / yaadan qorin</i>
Q. 3aad k. l.	<i>yaanu / yuusan qorin</i>
Q. 3aad k. dh.	<i>yaanay / yaysan qorin</i>
Q. 1aad w.	<i>yaanan / yaannu / yaynu qorin</i>
Q. 2aad w.	<i>yaanad / yaadan / yaydin qorin</i>
Q. 3aad w.	<i>yaanay / yaysan qorin</i>

av konjunktivens former tillsammans med satspartikeln **ha**, t.ex. **Allah ha idiin kaalmeeyo**. Sådana former uttrycker en tydlig önskan om att handlingen skall utföras.

Satspartikeln **ha** används dock bara i 3:e person (han, hon, de). I 1:a och 2:a person används i stället subjektspronomenen **aan** och **aad**, t.ex. **Hooyo marka hore aan ku caawinno**. De verbformer som slutar på vokal är desamma som i konjunktiv, medan de former som slutar på -n oftare innehåller vokalen -ee- (som i preteritum), men ibland ser man också former med vokalen -aa- (som i konjunktiv).

NEGERAD OPTATIV bildas med satspartikeln *yaa* som dras ihop med ett subjektspronomen och används tillsammans med formen i konjunktiv 2, dvs. den form som slutar på -in, -n(in).

Amarka

The Somali imperative plural forms differ slightly between the three verb groups.

I somaliskan ser formerna i imperativ plural lite olika beroende på vilken konjugation verbet tillhör.

	KELI	WADAR
1.	qor	qora
2a.	kari	kariya
2b.	samee	sameeyaa
3a.	qoro	qorta
3b.	guurso	guursada

Hab shardilay

The conditional mode consists of the infinitive of the main verb followed by the auxiliary *lahaa* in the past tense.

Waan iman lahaa laakiin lacagi ma jirto.

Haddaan arki lahaa, waan u sheegi lahaa warka.

Qaababka gaaban ee falalka

English has a form that is called the present participle. This form expresses that the action is on-going. The form ends in *-ing*, e.g. *a sleeping child, boiling water*. In English this form works like an adjective, and it can be added to a noun.

The same meaning can be expressed using that followed by a verb in the present tense, e.g. *a child that is sleeping, water that is boiling*.

In Somali there is only way in which this can be expressed. The verb is added after

I svenska finns en form som kallas **PRESENS PARTICIP**. Denna form uttrycker att handlingen är pågående. Formen slutar på *-ande* eller *-ende*, t.ex. *ett sovande barn, kokande vatten*. Den formen fungerar i svenska precis som ett adjektiv. Den används som ett tillägg till ett substantiv.

Precis samma sak kan man även uttrycka med *som + verbet i presens*, t.ex. *ett barn som sover, vatten som kokar*

På somaliska finns det bara ett sätt att uttrycka de här sakerna. Man sätter helt

the noun in a special present tense form that ends in a short vowel instead of the long vowel that is normally used in the present tense, e.g. *gabadh hurudda* 'a sleeping girl' or literally 'a girl who is sleeping'

These shorter forms are usually referred to as the reduced present tense, but the same forms are sometimes also called relative or attributive verb forms since they correspond to relative clauses in other languages, and relative clauses are used as attributive modifiers of nouns. That these forms are not adjectives is proven by the fact that these forms exhibit different gender forms, something that adjectives don't have.

MAGAC + SIFO

wiil yar

gabadh yar

MAGAC + FAL GAABAN / DHIMMAN

wiil ordaya

gabadh ordaysa

enkelt verbet efter substantivet i en speciell presensform som slutar med en kort vokal i stället för den långa vokalen som annars används i presens, dvs. **gabadh hurudda** en sovande flicka, eller ordagrant en flicka som sover.

I många handböcker kallas denna **KORTA PRESENSFORM** för verbets **REDUCERADE** presensform, men den kan också kallas för verbets **RELATIVA** eller **ATTRIBUTIVA** form eftersom den motsvarar relativa bisatser i andra språk. Verbformen står ju som ett attribut till ett substantiv. Att formen inte fungerar som ett adjektiv ser man tydligt av att det böjs i olika genusformer. Adjektiv har ju inte genusformer, men det har verb.

Falkaliyayaasha

Auxiliary verbs are used in Somali to express both tense, aspect and mode.

The future tense is expressed through the infinitive of the main verb followed by the auxiliary *doonaa*, e.g. *Wax baan cuni doonaa*.

The habitual aspect in the past tense is expressed through the infinitive of the main verb followed by the auxiliary *jiray*, e.g. *laba bisadood oo wada ciyaari jiray*.

Hjälpverb används i somaliskan för att bilda ett tempus, en aspekt och ett modus.

Tempuset **FUTURUM** bildas med infinitiv av huvudverbet + hjälpverbet **doonaa**, t.ex. *Wax baan cuni doonaa*.

Den **HABITUELLA** aspekten i preteritum bildas med infinitiv av huvudverbet + hjälpverbet **jiray**, t.ex. *laba bisadood oo wada ciyaari jiray*.

The conditional mode is expressed through the infinitive of the main verb followed by the auxiliary *lahaa*, e.g. *Haddii digaagaddan aan siin lahoo cunto iyo biyo badan waxa ay ii dhali lahayd ukun fara badan.*

There are a few more auxiliaries that are used together with the infinitive. Those auxiliaries are called modal auxiliaries. They say something about the manner in which the subject of the clause relates to the action expressed by the predicate, e.g. *Ratigu waxa uu qaadi karaa wax culus. Wuu la hadli waayay.*

The three types of Somali auxiliaries:

– **FALKAALIYE WAQTIYEED**

samayn doonaa

– **FALKAALIYE MUUQAALEED**

samayn jiray

– **FALKAALIYE HABEED**

samayn karaa, samayn waayaa, samayn lahoo

Moduset **KONDITONALIS** bildas med infinitiv av huvudverbet + hjälperverbet **lahaa**, t.ex. *Haddii digaagaddan aan siin lahoo cunto iyo biyo badan waxa ay ii dhali lahayd ukun fara badan.*

Det finns ytterligare några få hjälperverb som används efter infinitiv i somaliskan.

De hjälperverben kallas för **MODALA HJÄLPVERB**. De anger på vilket sätt man förhåller sig till den handling som uttrycks med huvudverbet, t.ex. *Ratigu waxa uu qaadi karaa wax culus. Wuu la hadli waayay.*

De tre typerna av hjälperverb i somaliskan:

Finita verbformer

All the forms above that express person are called **finite** forms. They can be used as the predicate of a clause.

Alla de former som har diskuterats ovan kallas **FINITA**, dvs. de kan användas som predikat i en sats.

Infinita verbformer

The remaining forms do not express person. They cannot function as the

De former som nu återstår kan inte på egen hand fungera som predikat i en

predicate of a clause on their own. They are calle the non-finite verb forms.

sats. De böjs inte i person. Dessa former kallas för verbets infinita former.

Masdar

The English infinitive is the verb's basic form. It is used together with many other verbs.

The Somali infinitive is not as frequent as the English infinitive. It only occurs together with a few auxliliary verbs: *doonaa, jiray, lahaa, karaa, waayaa...*

The Somali infinitive has different endings depending on the group that the verb belongs to.

Infinitiven slutar i svenska på **-a** och är en mycket vanlig form som används på många olika sätt.

Somaliskans infinitivform används inte alls lika mycket och den förekommer bara tillsammans med några få hjälperb: *doonaa, jiray, lahaa, karaa, waayaa...*

Infinitivformen bildas i somaliskan med olika suffix beroende på vilken konjugation som verbet tillhör.

KOOX	AMAR	MASDAR
1.	<i>cun</i>	<i>-i cuni</i>
2a.	<i>kari</i>	<i>-n karin</i>
2b.	<i>samee</i>	<i>-n samayn</i>
3a.	<i>guurso</i>	<i>-n guursan</i>
3b.	<i>qaado</i>	<i>-n qaadan</i>

Magac-faleed

In English, verbal nouns are formed with the ending *-ing*.

In Somali, the verbal nouns are formed with different endings in the different verb groups.

I svenska bildas verbalsubstantiv framför allt med ändelserna **-(n)ing** eller **-ande**.

Även verbalsubstantiven bildas i somaliskan med olika ändelser beroende på vilken konjugation som verbet tillhör.

KOOX	AMAR	MAGAC-FALEED
1.	<i>cun</i>	<i>-id cunid</i>
2a.	<i>kari</i>	<i>-n karin</i>
2b.	<i>samee</i>	<i>-n samayn</i>

3a.	<i>guurso</i>	<i>-sho</i>	<i>guursasho</i>	<i>guursashada</i>
3b.	<i>qaado</i>	<i>-sho</i>	<i>qaadasho</i>	<i>qaadashada</i>

Sifo-faleed

English have forms in -ed or -en that can be used as adjectives, e.g. *painted, mended, written, broken*. These forms are referred to as **past participles**.

Somali also has the possibility of creating adjectives from verbs with the ending *-an* or *-san*, e.g. *sameysan, jaban, furan, xiran*.

I svenska finns former av verb som man använder som adjektiv, t.ex. *målad, såld, stulen, gjord, bakad, kokad*. De formerna kallas **perfekt particip**.

Även på somaliska kan man bilda particip som fungerar som adjektiv med hjälp av ändelsen *-an, -san*, t.ex. *sameysan, jaban, furan, xiran*.

Vanliga ljudförändringar

t > s

after /i/ and /y/

waad	qor-t-ay
waad	kari-s-ay
waad	qor-ay-s-ay

t > s

efter /i/ och /y/

< *kari -t -ay
< *qor -ay -t -ay

t > d

after certain sounds, similarly as in the feminine definite article

t > d

efter vissa ljud, på liknande sätt som i den feminina bestämda artikeln

waad	qor-t-ay
waad	kac-d-ay

< *kac -t -ay

insertion of -y-

between two vowels

tillägg av -y-

mellan två vokaler

waan	cun-ay
waan	samee-y-ay
cun!	cun-a!
akhri!	akhri-y-a!
samee!	samee-y-a!

< *samee -ay
< *akhri -a
< *samee -a

ee > ey
before a consonant

waan **samee-y-ay**
waad **samey-s-ay**
samee!
samey-n

ee > ey
före konsonant

< *samee -ay
< *samee -t -ay
< *samee -n

Cutubka 10aad – Codaynta

Morfo-fonoloojiga

Morphophonology is a combination of the two terms morphology and phonology, since morphophonology deals with the interplay between inflection (morphology) and the sound system (phonology). The morphophonology describes more or less regular sound changes that occur when words are inflected and derived.

Somali exhibits quite many such rather irregular sound changes when different morphemes are combined in order to form words or inflect them. Some of the most important changes are:

k > g after /g, w, y, i, u, a/, before a vowel
after /g, w, y, i, u, a/, före en vokal

guri + ka	> guriga
u + ku	> ugu
u + ka	> uga
la + ka	> laga

k > h after /a/ which alternates with /o/ or /e/
after /a/ som växlar med /o/ eller /e/

biyo + ka	> biyaha
aabbe + ka	> aabbaha

k > Ø after the back consonants /q, c, kh, x, h, '/
after de bakre konsonanterna /q, c, kh, x, h, '/
magac + ka > **magaca**

t > d after /d, q, c, kh, x, h, ', w, y, i/
after /d, q, c, kh, x, h, ', w, y, i/
waad kac -t -ay > **waad kacday**
mindi + ta > **mindida**

Morfonologi är en sammandragning av termerna morfologi och fonologi efter som morfonologin handlar om samspelen mellan språkets böjningssystem (morfologin) och ljudsystem (fonologin). Morfonologin beskriver regelbundna ljudväxlingar som inträffar när man böjer orden i ett språk eller bildar ord.

I somaliskan inträffar en hel rad sådana ganska regelbundna ljudförändringar när olika morfem sätts sammans för att bilda eller böja ord. Några av de viktigaste ljudväxlingarna är följande:

t > s after /i/, /y/ in verbs

after /i/, /y/ i verb

waad kari -t -ay > **waad karisay**

waad qor -ay -t -ay > **waad qoraysay**

l+t > sh

bil + ta > **bisha**

dabaal -t -a > **dabaasha!**

-o/-e > -a- word finally when a morpheme is added

i ordslut när ett morfem läggs till

hooyo + ta > **hooyada**

aabbe + ka > **aabbaha**

aabbe -yaal > **aabbayaal**

biyo + dhac > **biyadhac**

guurso -t -a > **guursada!**

guurso -n > **guursan**

a+u > oo in contractions of pronoun + preposition

i sammandragningar av pronomens + preposition

na + u > **noo**

ina + u > **inoo**

la + u > **loo**

insertion of -y- between two vowels

inskott av -y- mellan två vokaler

waan samee + ay > **waan sameeyay**

akhri -a! > **akhriya!**

mindi -o > **mindiyo**

ee > ey before a consonant other than inserted -y-

före annan konsonant än inskjutet -y-

waad samee -t -aa > **waad sameysaa**

samee -n > **sameyn**

m > n at the end of a word or a syllable (i.e. before a consonant)

sist i ord eller i stavelse (dvs. före konsonant)

Eng. *film* > **filin**

*xum > **xun**

(cf. ma xum -a > **ma xuma**)

fah_m -t -aa > **fahantaa** (sometimes: **fahamtaa**)

(cf. fah_m -aa > **fahmaa**)

k > g at the end of a word or a syllable (i.e. before a consonant)
sist i ord eller i stavelse (dvs. före konsonant)

Eng. <i>music</i>	> muusig
ar_k -t -aa	> aragtaa
(cf. ar_k -aa	> arkaa)
il_k	> ilig
(cf. il_k -o	> ilko)

t > d at the end of a word or a syllable (i.e. before a consonant)
sist i ord eller i stavelse (dvs. före konsonant)

Eng. <i>biscuit</i>	> buskud
---------------------	-----------------

In English borrowings, both final /t/ and final /d/ often become /dh/ or /d/, sometimes with a regional variation.

I engelska lånord blir ofta finalt **t** och **d** > **dh** (i norr) eller d.

buskud < *biscuit*, **kabadh** < *cupboard*, **tigid/tigidh** < *ticket*

Somali words usually don't contain /kh/, and they don't end with /j/. Such words are usually of Arabic origin.

Somaliska ord brukar inte innehålla /kh/ och inte heller sluta med /j/. Sådana ord kommer vanligtvis från arabiskan

khamri, taaj

Inskottsvokaler

When a word stem ends with two consonants, an extra vowel has to be added in order to facilitate the pronunciation of forms where the stem is not immediately followed by a vowel in the ending. This is also referred to as vowel insertion or an epenthetic vowel.

Usually, the inserted vowel is identical with the vowel already present in the stem.

När en stam i ett ord slutar med två konsonanter skjuter man in en extra vokal, en så kallad **INSKOTTSVOKAL** eller **EPENTETISK VOKAL**, för att underlätta uttalet i de böjningsformer där stammen inte följs av en ändelse som börjar med en vokal.

Oftast är inskottsvokalen identisk med den vokal som redan finns i stammen.

gud_b_aa	>	gudbaa	stem + vowel
gud_b_t_aa	>	gudub-taa	stem + consonant = three consonants
gud_b	>	guduub	stem + no ending = two consonants
cus_b_ayd	>	cusbayd	stem + vowel
cus_b	>	cusub	stem + no ending = two consonants
jil_b_o	>	jilbo	stem + vowel
jil_b	>	jilib	stem + no ending = two consonants
jil_b_ka	>	jilibka	stem + consonant = three consonants
xar_f_o	>	xarfo	stem + vowel
xar_f	>	xaraf	stem + no ending = two consonants
xar_f_ka	>	xarafka	stem + consonant = three consonants

When a vowel is added after the stem there is no need for vowel insertion.

När en vokal läggs till efter stammen behövs ingen inskjuten vokal.

ar_k_aa	>	arkaa	stem + vowel
ar_k	>	arag	stem + no ending = two consonants
ar_k_t_aa	>	arag-taa	stem + consonant = three consonants
il_k_o	>	ilko	stem + vowel
il_k	>	ilig	stem + no ending = two consonants
il_k_ka	>	iligga	stem + consonant = three consonants

k > **g** because **k** may only occur immediately before a vowel.

k > **g** eftersom **k** bara kan förekomma direkt före en vokal.

fah_m_aa	>	fahm-aa	stem + vowel
fah_m_t_aa	>	fahan-taa	stem + consonant = three consonants
fah_m	>	fahan	stem + no ending = two consonants

Vowel insertion is very common in verb group 3, but the standard Somali spelling makes it difficult to see the reason.

Inskottsvokal är vanligt i verben i grupp 3. Här gör dock stavningen att det är svårare att se orsaken.

bar_t_aa	>	waan bartaa	stem + vowel
bar_t_t_aa	>	waad barataa	stem + consonant = three consonants
bar_t_n_aa	>	waan barannaa	stem + consonant = three consonants

Double **tt** is never written in Somali, and therefore we get **tt > t** in **barata**. Furthermore we get **tn > nn** in **barannaa**.

Här inträffar även **tt > t** i formen **barataa** eftersom det inte förekommer långt **tt** i somaliskan. Dessutom inträffar **tn > nn** i formen **barannaa**.

Distance assimilation of vowels

In some forms the vowels /i/ and /u/ spread to and influence a preceding /a/ if the intervening consonant is /h/, and sometimes also /x/, /c/ or '/'.

In pronunciation also /e/ and /o/ are often spread to a preceding /a/ in the same kind of words, but this is seldom reflected in the spelling.

aabbaha, aabbuhu, aabbihiii,
but **aabbaheed, aabbahood** (rarely: **aabbeheed, aabbohood**)
ukumaha, ukumuuhu, ukumihiisa
waxa, wuxuu, wixii
magac, magacii (rarely: **magicii**)

The same kind of vowel assimilation also occurs regularly in some group 1 verbs if the verb root contains /a/ and the last consonant of the root is /x/, /c/, /'/

I vissa böjningsformer sprider vokalerna /i/ och /u/ och påverkar ett föregående /a/ om konsonanten mellan vokalerna är /h/, och ibland även /x/, /c/ eller '/'.

I uttalet inträffar det ofta även att /e/ och /o/ sprids till föregående /a/ i samma typ av ord, men detta återges sällan i skrift.

baxaa, bixi doonaa
dhacaa, dhici doonaa
da'aa, di'i doonaa

Samma typ av vokalassimilation är också regelbundet förekommande i infinitiv av konjugation 1 då verbets rot innehåller /a/ och den sista konsonanten i roten är /x/, /c/, /'/.

Iskudhafanayaasha

Somali has a large number of cases where two words are contracted into one

Somaliskan har en stor mängd fall där två ord dras samman till ett ord i både

both in writing and in pronunciation. Some contractions are obligatory, while many are optional.

uttal och skrift. En del sådana sammandragningar är obligatoriska, medan många är frivilliga.

Iskudhafanayaasha waajibka ah

It is obligatory to contract

– an adjective with certain forms of the verb *yahay*, e.g.

ma fiicna < **ma fiican aha*

– the pronouns *la*, *i*, *ku*, *na*, *ina*, *idin*, *is*, the prepositions *u*, *ku*, *ka*, *la*, and the negation *ma*, e.g.

lagaa < **la + ka*

iska < **is + ka*

noo < **na + u*

– the conjunctions –na and –se as well as the particle –ba with the preceding word, e.g.

Adigaña?

Det är obligatoriskt att dra samman

– adjektiv och många former av verbet *yahay*, t.ex.

– pronomenen **la**, **i**, **ku**, **na**, **ina**, **idin**, **is**, prepositionerna **u**, **ku**, **ka**, **la**, och negationen **ma**, t.ex.

– konjunktionerna –na och –se samt partikeln –ba med det föregående ordet, t.ex.

Iskudhafanayaasha ikhtiyaarka ah

Many contractions are possible, but optional. Usually, the higher the style is, the lower the number of optional contractions becomes. The more colloquial the style is, the more contractions there will be.

– The sentence particles *waa*, *waxaa*, *baa*, *ayaa*, *ma* and the conjunction *in* are often contracted with the following subject pronoun.

Väldigt många sammandragningar är möjliga, men frivilliga. Ju högre stil, desto färre av dessa sammandragningar brukar förekomma. Ju talspråkligare stil, desto fler sammandragningar.

– Satspartiklarna *waa*, *waxaa*, *baa*, *ayaa*, *ma* och konjunktionen **in** dras ofta samman med ett följande subjektspronomen

waa aan	ama	waan
waxa aad	ama	waxaad
waxa uu	ama	wuxuu

The conjunction ee is often contracted with the preceding word, e.g.

*Ina keen aan u **tagnee** Jaamac.*

– Konjunktionen **ee** *så* dras ofta samman med ett föregående ord, t.ex.

Habdhiska codadka

The sounds in a language are divided into vowels and consonants. Vowels are said to have clearer sound and they are easier to pronounce on their own, while consonants are said to be pronounced with some friction and therefore more difficult to pronounce on their own, without an accompanying vowel. Both vowels and consonants may, in some languages, be pronounced as either short or long.

Somali has both short and long vowels. There are also a few diphthongs, which are combinations of two different vowels pronounced as one unit. One could say that **a+i** are pronounced as **ay** or **ey**, **a+u** are pronounced as **aw** or **ow**, and **o+i** are pronounced as **oy**.

Shaqallada gaagaaban:	i,	e,	a,	o,	u.
Shaqallada dhaadheer:	ii,	ee,	aa,	oo,	uu.
Diftongiyada:	ey/ay,	oy	ow/aw.		

Besides these basic vowel sounds, there is one more set of vowels that are pronounced in different ways, traditionally referred to as light (fudud)

Ljuden i ett språk brukar delas in i vokaler och konsonanter. **VOKALER** brukar sägas innehålla mera klang och vara lättare att uttala på egen hand, medan **KONSONANTER** brukar sägas innehåller mera friktion och vara svårare att uttala på egen hand, utan en åtföljande vokal. Både vokaler och konsonanter kan i en del språk, bl.a. svenska och somaliskan uttalas antingen som korta eller som långa ljud.

Somaliskan har alltså både korta och långa vokaler. Dessutom finns några **DIFTONGER**, vilket skulle kunna sägas vara ett slags kombination av två vokalljud som uttalas tillsammans. Man kan säga att **a+i** uttalas **ey**, **a+u** uttalas **ow**, och **o+i** uttalas **oy**.

Förutom denna ganska stora mängd vokalljud kan vart och ett av dessa ljud uttalas på två lite olika sätt. Traditionellt kallas de olika uttalen för lätta (fudud)

and heavy (culus) vowels. This means that in total Somali has 10 short and 10 long vowels, plus a number of diphthongs.

Consonants are divided into voiced and voiceless sounds. When we pronounce a voiced sound such as *b*, *d*, *m*, the vocal cords are vibrating and producing a tone (that is easy to hear if you cover your ears with your hands). When we pronounce a voiceless sound such as *f*, *s*, *t*, the vocal cords are not active, and these sound therefore lack tone. Try covering your ears when pronouncing different sounds!

Sounds are also divided into different groups based on the place in the mouth where the sound is produced. We use our lips to produce *m*, *b*, while we use the back of the tongue to produce *k*, *g*, *q*.

och tunga (culus) vokaler. Totalt innebär detta att somaliskan ha 10 korta och 10 långa vokaler, samt ett antal diphthonger.

Konsonanterna delar man in i tonande och tonlösa ljud. När man uttalar **TONANDE** ljud vibrerar stämbanden och producerar en ton som man tydligt kan höra om man sätter händerna för öronen. Tonande är t.ex. **b**, **dh**, **m**. När man uttalar **TONLÖSA** ljud vilar stämbanden och ljuden saknar därmed ton. Tonlösa är t.ex. **f**, **s**, **t**. Testa gärna genom att hålla för öronen när du uttalar ljuden.

Många gånger delar man också in ljuden i olika grupper beroende på var i munnen man uttalar ljuden och hur man formar munnen. Man använder t.ex. läpparna när man uttalar **m**, **b**, medan man använder den bakre delen av tungan när man uttalar **k**, **g**, **q**.

Shaqallada

There are 5 different vowel letters

5 xaraf: **i, e, a, o, u.**

Each letter may represent a long or a short sound.

10 combinations: **i, ii, e, ee, a, aa, o, oo, u, uu.**

Each of these 10 spellings can be pronounced in two different ways: in a basic, neutral or light way (**shaqal fudud**) or in a "heavy" way (**shaqal culus**). The heavy vowels are marked in

Det finns 5 olika bokstäver för vokaler:

Vart och ett av dessa ljud kan förekomma som långt eller kort

Dessa tio ljud kan dessutom uttalas på två ganska olika sätt, dels som en 'vanlig' vokal (**shaqal fudud**), dels med en viss anspänning i struphuvudet och tungan tryckt lite framåt i munnen (**shaqal culus**).

some grammars and dictionaries through different additional signs, e.g.

culus). De tunga vokalerna markeras i olika grammatikböcker med olika små tecken. t.ex.

fudud: i, ii, e, ee, a, aa, o, oo, u, uu – **culus:** *i*, *ii*, *e*, *ee*, *a*, *aa*, *o*, *oo*, *u*, *uu*

ama

fudud: *i*, *ii*, *e*, *ee*, *a*, *aa*, *o*, *oo*, *u*, *uu* – **culus:** *i*, *ii*, *e*, *ee*, *a*, *aa*, *o*, *oo*, *u*, *uu*

ama

fudud: *i*, *ii*, *e*, *ee*, *a*, *aa*, *o*, *oo*, *u*, *uu* – **culus:** *i*, *ii*, *e*, *ee*, *a*, *aa*, *o*, *oo*, *u*, *uu*

It is quite evident that the pronunciation of the same letter differes between individual words, e.g.

Det är tydligt att uttalet av samma bokstav skiljer sig åt mellan olika ord, t.ex.

SHAQALLO CULUS

[i]	ïnjir, ibliis, ïsir, idil, ïmminka	[I]	iftiin, bir, misig
[e]	Këenya, bëerka, gëëla, érgo	[ɛ]	beerta, eber, edeb, ehel
[æ]	ääd iyo ääd	[ɑ]	dad, badan
[ə]	köw, qäxööti, jöögaa, tög, ölöö	[ɔ]	orod, dood, boqol, oomman
[u]	wüxüü, dürdüro, düddün, üf	[ʊ]	durdur, udub, ummul

SHAQALLO FUDUD

22 konsonanter

Hamsa is a consonant, even if the letter is very small, and it might not always be pronounced very distinctly by all speakers in all words where it occurs.

ri' ri'da su'aal da'aa ad'adag

With hamsa included, there are 22 Somali consonants:

', **b**, **c**, **d**, **dh**, **f**, **g**, **h**, **j**, **k**, **kh**, **l**, **m**, **n**, **q**, **r**, **s**, **sh**, **t**, **w**, **x**, **y**

The consonants may be divided into groups depending on the part of the mouth where they are produced.

Hamsa är en konsonant precis som alla de andra, även om bokstaven är liten och den inte alltid uttalas så tydligt av alla talare och i alla ord.

Med hamsa inräknat har somaliskan följande 22 konsonanter:

Även konsonanterna brukar delas in efter var i munnen de uttalas:

b, m are produced with both lips.

f is produced with the upper lip touching the lower teeth.

d, dh, j, l, n, r, s, sh, t are produced with the tip of the tongue touching the backside of the teeth or the ridge above the upper teeth.

g, k, w, y are produced with the upper side of the tongue touching the palate, which is the ceiling of the mouth.

kh, q are produced with the back of the tongue touching the uvula that is hanging down in the back part of the mouth.

c, x are produced in the pharynx, or the uppermost part of the throat.

', h are pronounced with the vocal folds.

b, m uttalas med båda läpparna.

f uttalas med överläppen mot undertänderna.

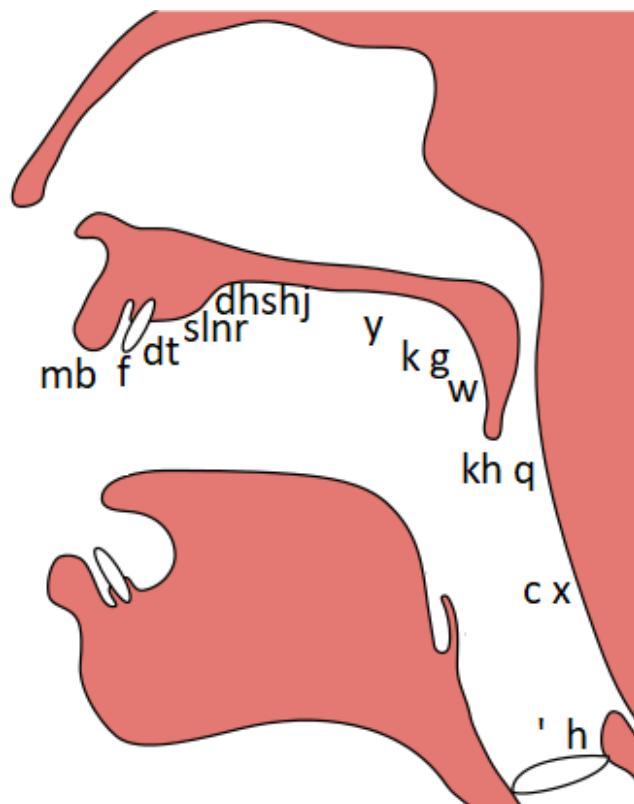
d, dh, j, l, n, r, s, sh, t uttalas med tungans spets mot tänderna eller mot tandvallen, som är den kant som finns strax bakom övertänderna.

g, k, w, y uttalas med tungans rygg mot gommen, som är "taket" i munnen.

kh, q uttalas med tungans bakdel mot den så kallade tungspenen som hänger ner längst bak i munnen.

c, x uttalas i svalget.

', h uttalas med hjälp av stämbanden.

Tonande och tonlösa konsonanter

Some consonants are pronounced with vibrating vocal cords. They are called voiced. Voiced Somali consonants are /b, c, d, dh, g, l, m, n, q, r, w, y/. This vibration is very easy to hear if you cover your ears with your hands.

The rest of the Somali consonants are pronounced without this vibration. They are called voiceless. Voiceless Somali consonants are /', f, h, k, kh, s, sh, t, x/. Check by covering your ears!

Vissa konsonanter uttalas med vibrerande stämband. De kallas tonande. **TONANDE KONSONANTER** är **b, c, d, dh, g, l, m, n, q, r, w, y**. Det kan man lätt höra om man håller för öronen och säger bokstaven. Vibrationen hör som ett starkt ljud inuti huvudet.

Andra konsonanter uttalas utan att stämbanden vibrerar. De kallas tonlösa. **TONLÖSA KONSONANTER** är **', f, h, k, kh, s, sh, t, x**. Det kan man också lätt höra genom att hålla för öronen.

Regional uttalsvariation

The Somali consonant /j/ is pronounced as voiced by some speakers, and as voiceless by others. How do you pronounce it? Check by covering your ears!

/dh/ is a frequent sound in some regions, but in other regions it is less frequent and it hardly ever occurs after a vowel. How do you pronounce, *tidhi* or *tiri*?

Many words of Arabic origin are pronounced with /kh/ in some regions and with /q/ in other regions. How do you pronounce, *wakhti* or *waqtı*?

Konsonanten **j** uttalas tonande av vissa personer och tonlöst av andra. Hur uttalar du?

I vissa regioner är /dh/ ett väldigt vanligt ljud, medan det är mindre vanligt i andra regioner, och där nästan aldrig förekommer efter vokal. Hur uttalar du, *tidhi* eller *tiri*?

I vissa regioner uttalas **q** medan man i andra regioner uttalar **kh** i samma ord.

Konsonantlängd

Some Somali consonant can be pronounced in a more or less strong manner. Seven consonants are written with double letters when they are

Vissa konsonanter kan i somaliskan uttalas mer eller mindre kraftigt. Sju av konsonanterna skrivs med dubbla

pronounced in a stronger manner: *bb, dd, gg, mm, nn, rr, ll* bokstäver när de uttalas kraftigare: *bb, dd, gg, mm, nn, rr, ll.*

<i>Carab</i> 'Arabs'	- <i>carrab</i> 'tongue'
<i>badan</i> 'a lot'	- <i>baddan</i> 'this sea'
<i>boqoradda</i> 'the queen'	- <i>boqorrada</i> 'the kings'

Also the sound /dh/ can be pronounced in a stronger manner in some regions, but it is never written with double letters.

*gaba**dha*** < *gabadh-dha

A single *b, d, g* between vowels is pronounced so that the air flow is not really stopped, the passage is only made very narrow. Double *bb, dd, gg*, however, are pronounced so that the air flow is stopped completely for a short moment. A single Somali *d* between vowels sounds very much like *th* in the English word *mother*. Compare:

bisadda, bisadaha, laba kubbadoo, laga, deggan

Habdhiska aloneed

In English words can start and end with several consonants, e.g. *scr-* in the word *screw*, or *-lds* in the word *builds*. In Somali the number of consonants in a row is much more restricted. A Somali syllable (alan) can maximally contain a consonant + a vowel or a diphthong + a consonant. Therefore, a Somali word may only begin and end with a single consonant. In the middle of words between two vowels, maximally two consonants may occur together.

Enkelt *b, d, g* mellan vokaler uttalas så att läpparna bara nuddar lätt vid varandra och luftens passage blockeras inte lika fullständigt som när man uttalar ett dubbelt *bb, dd, gg*. Enkelt *d* mellan vokaler kan också jämföras med engelskans tonande läspljud i t.ex. *mother*. Jämför:

I svenska kan man ha många konsonanter först och sist i ord, t.ex de tre konsonaterna **skr-** först i ordet **skruv** eller de fyra konsonaterna **-mskt** sist i ordet **hemskt**. I somaliskan är detta mycket mera begränsat. En somalisk stavelse (alan) kan maximalt bara innehålla en konsonant + en vokal eller diftong + en konsonant. Därför kan man bara ha ett konsonantljud först och sist i somaliska ord. Inuti ord kan det mellan två vokaler eller diftonger i princip bara förekomma max två konsonanter intill varandra.

u ii in ka ceel kan weyn caws

The last two words do not end with two consonants. They contain a diphthong (*ey, aw*) followed by a single vowel (*n, s*).

Det som i de två sista orden ser ut som två konsonanter sist i ordet är i själva verket en diftong (*ey, aw*) + en konsonant (*n, s*).

Betoning

Stress and word melody or tone can sometimes play an important role in distinguishing between words that otherwise sound the same, e.g. *ínan* (=wiil), *inán* (=gabar). The first one, *ínan*, is pronounced with a higher tone on the first vowel and a low tone at the end, whereas the second one, *inán*, is pronounced with the highest tone at the end of the word. In the word *beer*, the high tone is always on the long vowel, but in the masculine form *béer* (*beera*) the high tone is on the first part of the long vowel and the tone falls towards the end of the word. In the feminine form *beér* (*beerta*), however, the high tone is on the last part of the long vowel, and the tone rises towards the end of the word.

Betoning och ordmelodi eller ton kan spela en viktig roll för att skilja mellan annars likadana ord. I svenska finns exempel som *stegen* (av steg) och *stegen* (av stege) eller *ide* (där björnen sover) och *idé* (en plötslig tanke). Även i somaliskan skiljer man på detta sätt mellan ett visst antal annars likalydande ord, t.ex. **ínan** pojke och **inán** flicka. I ordet **dameer** åsna ligger betoningen på **-ee-**, men man uttalar med olika tonhöjd på den betonade vokalen beroende på om det handlar om en *åsnehane* (tonen faller från initialt hög till låg) eller en *åsnehona* (tonen ligger på en ganska jämn och hög nivå).

Skriftsystemet

The Somali spelling is unusually closely related to the sound system. There is a regular relation between the letters of the alphabet and the phonemes. The only exception is that a few sounds are written with a combination of two letters: *sh, dh, kh*.

Den somaliska skriften är ovanligt nära knuten till ljudsystemet. I stort sett råder det ett regelbundet förhållande mellan bokstäverna och ljuden (fonemen). Det enda stora undantaget är att några ljud skrivs med en kombination av två bokstäver: *sh, dh, kh*.

Also the long vowels *aa*, *oo*, *uu*, *ee*, *ii*, and the strong consonants *bb*, *dd*, *gg*, *ll*, *mm*, *nn*, *rr* represent one sound (phoneme) that is written with two letters.

Therefore the word *waa* contains two phonemes, whereas *shan* contains three phonemes and *dhalo* contains four.

Även de långa vokalerna *aa*, *oo*, *uu*, *ee*, *ii*, och de starka konsonanterna **bb**, **dd**, **gg**, **ll**, **mm**, **nn**, **rr** utgör ett ljud (fonem) som skrivs med två bokstäver.

Ordet *waa* innehåller alltså två fonem, medan *shan* innehåller tre fonem och *dhalo* innehåller fyra.

Alifba'da Soomaaliyeed

Notice the order of the letters in the traditional Somali alphabet. It is the same as the order of the letters in the Arabic alphabet.

'	B	T	J	X	KH	D	R	S	SH	DH
C	G	F	Q	K	L	M	N	W	H	Y
A	E	I	O	U						

This is regarded the official order of the letters in the Somali alphabet. Despite that fact, this order is not applied very often. It is used mostly when ordering items in short numbered lists. Dictionaries and other types of indices are usually sorted according to the same alphabetical order applied to most other languages that use the Latin script.

Lägg märke till ordningsföljden på bokstäverna i det traditionella somaliska alfabetet. Den sammanfaller med ordningsföljden i det arabiska alfabetet.

Detta betraktas som den officiella ordningsföljden i det somaliska alfabetet. Trots detta tillämpar man ganska sällan denna ordningsföld. Man gör det nästan bara när man skall ställa upp alfabetet eller numrera t.ex. punktlistor med hjälp av alfabetet. Ordböcker och andra typer av register sorteras normalt enligt samma ordningsföld som tillämpas i de flesta andra språk med latinskt alfabet.

- c corresponds to Arabic *cayn* (؜).
- kh corresponds to Arabic *khaa'* (ڇ).
- q corresponds to Arabic *qaaf* (ڧ).
- x corresponds to Arabic *xaa'* (ڦ).
- ' corresponds to Arabic *hamza* (ؚ).

More will follow soon...

This new parallel English–Swedish version of my grammar will be taking shape step by step during the autumn of 2022. More or less one new chapter will be published every week.

Meanwhile, the old version, which is only in Swedish, is still available at

<http://morgannilsson.se/KontrastivSomaliskGrammatikForModersmalstalare2021.pdf>